

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANA SANAT DALI
GRAFİK TASARIM PROGRAMI**

**BAŞLANGIÇTAN GÜNÜMÜZE KARAGÖZ HACİVAT
FİGÜRLERİNİN İLLÜSTRASYON SANATINDAKİ YERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hülya YÜCESOY**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nazan ERKMEN

İstanbul – 2013

ÖNSÖZ

Toplumların uygarlığı, kültür ve sanatları ile ölçülmektedir. Çağdaş dünyada yer edinebilmek sanat ve kültür değerlerine sahip çıkmakla başarılabilir.

Bu çalışmanın; geleneksel sanatımız “Karagöz” ve Türk illüstrasyon sanatı adına ufak da olsa bir katkı sağlamasını umarım.

Yüksek Lisans tezimin hazırlanmasının her aşamasında desteğini, bilgisini ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Nazan ERKMEN’e, kaynak ve araştırma aşamasında yardım ve desteğini aldığım Sayın Prof. Dr. Yurdaer ALTINTAŞ’a, Bursa UNIMA Başkanı Sayın Şinasi ÇELİKKOL’a, Karagöz Ustası Sayın H. Hüseyin KARABAĞ’a, Ankara Milli Kütüphane, Kitap Dışı Materyaller Bölümü Çalışanlarına, Topkapı Sarayı Müzesi Çalışanlarına, Feyhaman DURAN Müzesi Çalışanlarına ve bu tez çalışması sürecinde her zaman yanımda olan aileme çok teşekkür ederim.

İstanbul, 2013

Hülya Yücesoy

İÇİNDEKİLER

RESİM LİSTESİ.....	IV
ÖZET	XII
ABSTRACT.....	XIII
1.GİRİŞ.....	1
2.KARAGÖZ VE HACİVAT.....	2
2.1 Gölge Oyunu Nedir?	2
2.1.1 Gölge Oyununun Tarihçesi	3
2.1.2 Georg Jacob ve Tarihi Kayıtlar	5
2.2 Karagöz ve Hacivat'ın Tarihçesi.....	6
2.2.1. Karagöz Gazetesi	11
2.2.2.Diyojen Dergisi:	15
2.3 Karagöz Hacivat Tasvir Sanatı	16
2.4. Karagöz Oyunundaki Tipler.....	18
2.5 Sanatçısı Bilinmeyen 17. 18. Ve 19. Yüzyıla ait Antika Tasvirler	19
2.5.1 Göstermelikler.....	19
2.5.2 Tasvirler	21
2.6. Karagöz Tasvir Sanatçıları.....	29
2.6.1. Hayali Nazif Efendi	29
2.6.2 Hayali Memduh	32
2.6.3. Mehmet Muhittin Sevilen, (Hayali Küçük Ali)	35
2.6.4. Ragıp Tuğtekin.....	38
2.6.5. Mehmet Muazzez Özduygu	42
2.6.6. Tuncay Tanboğa (Torun Çelebi).....	46
2.6.7. Orhan Kurt	49
2.6.8. Metin Özlen	53
3. MİNYATÜR.....	56
3.1. Minyatür Sanatı.....	56
3.1.1. Minyatür Sanatının Gelişimi ve Önemi	57
4. İLLÜSTRASYON SANATI.....	70
4.1. İllüstrasyonun Tanımı	70
4.2. İllüstrasyon Sanatı'nın Tarihçesi	70
4.3. Türk İllüstrasyon Sanatı'nın Tarihçesi.....	75

4.4 İllüstrasyon Çeşitleri	79
4.4.1. Tıbbi İllüstrasyon	79
4.4.2. Teknik İllüstrasyon	79
4.4.3. Kültürel İllüstrasyon	80
4.4.4. Bilgi İllüstrasyonu.....	80
4.4.5. Reklam İllüstrasyonu	80
4.4.6. Moda İllüstrasyonu	80
4.4.7. Basın Yayın İllüstrasyonu.....	81
4.4.8. Tarih İllüstrasyonu	81
4.5 İllüstrasyon Uygulama Teknikleri	82
4.5.1.Kurşun Kalem ve Kuruboya Teknikleri.....	82
4.5.2 Mürekkeple Çizim Teknikleri.....	82
4.5.3 Keçeli Kalem ve Marker Teknikleri	83
4.5.4 Suluboya Teknikleri.....	83
4.5.5. Guaj Boya Teknikleri.....	83
4.5.7. Karışık Teknikler	84
4.5.8. Püskürtme Teknikleri (Airbrush).....	84
4.5.9. Bilgisayar Teknikleri	84
4.5.10. Kolaj Tekniği	85
4.6. Türk İllüstrasyon Sanatına Yön Veren Bazı Önemli Sanatçılar	86
4.6.1. Münif Fehim	86
4.6.2. İhap Hulusi Görey.....	88
4.6.3. Prof. Dr. Mürşide İçmeli.....	90
4.6.4. Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş.....	92
4.6.5. Prof. Dr. Nazan Erkmen.....	94
4.6.6. Doç. Dr. Gürbüz Doğan Ekşioğlu.....	97
4.6.7. Aydın Erkmen	98
4.6.8. Selçuk Demirel.....	100
4.6.9. Necati Abacı.....	102
4.6.10. Sezgin Burak	104
4.6.11. Mustafa Delioğlu	106
4.6.12. Sabiha Bozcalı	108
4.6.13. Mengü Ertel	110
4.6.14. Feridun Oral.....	112
4.6.15. Prof. Mustafa Aslıer.....	114
4.6.16. Can Göknil	116

5. KARAGÖZ VE HACİVAT İLLÜSTRASYONLARI	118
5.1 Karagöz Hacivat, Çalışmaları ile İllüstrasyon Sanatına Katkıda Bulunan Bazı Sanatçılar.....	118
5.1.1. Güzin F. DURAN	118
5.1.2 Dürrüşehvar DUYURAN.....	125
5.1.3 Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş.....	131
5.1.4. Prof. Dr. Nazan Erkmen.....	138
5.1.5. Nuri Abaç.....	143
5.1.6. Gültekin Serbest.....	152
5.2. Karagöz Afişleri.....	154
5.2.1 Karagöz Pul Örnekleri	160
5.2.3. Karagöz, Kitap Kapağı Tasarımları	163
6.SONUÇ	168
7.KAYNAKÇA.....	171
8. ÖZGEÇMİŞ	175

RESİM LİSTESİ

- Resim 1.** Gölge Oyunu
- Resim 2.** Cava, Wayang gölge oyunu figürü
- Resim 3.** Mehmet Siyahkalem çizimi
- Resim 4.** Karagöz oyunu figürleri
- Resim 5.** Karagöz oyunundaki bazı tipler. Karagöz, Hacivat, Zenne, Tiryaki, Beberuhi, Tuzsuz Deli Bekir
- Resim 6.** Karagöz Gazetesi
- Resim 7.** Karagöz Gazetesi
- Resim 8.** Karagöz Gazetesi
- Resim 9.** Karagöz Gazetesi
- Resim 10.** 1877 yılında “Hayal” dergisinde yayımlanan, Teodor Kasap’ın 3 yıl hapis cezası aldığı, Nişan Berberyan tarafından çizilen “Karagöz, Hacivat” karikatürü.
- Resim 11.** Kalıp alma işlemi
- Resim 12.** Nevregan bıçakları
- Resim 13.** Göstermelik Şirin’in Köşkü 17. yy
- Resim 14.** Göstermelik, Limon Ağacı 17. yüzyıl
- Resim 15.** Göstermelik Hamam 18. yy
- Resim 16.** Hacivat ve Karagöz 18. yy
- Resim 17.** Hacivat 18. yy ve 19. yy
- Resim 18.** Zenne 17. yy
- Resim 19.** Çelebi 19. yy
- Resim 20.** Çelebi 18. yy
- Resim 21.** Frenk 17.yy, Ermeni 19. yy
- Resim 22.** Kayserili Aşık ve Muslu
- Resim 23.** Zenne 18. yy
- Resim 24.** Frenk 18. yy, Frenk (Levanten) 19. yy
- Resim 25.** Arap dilenci 18. yy
- Resim 26.** Tiryaki ve Beberuhi 18. yy
- Resim 27.** Hacivat ve Karagöz (Hayali Nazif Efendi)

- Resim 28.** Tahir'in babası ve Tahir, (Hayali Nafiz Efendi)
- Resim 29.** Kantocu Zenne ve Balet (Hayali Nafiz Efendi)
- Resim 30.** Zenne (Hayali Nazif Efendi)
- Resim 31.** Kayıkçı Zenne (Hayali Nazif Efendi)
- Resim 32.** Göstermelik Köşk, (Hayali Memduh)
- Resim 33.** Gelin Karagöz (Hayali Memduh)
- Resim 34.** Tahir ile Zühre (Hayali Memduh)
- Resim 35.** Ayyaş Frenk, Laz, Kayserili, Çerkez, Lokmalık Bokana (Hayali Memduh)
- Resim 36.** Karagöz Tiplerleri (Hayali Küçük Ali)
- Resim 37.** Göstermelik Köşk (Hayali Küçük Ali)
- Resim 38.** Göstermelik Eczane (Hayali Küçük Ali)
- Resim 39.** Çelebi ve Zenneler (Hayali Küçük Ali)
- Resim 40.** Milli Piyango Kızı, Hatay Tasviri ve Dansçı Çift (Hayali Küçük Ali)
- Resim 41.** Göstermelik Burak (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 42.** Göstermelik Rüstem ve Devlin Çatışması (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 43.** Cazu (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 44.** Hacivat ve Karagöz (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 45.** Arap Bacı ve Laz (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 46.** Matiz (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 47.** Acem (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 48.** Eşek ve Geyik Kervanı (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 49.** Çeyiz Taşıyıcıları (Ragıp Tuğtekin)
- Resim 50.** Çelebi (Ressam Muazzez)
- Resim 51.** Zenneler (Ressam Muazzez)
- Resim 52.** Külhanbeyi ve Matiz (Ressam Muazzez)
- Resim 53.** Göstermelik, Orman ve Tarzan figürü (Ressam Muazzez)
- Resim 54.** Göstermelik, Konak ve Beberuhi (Ressam Muazzez)
- Resim 55.** Meymene Banu'nun Oğlu (Tuncay Tanboğa)
- Resim 56.** Hacivat, Karagöz, Hacivat'ın oğlu, Karagöz'ün oğlu (Tuncay Tanboğa)
- Resim 57.** Karagöz uşak, Matiz, Tiryaki (Tuncay Tanboğa)
- Resim 58.** Eşek Karagöz, Keçi Hacivat (Tuncay Tanboğa)

- Resim 59.** Zenne ve Arap Bacı (Tuncay Tanboğa)
- Resim 60.** Göstermelik Şahmeran (Orhan Kurt)
- Resim 61.** Kayserili, Kastamonulu, Gülabici Başı (Orhan Kurt)
- Resim 62.** Çengi, Zenne, Laz (Orhan Kurt)
- Resim 63.** Yahudi, Güllabici, Zenne (Orhan Kurt)
- Resim 64.** Karagöz Deli, Hınzır Deli, Arnavut (Orhan Kurt)
- Resim 65.** Hacivat, Karagöz (Orhan Kurt)
- Resim 66.** Çifte Seymenler (Orhan Kurt)
- Resim 67.** Zenneler (Metin Özlen)
- Resim 68.** Çengi, Aşık Hasan, Laz (Metin Özlen)
- Resim 69.** Arap, Bursa'lı Sarı Efe, Arnavut (Metin Özlen)
- Resim 70.** Beberuhi (Metin Özlen)
- Resim 71.** Uygur Prensi, 8-11. y.y.
- Resim 72.** El Hiyel el hendesiye” Filli su saati, “(Cezeri)
- Resim 73.** Varka ve Gülşah” Gülşahın bayılması 13. Yüzyılın ilk yarısı
- Resim 74.** Varka ve Gülşah” Varka Gülşah’ın sahte mezarı başında, 13. Yüzyılın ilk yarısı
- Resim 75.** Fatih Sultan Mehmet Portresi, Sinan Bey, 1475-80
- Resim 76.** Hüsrev ve Şirin’in söyleşisi, 1463
- Resim 77.** Kelile ve Dimne
- Resim 78.** Kanuni Sultan Süleyman minyatürü, Nigari 1560-65
- Resim 79.** Galata ve İstanbul, Matrakçı Nasuh
- Resim 80.** Kanuni Sultan Süleyman’ın Cülus Töreni, Matrakçı Nasuh
- Resim 81.** Kalabalığı eğlendiren dansçı ve müzisyenlerin tasviri. “Surname”
- Resim 82.** Ulema ve öğrenciler, Levni “Surname-i Vehbi”
- Resim 83.** Genç Erkek, Levni
- Resim 84.** Mağara resmi
- Resim 85.** The Egyptian Books of the Dead
- Resim 86.** Vatikan Virgil,4.yy
- Resim 87.** Elmas Sutra, 868'de Çin'de basılan ve basılmış ilk kitap olarak bilinen rulo eser
- Resim 88.** Cihannüma
- Resim 89.** Cihannüma

- Resim 90.** Elifba-yı Osmani, 1874, Eğitim tarihimizdeki ilk resimli alfabe ve okuma kitabı
- Resim 91.** Münif Fehim illüstrasyonu
- Resim 92.** Münif Fehim illüstrasyonu
- Resim 93.** Münif Fehim çalışmaları
- Resim 94.** İhap Hulusi İllüstrasyonu
- Resim 95.** İhap Hulusi Görey, anısına kendi çalışmalarının yer aldığı Milli Piyango Bileti
- Resim 96.** İhap Hulusi Görey çalışmaları
- Resim 97.** Prof. Mürşide İçmeli çalışması
- Resim 98.** Prof. Mürşide İçmeli çalışması
- Resim 99.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş İllüstrasyonu
- Resim 100.** Afiş Çalışması, Prof. Yurdaer Altıntaş
- Resim 101.** Afiş Çalışması, Prof. Yurdaer Altıntaş
- Resim 102.** Prof. Nazan Erkmen İllüstrasyonu
- Resim 103.** Prof. Nazan Erkmen İllüstrasyonu
- Resim 104.** Prof. Nazan Erkmen İllüstrasyonu
- Resim 105.** Prof. Nazan Erkmen İllüstrasyonu
- Resim 106.** Doç. Dr. Gürbüz Doğan Ekşioğlu tarafından yapılmış, New Yorker Dergi kapağı illüstrasyonları
- Resim 107.** Antik Kentler, Aydın Erkmen İllüstrasyonu
- Resim 108.** Antik Kentler, Aydın Erkmen İllüstrasyonu
- Resim 109.** Antik Kentler, Aydın Erkmen İllüstrasyonu
- Resim 110.** Selçuk Demirel illüstrasyonu
- Resim 111.** John Berger’in yazdığı, Selçuk Demirel’in resimlediği “Katarakt” isimli kitabın ön ve arka kapağı
- Resim 112.** Selçuk Demirel illüstrasyonu
- Resim 113.** Necati Abacı, çalışması
- Resim 114.** Necati Abacı, çalışması
- Resim 115.** Sezgin Burak’ın “Tarkan” karakteri
- Resim 116.** “Bizimkiler”in karakterlerinden Hüdaverdi, Sezgin Burak çalışması
- Resim 117.** “Mavi Ay” ve “Kar Sesi” İsimli illüstrasyon çalışmaları, Mustafa Delioğlu
- Resim 118.** “Mor Balık” konulu illüstrasyon çalışması, Mustafa Delioğlu

- Resim 119.** “Tanrıçaya rüşvet veren Karagöz” konulu akrilik çalışması, 80x100
Mustafa Delioğlu
- Resim 120.** Sabiha Bozcalı Çalışması
- Resim 121.** “Evliya Çelebi, Tebriz'de Gülâb Ali Han'ın sarayında”. Sabiha Bozcalı
illüstrasyonu
- Resim 122.** Sabiha Bozcalı Çalışması, “Natürmort”
- Resim 123.** Kültür ve Turizm Bakanlığı Logosu, Mengü Ertel
- Resim 124.** Tiyatro ve Festival Afiş Çalışmaları, Mengü Ertel
- Resim 125.** “Düş Kedileri” isimli çalışma, Feridun Oral
- Resim 126.** “Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor” Çocuk Kitabı, Feridun Oral
- Resim 127.** “Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga” Çocuk Kitabı, Feridun Oral
- Resim 128.** Prof. Mustafa Aslier Çalışması
- Resim 129.** Prof. Mustafa Aslier Çalışması
- Resim 130.** Prof. Mustafa Aslier Çalışması
- Resim 131.** Anadolu Tanrıları Can Göknil Çalışması
- Resim 132.** Çocuk Kitapları, Can Göknil
- Resim 133.** Güzin Duran'ın yaşadığı evden bir görünüm. Feyhaman Duran Müzesi
- Resim 134.** Güzin Duran'ın yaşadığı evden bir görünüm. Feyhaman Duran Müzesi
- Resim 135.** Güzin Duran'ın yaşadığı evden bir görünüm. Feyhaman Duran Müzesi
- Resim 136.** Karagöz illüstrasyonu, Güzin Duran
- Resim 137.** Hacivat illüstrasyonu, Güzin Duran
- Resim.138.** Bekçi, Güzin Duran illüstrasyonu
- Resim 139.** Bahçeli Köşk, Güzin Duran İllüstrasyonu
- Resim 140.** Hamal, Güzin Duran İllüstrasyonu
- Resim 141.** Zenne, Güzin Duran İllüstrasyonu
- Resim 142.** Çengi, Güzin Duran İllüstrasyonu
- Resim.143.** Paşazade, Güzin Duran İllüstrasyonu
- Resim 144.** Karagöz'ün oğlu, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 145.** Hacivat ve oğlu, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 146.** Duvaklı Karagöz, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 147.** Saraylı ve Zenne, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 148.** Zenne ve Çengi, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 149.** Tellak ve Yahudi, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 150.** Efe ve Beberuhi, Dürrüşehvar Duyuran

- Resim 151.** İki farklı Zenne çizimi, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim.152.** İki farklı Zenne çizimi, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 153.** Kanlı Nigar, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 154.** Geyik, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 155.** Cazu, Dürrüşehvar Duyuran
- Resim 156.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş İllüstrasyonu
- Resim 157.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 158.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 159.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 160.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 161.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 162.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 163.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 164.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 165.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 166.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 167.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 168.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 169.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 170.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 171.** Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu
- Resim 172.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 173.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 174.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 175.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 176.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 177.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 178.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 179.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 180.** Prof.Dr. Nazan Erkmen'in Karagöz illüstrasyonu
- Resim 181.** Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü bir çalışması
- Resim 182.** Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü çalışması
- Resim 183.** Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü çalışması
- Resim 184.** Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü çalışması

- Resim 185.** Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü çalışması
- Resim 186.** Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü çalışması
- Resim 187.** Nuri Abaç çalışması
- Resim 188.** Nuri Abaç çalışması
- Resim 189.** Nuri Abaç çalışması
- Resim 190.** Nuri Abaç çalışması
- Resim 191.** Nuri Abaç çalışması
- Resim 192.** Nuri Abaç çalışması
- Resim 193.** Nuri Abaç çalışması
- Resim 194.** Nuri Abaç çalışması
- Resim 195.** Karagöz, Gültekin Serbest çalışması
- Resim 196.** Karagöz, Gültekin Serbest çalışması
- Resim 197.** Karagöz, Gültekin Serbest çalışması
- Resim 198.** Çeşitli Karagöz afişleri
- Resim 199.** Çeşitli Karagöz afişleri
- Resim 200.** Karagöz afişi, Mengü Ertel
- Resim 201.** Karagöz afişi, Mengü Ertel
- Resim 202.** Karagöz, afiş çalışmaları
- Resim 203.** Karagöz afiş çalışmaları
- Resim 204.** Yeni dönem illüstratörlerden, Karagöz, afiş çalışmaları
- Resim 205.** Yeni dönem illüstratörlerden, Karagöz, afiş çalışmaları
- Resim 206.** 13.Eylül.2007 tarininde tedavüle çıkan, "Kültür Varlıklarımız Gölge Oyunu Karakterleri" konulu, ödül alan üç seri pul
- Resim 207.** 30. Mart. 1967 yılında "Turizm Yılı" kutlamaları sebebi ile, kabartma tekniği kullanılarak basılan ve gölge oyunu figürlerinin kullanıldığı Karagöz Pulları
- Resim 208.** 1983 yılında Geleneksel Tiyatro Festivali kapsamında basılan Karagöz ve Hacivat figürlü zarf.
- Resim 209.** 2007 yılında Kültür Varlıklarımız Gölge Oyunu Karakterleri figürlü zarf
- Resim 210.** Karagöz, Kapak Tasarım: Cem Günübek
- Resim 211.** Karagöz, Kapak Tasarım: Uğur Göktaş
- Resim 212.** Karagöz, Bizim Ünlüler, Resimleyen Prof. Dr. Nazan Erkmen
- Resim 213.** Karagöz, Kapak Tasarım Yurdaer Altıntaş
- Resim 214.** Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Norm Ajans

- Resim 215.** Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Akın Sarbay
Resim 216. Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Osman Kehri
Resim 217. Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Hüseyin Özkan
Resim 218. Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Nar yayınları

GENEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Hülya Yücesoy
Ana Sanat Dalı : Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı
Programı : Grafik Tasarım Programı
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nazan Erkmen
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, Şubat, 2013

BAŞLANGIÇTAN GÜNÜMÜZE, KARAGÖZ HACİVAT FİGÜRLERİNİN İLLÜSTRASYON SANATINDAKİ YERİ

ÖZET

İllüstrasyon, insanın varoluşundan itibaren varlığını sürdüren bir iletişim ve sanat disiplini. Bu çalışmada; geleneksel gösteri sanatları içinde yer alan “Karagöz ve Hacivat” figürlerinin, başlangıcından günümüze kadar olan gelişimi ve illüstrasyon sanatındaki yeri araştırılmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerli ve yabancı araştırmacıların inceledikleri ve önemle üzerinde durdukları konulardan biri olan “Karagöz ve Hacivat”, illüstrasyonun çalışma alanlarından kitap, gazete, dergi, afiş, pul kategorilerinde figüratif özellikleri ile incelenmiştir.

“Karagöz ve Hacivat” figürlerinin ve illüstrasyonun günümüze kadar geçirdiği evreler araştırılmış, bu değişim evrelerine emek veren sanatçıların çalışmaları örnek olarak gösterilmiştir.

Bu tez çalışması kapsamında çeşitli müzelerden, kütüphanelerden, yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanılmıştır.

İllüstrasyonun etki alanlarından olan minyatür sanatının konu ile ilgisi araştırılmıştır. Türk kültürünü meydana getiren geleneksel sanatlarımızı gündemde tutmak ve illüstrasyon sanatına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İllüstrasyon, Karagöz, Hacivat, Figür, Minyatür,

GENERAL INFORMATION

Name, Last Name : Hülya Yücesoy
Department : Department of Graphics Design
Program : Graphic Design Program
Thesis Adviser : Prof. Dr. Nazan Erkmen
Type of Thesis and the date : Graduate Studies, February, 2013

THE PLACE OF THE FIGURES OF KARAGOZ AND HACIVAT IN THE ILLUSTRATION ART FROM THE BEGINNING TO TODAY

ABSTRACT

Illustration is an art and communication discipline that has existed since development of mankind.

This study is examines the place of Karagoz and Hacivat in the illustration art, and its development, which has been part of the traditional entertainment art since its beginning to today.

This study divided into different categories such as book, magazine, journal, poster and stamp to express figurative properties of "Karagoz and Hacivat" that emphasized by researchers after the second half of 19 th century.

Evolution of Karagoz and Hacivat figures and illustrations have been researched and the work of the artists, who aided in the development, have been shown as an example.

In this thesis, various museums, libraries, written and visual resources were used. The miniature art which is one of the influenced areas of illustration were investigated.

One of the goals of this study is to preserve our traditional art forms alive and to contribute to the art of illustration.

Key words: Illustration, Karagoz, Hacivat, Figure, Miniature

1.GİRİŞ

Karagöz; ülkemizin Somut Olmayan Kültür Mirası olarak kabul edilen önemli bir değeridir. Karagöz bir gölge sanatıdır. Temeli insan, hayvan ve eşya tasvirlerinin beyaz bezden yapılan perdede, arkasından ışık verilerek hareket ettirilmesi kuralına dayanır.

1990 yılında, ülkemizin tanıtımı, ülkemizdeki kukla ve gölge tiyatrosu konusundaki çalışmalar başka ülkelerin çalışmaları hakkında bilgi edinilmesi, bilgi alışverişinde bulunulması amacıyla UNIMA (*Union International De La Marionette*) (Uluslararası Kukla Birliği) Türkiye Milli Merkezi kurulmuş ve gün geçtikçe gelişerek uluslararası örgütlenmesini genişletmiştir. Bu gün yaklaşık yüz ülkenin üyesi olduğu UNIMA'nın Merkezi, Fransa'nın Charleville Mezieres kentinde bulunmaktadır.

Türk kukla ve gölge oyunu sanatlarını yurtiçinde ve yurtdışında, diğer milletlerin kukla ve gölge oyunlarını da ülkemizde tanıtarak, bu sanatların araştırılmasını, geliştirilmesini, korunmasını ve yaşatılmasını sağlamak amacıyla kurulan merkez, kısa sürede kukla ve gölge oyunumuzun yurtiçi ve yurtdışında tanıtımı, sanatçıların haklarının savunulması, sanatın geliştirilmesi, yaygınlaştırılması konularında bir çok çalışmaları gerçekleştirmiştir.

Karagöz'ü en iyi şekilde yaşatmak, tanıtmak öncelikle toplumun ve sanatçılarımızın görevidir. Bu görev; İllüstrasyonun geniş yelpazesi içinde yer alan afiş, basın ilanı, kitap kapağı, katalog, ambalaj, pul, resim, kitap resimleme gibi grafik ürünlerle, değişik illüstrasyon teknikleri ile uygulanmıştır. Bu tez çalışması, antik mağara resimlerinden, gazetelerde çizilen karikatürlere kadar farklı illüstrasyon örnekleri ile desteklenmiştir.

2.KARAGÖZ VE HACİVAT

2.1 Gölge Oyunu Nedir?

İnsanoğlu başta kendisinin, daha sonra doğadaki diğer varlıkların gölge hareketini uzun süre incelemiştir. Güneş ışınlarının, gün ışığında cisimlerin üzerine düştüğünde ters tarafta oluşan gölgeler ve cisimlerin hareketlerine göre gölgelerin biçimlenişi bu doğa olayını tanımayan insana ilginç gelmiştir. Gölgenin; bir ışık kaynağının, cismin üzerine düşmesiyle oluştuğunu, cismin hareket etmesi durumunda gölgenin de hareket ettiğini anlayan insanlar, ışık ve gölge hareketinden yola çıkarak gölgelerle anlatım tekniğini bulmuştur. Başlangıçta yaşamın bir parçası olan gölgelerle anlatım, zaman içinde geliştirilerek sanat şekline dönüştürülmüştür. İnsanlar sözlü anlatımları kendi bedenlerini veya tasvirlerini yaptıkları cisimlerin gölgelerini kullanarak, görsel bir oyun şeklinde anlatmaya başlamışlardır. (Özhan, 2010 : 13)

Resim 1. Gölge Oyunu (Geleneksel Türk Tiyatrosu, İnkılap Kitabevi, And, M. 1985 : Kapak)

Farklı ışık kaynaklarından yararlanarak, iki, ya da üç boyutlu herhangi bir nesnenin gölgesinin, ya da izdüşümünün herhangi bir sahne üzerine düşürülmesine gölge oyunu denir. Her ne kadar Türk kültüründe iki boyutlu tasvirlerden yararlanılarak yarı şeffaf bir perde gerisinde oynatılan Karagöz bir gölge oyunu olarak bilinse de,

aslında perdede görülen tasvirlerin gölgeleri değil, kendileridir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı gölge oyunu çeşitleri bulunmaktadır. Uzakdoğu gölge oyunlarının bir kısmında kuklalar bizde olduğu gibi perde gerisinde oynatılırken, bazıları da perde önünde oynatılmaktadır.

Gölge oyunu, zaman zaman tiyatronun ayrı bir dalı olarak düşünülmektedir. Aslında kuklaların eğlence amaçlı oynatıldığı bir kukla oynatma tekniğidir. İki boyutlu gölge oyunu figürleri ile perdede gölgeler yapma sanatı, ilk drama denemeleri kadar eskidir. Yaygın kanı, gölge oyununun ayinler ve dini ritüellerden kaynaklandığıdır. (Tilakasiri, 2008 : 24)

Gölge oyunu tekniği, her toplumun kültürel yapısına göre farklı şekillerde uyarlanarak çok değişik uygulama alanları bulabilmiştir. Burada temel olan "Tekniktir". Her toplum kendi folklorik özelliklerine, dünya görüşüne, dini yapısına, toplumsal ve ekonomik yapısına ve teknolojik seviyesine uygun olarak farklı gölge oyunu çeşitleri geliştirmiştir. Örneğin Güneydoğu Asya'da gölge oyunu daha çok dini, ya da tarihi (kahramanlık destanları vb.) konularda gelişirken, Türk toplumunda "Karagöz Hacivat" olarak biçimlenen gölge oyunu zaman zaman dini, bazen hiciv (taşlama), bazen de komedi unsuru olarak sanat ortamında yerini almıştır.

Toplumsal yaşamlarda din her zaman en belirleyici unsur olmuştur. Bu yüzden gölge oyunu da daha çok dini anlatımlar için kullanılmıştır. Karagöz'den bir örnek verilecek olursa; Karagöz sahnesindeki beyaz perde dünyadır, tasvirler (kuklalar) insanlardır, arkadan vuran ışık ise ruhtur. Işık kapanınca ruh gider, perdedeki kuklalar yani dünyadaki insanlar görünmez aleme geçerler. (Şenyer, 2012)

2.1.1 Gölge Oyununun Tarihçesi

Gölge oyunu tekniği Asya kökenlidir. Bir görüşe göre Cava'dan, bir başka görüşe göre Hindistan'dan, bir diğere göre de, Çin'den çıkmıştır. Zaman içinde Asya'dan dünyanın değişik bölgelerine yayılmış ve dünyanın her tarafında benimsenmiştir. Gölge oyunlarının Asya'dan dünyanın diğer bölgelerine yayılmasında Türk göçlerinin çok büyük etkisi olmuştur. Türk göçlerine paralel olarak bu sanat önce Orta Doğu'ya, ardından Afrika'ya ve Balkanlar üzerinden Avrupa'ya dek yayılmıştır.

Doğu ülkelerine has bir sanat olduğu anlaşılan "gölge oyunu" nun ilk olarak Çin'den çıktığı söylentisi vardır. Bu Çin söylentisine göre, İmparator Wu (M.Ö. 140 – 87), çok sevdiği karısının ölümü üzerine derin bir üzüntüye kapılır; Şaw-Wöng adlı bir

Çinli, imparatorun üzüntüsünü hafifletmek için, ölen kadının hayalini bir perde arkasından gösterebileceğini söyler; sarayın bir odasına gerdirdiği beyaz bir perdenin arkasından geçirdiği bir kadının perde üzerine düşen gölgesini, ölen kadının hayali diye sunar (M.Ö. 121). M.S. XI. Yüzyılda yazılmış bir Çin ansiklopedisinde bu olaydan söz edilmekte ve ansiklopedinin yazıldığı çağda gölge oyununun deriden yapılmış şekillerle pazar yerlerinde oynatıldığı belirtilmektedir. Batıda bu oyuna “Çin gölgeleri” adı verilmektedir.

Bir başka söylenti ise gölge oyununun IV. Yüzyılda Hindistan’dan çıktığını, V. Yüzyılda Cava’ya geçtiğini söyler. Cava’da Wayang adı verilen ve gerek şekilleri, gerek konuları bugüne değin korunan bu oyunlarda Hint efsanelerinin etkisi açıkça görülmektedir. Cava edebiyatında, evren bir Wang sahnesine, insanlar ve doğa da Wayang tasvirlerine benzetilmiştir. (Kudret, 1968 : 7 – 8)

Resim 2. Cava, Wayang gölge oyunu figürü

<http://www.discover-indo.tierranet.com/wayang.html>

İslam ülkelerinde görülen gölge oyununun Cava’dan geldiği kabul edilmektedir. 1300 ile 1750 yılları arasında Malaya ve Bali dışında, Endonezya İslamı kabul etmiştir. Bundan önce de Arap gezginlerinin Kızıldeniz, Çin kıyılarında dolaştıkları, Güney doğu Asya kıyılarında küçük yerleşmeler oldukları bilinmektedir. 7. ve 10. Yüzyıllarda Arap tacir ve gezginleri İslamiyeti buradaki yerli halka zorla benimsetmek istememişlerdi. İslamiyet daha çok Hint’ler yoluyla gelmişti. Bu bakımdan, İslamın etkisinden önce Arap’ların bu bölgeyle tanışıklığı bulunduğuna göre, bu değinmede Arap’lar Cava gölge oyununu da öğrenmişlerdir. Cava gölge

oyunu birçok bakımdan Arap ve Türk gölge oyununa benzemektedir. (And, 1969 : 110)

Gölge oyununun çıkış noktası uzakdoğu, Çin olarak bilinir. Ticaret ve geziler sonucu Endonezya, Java ve Hindistan’da yaygınlaşan gölge oyunu mistik ve dinsel bir etkiye sahiptir. Türkler Çin ile yakın ilişkileri dolayısıyla bu sanatı öğrenmişler ve kendi kültürleri doğrultusunda geliştirmişlerdir. Uygur ve Budist duvar resimlerinde görülen tasvirler Çin gölge oyununda da görülür. Topkapı Sarayı Müzesi’nde eserleri bulunan Mehmet Siyahkalem çalışmaları (Resim, 3) da bunlara benzer örneklerdir. (Sevin, 1968 : 17)

Resim 3. Mehmet Siyahkalem’in gölge oyunu figürüne benzer profilden çizimi (Sevin, N. “*Türk Gölge Oyunu*”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968)

2.1.2 Georg Jacob ve Tarihi Kayıtlar

“Son zamanlara kadar gölge oyunu hakkında batıya akseden tarihi kayıtların en eskisi Georg Jacob’a göre İsa’dan 140 yıl önce, Çin’de icat edilen oyuna ait gibi görünmektedir. Bu kayda göre Çin İmparatoru Wu hikayesi ile ilk gölge oyunu icat edilmiştir. Başka bir iddiaya göre de, Çin’de şeffaf kağıtların arkasında hareket eden şahısların gölgelerinin sokaktan görülmesinden ilham alan kimselerin icadı olarak algılanmıştır. Çinliler, binlerce yıllık yazılarını ve geleneklerini, sanatları ve

dinleriyle birlikte muhafaza ettikleri için, zaman içinde bu oyuna ait düşünceler yıpranmamıştır. Renkli suretlerle oynatılan Gölge oyununun, Asya’da bu kadar yaygın olduğu göz önünde tutulunca, ilk çıktığı zaman diliminin iki bin yıl önce Shaw Woeng öyküsünden çok eski olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan orijininin de tayin etmek aynı derecede güçtür. Belki de Çin penceresinden alınan ilham doğrudur, fakat Wu’dan çok eski olmalıdır. “Ombre Chinoise” ve “Chinese Shadow” diye bilinen eski Çin Gölge Oyunu, figürleri ışıklı perde arkasında hareket eden sadece siyah gölgelerden oluşmaktaydı. Bunun bizim Hayal Oyunumuzla ilgisi, figürlerin ışık önünde ve yarı şeffaf perde arkasında oynatılmalarından ibarettir. Bütün bu söylentiler hep dış görünümlere göre verilen hükümlerdir. Gölge oyununun İsa’dan önceki ikinci asırdan çok eski bir kaynağı olduğu söylenmektedir. Budizmin ve Şamanizmin girdiği yerlerde mutlaka gölge oyununun bulunması, “Wu” hikayesinden de önemli bir şey olduğunu göstermektedir.” (Sevin, 1968 : 4 – 5)

“Georg Jacob 1925’de Geschichte des Schatten Theaters’da Gölge oyununun Çinlilerden Moğollara, Moğollardan da Türklere geçtiği düşüncesine vardığını, Türkistan’daki adının “Kolkorçak” olduğunu söylemektedir. Jacob, gölge oyununu ilk olarak Türkiye’de gördüğünü, sonra Asya’da araştırmalara başladığını ve Çin’de, yukarıda adı geçen “Wu” hikayesini bulduğunu ve Çin’de daha onbirinci asırda yayımlanmış bir eserde, Çin Gölge Oyununda biri iyiliği, diğeri kötülüğü temsil eden iki esas karakter olduğunu bildirmiştir. Bu kayıt da gösteriyor ki Çin Oyunu Budhizmin dualite unsurunu muhafaza etmektedir. Oyunun kökeninden çok bu ana inanış unsurlarının bütün bilinen gölge oyunlarında bulunması ve Gölge Oyunu’nun Budist ve Budistlikten gelme milletlerin ortak sanatı olduğu gerçeğini ispat etmektedir.” (Sevin, 1968 : 4 - 5)

2.2 Karagöz ve Hacivat’ın Tarihçesi

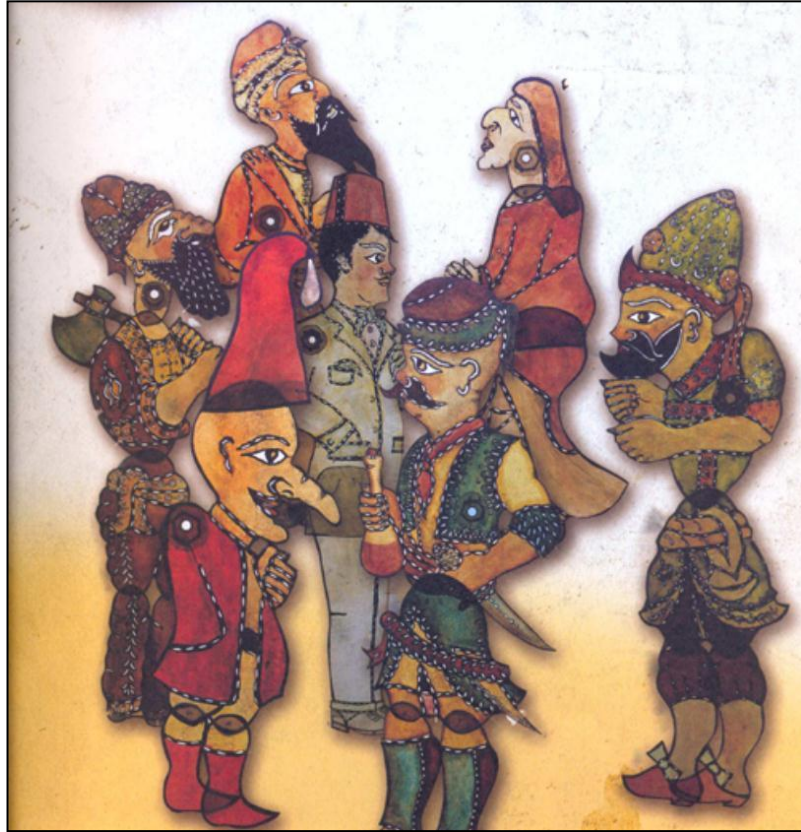
Karagöz’ün tarihi ile ilgili mevcut belgelere dayalı bilgiler, 16. Yüzyıla kadar inmektedir. Bundan daha eski tarihi dönemlere ilişkin bilgiler ise, birtakım rivayetlere, söylentilere ve Karagöz’le doğrudan ilgili olmayan kaynaklara dayanmaktadır.

Karagöz’le ilgili olan bütün literatürlerde, dünyada gölge oyununun tarihi M.Ö. 140-87 yıllarına gidebilmektedir. (Göktaş,2008 : 7)

Gölge oyunu tekniğinin Türk halk kültüründe ne zaman Karagöz adını aldığı hakkında çeşitli görüşler vardır. Bunlardan en yaygın olanı Bursa efsanesidir.

Sultan Orhan devrinde (1324-1362) Ulucami'nin yapımında demirci ustası Kambur Bâli Çelebi (Karagöz) ile duvarcı ustası Halil Hacı İvaz (Hacivat) Bursa'da cami inşaatında çalışmaktadır. Bu ikilinin arasında geçen nükteli konuşmalar diğer işçilerin dikkatini çekip, işlerini aksatmalarına sebep olmuştur. Cami inşaatının yavaş ilerlemesi üzerine durumu öğrenen padişah hiddetlenip her ikisini de idam ettirmiştir.

Yaptığı yanlışlığın bilincine varan padişah çok üzülmüş ve bunun üzerine padişahın musahibi Şeyh Küşterî padişahı teselli etmek için beyaz sarığını çıkarıp germiş ve arkasına bir şem'a (ışık) yakmıştır. Ayağından çıkardığı çarıklarıyla Karagöz ve Hacivat'ın tasvirlerini canlandırıp, nükteli konuşmalarını seslendirmiştir. Günümüzde de Karagöz perdesine "Şeyh Küşterî Meydanı" denmekte ve Şeyh Küşterî Karagözcülüğün pîri, kurucusu kabul edilmektedir. (Türkçebilgi, 2012)

Resim 4. Karagöz oyun figürleri <http://www.haber7.com>

Şeyh Küşteri, Buhara'nın Küşter kasabasından gelerek Bursa'ya yerleşmiştir. "Kendisi Tarikati Nakşîyye Meşayihinden ve mutasavvufinden olup Ulu cami civarına yerleşerek etrafına topladığı öğrencileri okutmaya başlamıştır. Tasavvuf dersi de verdiği bilinmektedir. Şeyh Küşteri öğrencilerine dünyayı ve yaşamı anlatmak üzere başındaki sarığı çıkarıp dört köşesinden mıhlıyarak germiş ve şöyle demiştir: ' Bu dünyaya örnektir.' Arkasına bir ışık yakıp elini perdeye yapıştırarak: 'Bu da cism-i ademdir. Bu yanan ışık ruhtur, bu ruh insanların içinde oldukça bu dünyada gezerler (ışığı södürerek) ışık sönünce ceset de kaybolur yalnız perde yani dünya kalır.' demiştir. Karagöz oynatılıp oynatılmadığı bilinmemekle beraber Karagöz oyunlarında adı " Hazret-i Şeyh Küşteri pirimiz üstadımızdır" şeklinde anılmıştır. (Sevilen, 1990 : 22 - 23)

Gölge oyunu ülkemize Yavuz Sultan Selim'in 1517'deki Mısır seferi sonrası 16. yüzyılda gelmiştir. Mısır'ı fetheden Yavuz Sultan Selim'in Memlük Sultanı Tomanbay'ın asılışını hayal perdesinde canlandıran bir hayal sanatçısını, oğlu Kanuni Sultan Süleyman'ın da görmesini arzu ederek İstanbul'a getirmesiyle gölge oyunu İstanbul'a gelmiştir. Türkler 16. yüzyıl başlarında perde gerisinden gölge yansıtma tekniğini Mısır'dan almışlardır. Mısır Memluklarının gösteri yaptıkları siyah, ışık geçirmeyen, arabesk motiflerle işlemeli tasvirleri, şeffaf ve renklendirilmiş deri üzerine işleyen Türkler, bu sanata farklı bir nitelik kazandırmışlardır. Mısır oyunlarının olay örgüsünün birbirinden kopuk yapısını düzenleyip, yeni bir biçim vermişlerdir. Oyun tipleri Osmanlı İmparatorluğu'nun bünyesinde barındırdığı halklar içinden ve mahalle geleneğinden seçilmiştir. "Karagöz" Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yayılmış, çevre ülkelerde etkili olmuş, geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. "Karagöz" oyunu Mısır'a tekrar yeni biçimiyle dönüp ilgi görmüştür. Bugün Mısır kuklasının adına "Aragöz" denmektedir. Ancak, bir çok gezgin, 19. yüzyılda Mısır'daki gölge oyununu anlatırken, bunun "Karagöz" olduğunu, Mısır'a Türkler tarafından sokulduğunu ve çoğunlukla Türkçe oynatıldığını belirtmişlerdir. İslam dünyasında bu oyuna "Tayf-ül hayal", "Zıll-i hayâl", "Hayâl-el sitare" gibi adlar verilmiştir. Bazı İslam mutasavvıfları eserlerinde hayâl sahnesini dünya'ya, perdedeki geçici hayalleri insanlara ve diğer varlıklara benzetmişlerdir. Oyundaki hayaller nasıl perde arkasındaki sanatçı tarafından oynatılıyorsa, evrendeki varlıkları da görünmeyen bir yaratıcının hareket ettirdiğini vurgulamışlardır. 16. yüzyılda hayâl oyununun yaygınlığını ve Osmanlı eğlence sanatlarının başlıcalarından olduğunu gösteren pek

çok belge vardır. Şeyhülislam Ebusuut Efendi'nin (1490-1574) hayâl oyununu ibret gözüyle seyretmenin cezayı gerektirmeyeceği yolundaki fetvası bunların en önemlisidir. Ebusuut Efendi; "Gerçek biliminde yükselmek isteyenler için gölge oyununda büyük ibretler olduğunu gördüm. Kişiler, kalıplar gölge gibi gelip geçiyor ve çabucak yok oluyor, onları oynatan ise bakî kalıyor" demiştir.

"Karagöz" üzerine 17. yüzyıla ait belgeler daha çoktur. Evliya Çelebi, Naima gibi yerli yazarların eserlerinden ve İstanbul'da bulunmuş Avrupalıların anı ve gezi kitaplarından öğrenildiğine göre Ramazan ayında kahvehanelerde, başka zamanlarda da evlenme, doğum, sünnet düğünü gibi etkinliklerde saray, konak ve evlerde yapılan şenliklerde oynatılan bu oyunlar Osmanlı toplumunun belli başlı eğlencelerinden biri olmuştur.

19. yüzyılda da sarayın ve halk toplantılarının gözde eğlencelerinden olduğu yerli ve yabancı kaynaklardan öğrenilmektedir. 19. yy'da 2. Mahmut dönemine ait kaynaklarda da "Karagöz" oyunu yer almaktadır. 1843'de Türkiye'yi ziyaret eden Gerard de Nerval seyahatnamesinde İstanbul'da seyrettiği "Karagöz" oyununu tüm ayrıntıları ile anlatmaktadır. (Türkçebilgi, 2012)

17. Yüzyıldan sonra hızlı gelişerek Türklerin belli başlı gösterisi olan Karagöz'ün iki önemli özelliği görülmektedir; biri sosyal ve siyasi eleştiriye dayanması, yani taşlama özelliği, diğeri de açık saçıklığıdır. (Yeni Cumhuriyet Ansiklopedisi, 1983 : 978)

Yabancı kaynaklarda "Karagöz" oyunlarının açık saçık bulunduğu dair yazılar bulunmaktadır. Jean Thévenot 1655-1656'da "Türkiye" adlı eserinde, bir hanımın nasıl olup da "Karagöz" oyununu izlediğini anlayamadığını yazmaktadır.

Abdülaziz ve II. Abdülhamit devirlerinde bazı "Karagöz" sanatçıları Mızıkayı Hümayun himayesine alınmışlardır. Bu dönemde yetişen "Karagöz" sanatçılarının kimisinin tekkelerden (Şeyh Fehmi Efendi, Müştak Baba), kimisinin medreseden (Darphaneli Hafız Efendi, Hafız Mehmet Efendi), kimisinin Enderundan (Enderunlu Hakkı Bey, Enderunlu Tevfik Efendi), kimisinin katiplikten (Katip Salih Efendi), kimisinin cerrahlıktan (Cerrah Salih Efendi), pek çoğunun da esnafıktan (Yorgancı Abdullah Efendi, Püskülcü Hüsnü Efendi, Kantarcı Hakkı Efendi, Hamamcı Süleyman Efendi, Yemenici Andon Efendi, Çilingir Ohannes Efendi) olduğu görülmektedir.

Resim 5. “Karagöz” oyunundaki bazı tipler. Karagöz, Hacivat, Zenne, Tiryaki, Beberuhi, Tuzsuz Deli Bekir. (Gelişim Hachette, 1983 : 2267)

Saray için getirilen, önceleri saray düğünlerinde perde diyen “Karagöz” çok kısa zamanda halka kendini sevdirmiştir. Sonuçta “Karagöz” çeşitli Hayâlîler eliyle halk arasında büyük rağbet görmüştür. Geniş Osmanlı coğrafyasındaki tüm tipleri bünyesinde barındıran bir folklor, edebiyat, etnoğrafi, müzik, mizah ve hiciv sergisi kimliği kazanmıştır.

Esnek yapısı itibariyle doğaçlamaya ve güncel olayların işlenmesine son derece açık olan Karagöz perdesi, zamanının en önemli toplumsal yergi vasıtası olmuştur. Halkın beğenmediği hükümet kararlarını eleştirdiği ve kamuoyunu temsil ettiği dönemler vardır. Osmanlı'nın son dönemlerinde Karagöz sanatçıları devlet ileri gelenlerinden bazılarının hırsızlığını, rüşvetçiliğini vs. perdede canlandırdıkları için bu taşlamalar çok keskin bulunmuş, oyunlar yasaklanmıştır.

Devlet ileri gelenlerinin perdeye yansıtılmaları ağır cezalara bağlanmış, bu yasaklamalardan sonra “Karagöz” sıradan, kaba saba bir güldürü durumuna düşmüştür.

20. yy’da Türk Halk edebiyatı ile ilgili araştırmalar başlamış fakat hızla başlayan batılılaşma çabası ile Karagöz oyunu gözden düşmeye başlamıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bir süre daha yaşayan “Karagöz”, zaman içinde tiyatronun, sinemanın daha sonra da televizyonun hayata girmesiyle önemli ölçüde etkisini kaybetmiştir. Bu yüzden hayaliler “Karagöz” oyun tekniğinde bazı değişiklikler yapmaya çalışmışlardır. Ahmet Rasim, “Muharrir Bu Ya” adlı eserinde Hayali Katip Salih’in kanto söylediği ve muhafazakarlar tarafından eleştirildiğini anlatmaktadır. Ancak “Karagöz” oyunlarının etkisini kaybetmesindeki sebep sadece teknoloji alanındaki gelişmeler olmamıştır. 17. yüzyılda başlayan batılılaşma çabaları yirminci yüzyılın başlarında etkisini göstermeye başlamış, geleneksel Türk tiyatrosunun en önemli özelliği olan doğaçlama geleneği terkedilmiş bunun yerini batı tiyatrolarında olduğu gibi yazılı metinler almıştır. Yazılı metne bağlı kalarak oynatılan “Karagöz” oyunları, yeni oyunlar yazılmadığı için çağa ve insanların kültürel gelişimlerine ayak uyduramamış, eskiden oynatılan oyunların aynısının tekrar tekrar perdeye getirilmesi insanların ilgisini çekmez olmuştur.

Yenileştirme çalışmaları Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde de devam etmiştir. 1910 yılında Beyoğlu’nda “Canlı Karagöz Sahnesi Operet Kumpanyası” adlı topluluk kurulmuş, Komik-i Şehir Naşit Efendi burada deneme amacıyla canlı Karagöz olarak sahneye çıkmıştır. . Karagöz günümüzde sayıları azalan Hayâliler tarafından yaşatılmaya çalışılmaktadır. (Türkçebilgi, 2012)

2.2.1. Karagöz Gazetesi

“Karagöz” gazetesi, 10 Ağustos 1908’de yani II. Meşrutiyet’in ilanından sonra çıkmaya başlamıştır. Hürriyet’in ilanıyla II. Abdülhamid’in sansürü kalkınca oluşan serbestlik ortamında, düşüncelerin sansüre tâbi olmadan özgürce yayınlanabilmesi hem yayıncıları hem okurları bir gazete ve dergi bolluğu ve çılgınlığı içine sürüklemiştir. Hürriyet’in ilanını izleyen iki ay içinde 200’ün üzerinde gazete ve dergi çıkmış, ancak çoğu kısa bir süre sonra kapanmıştır. Ender istisnalarından biri ise yaşamını 40 yıldan fazla sürdüren “Karagöz” gazetesidir. “Karagöz” gazetesinin sahibi, Ali Fuad Bey’dir. Ali Fuad Bey (?-1919), ülkemizin ilk karikatürcülerinden biridir. İlk karikatürlerini Çaylak Tevfik Bey’in 1870’li

yılların ilk yarısında çıkardığı “Letaif-i Âsâr” isimli mizah dergisinde yayınlamıştır. Daha sonraları yine Tevfik Bey’in lakâbına neden olan “Çaylak” dergisinin 1875-1876 yılları arasında yayınlanan sayılarında karikatürlerine rastlanmaktadır. Türk karikatür tarihinin araştırılmasında büyük emekleri olan Turgut Çeviker; Ahmet Fuat Bey’i “tasvirci” bir karikatürist olarak tanımlamıştır. Karikatürleri resim gibidir ve mesajlar karikatürün altındaki yazılar ile verilmiştir.

III. Meşrutiyetin ilanından sonra Ali Fuad Bey, kesintiye uğramış gazetecilik yaşamını “Karagöz” adını verdiği gazeteyi çıkararak sürdürmüştür. Gazete halka dönük bir mizah dergisidir, haftada iki gün çıkmaktadır; bol karikatürlü ve olayları halkın anlayabileceği sade bir dille anlatıp yorumlamaktadır. 1870’li yıllarda Teodor Kasab’ın çıkardığı “Hayal” mizah dergisinde ilk kez olarak işlenen konular Karagöz ve Hacivat konuşmalarıyla, o zamanki deyimle “muhavere” ile verilmiştir. Bu derginin karikatüristlerinden biri olması muhtemel olan Ali Fuad Bey, gazetesini çıkarırken bu örnekten hareket etmiş ve adını “Karagöz” koyduğu gazetesinde bu uygulamayı sürdürmüştür. Gazete kırk yılı aşkın bir süre içinde el değiştirerek yayın hayatına devam etmiştir. 1955 yılında 4785. sayısı ile birlikte kapanmış ve tam 47 yıl yayınlanmıştır. (Üyepazarcı, E. 2008)

Resim 6. Karagöz Gazetesi (Atatürk Kitaplığı, İstanbul, 2012)

۱۹ -

عرب ریاست ترکیه
برهان جاهد

طیبه و اولادها
باب عالی قارشینده دائره مخصوصه
تلفات آدرسی: استانبول - قره کوز
خلوک - استانبول ۴۱۳

قره کوز بازاری و دستارک خلوق
صفتی تألیف، بوجینه هموشدر
درج اولکیان اولوق آفاده ایندر
س برده شخصی ۱۰۰ لیره

۱۹۲۶ (جمعه ابرق)

قره کوز

قره کوز علی قره بک مرحوم
هن فوج اورانی و آینه بلان (اداره تبرقی)
فلسه کونکر بلیدر و آدرس اولوقائل اولاددر.

آینه شرانطی
سنه لکی، ۱۰۴ نسنهدر
وسته آینه استانبول و ولایه پسته ابرقیه
برایه (۲۵۰) لیره
آلی آبی ابره برده

تاکه اسفیه اجون سنه لکی پسته ابرقه
برایه (۲۰۰) لیره
آدرس نیندا ۱۵ لیره ابرقه نایندر

انکلیز سفیری آنقره یه کیدرکن

قره کوز - ناصل چای! ایش جمعیت اقوامد- اولوب پتیوریمیش، کل شویله باقم آنقره یه سنکه قوز، مزی پای ادم.

۱- ایدریم که آج تورکیه جت کی اولمالی،
هر گوشه سی فایرجه یه، زوت ایله دولالی،
بو مملکت آوروپلیک هابری و ملی،
پایلمالی هر طرفه شوسه، دمبر بولاری،
ایشه ملی مملکتک ایشه بازار قولاری!

۲- شو کولاری فایلامالی هب فایرجه دولانی،
ایشجیرلسن چالیشمغه کیرمعلی زمان،
دوشانلره ورممعل هیچ بر زمان آمانی،
طیاره لر بولیلاری اوجوروبده کیشمعلی،
مملکتک قصه لاری تاملانوب بنمعلی!

۳- سرنجولر، او بولار عقلیزی جلمه سین،
مدنیت سونکولری لفریزی دهله سین،
کری قالی رگون بیه عقلیزه کلمه سین،
ای ملتیم بو کولاری برکجه لیک کورده،
زده راز راحت ایوب خالی عمر سورده!

۴- هیمنز بونی ایسته یه لم!
یرنده صابقی کری به کیشک دور

۵- دق، حکومت عزم ایسیور، بوسه بی اولاجاق،
الیت برکون بیکدیگیز بو جهار دولاجاق،
سز چالیشک لک سوکنده حق برقی بولاجاق،
چالیشانلر اول آخر مقصدیه وارسیور،
مدنیت دیدیکمز زدنکن باری آریور!

۶- سو بیکیز فرنگلردن نین کری قلام،
نین نین اوطوروبده اوقولاره دلام،
مدنیت دناسنده زده بربر آلام،
ای ملتیم ایشه یارات سن هیچ بار کلسک،
دوست و دوشان قارشیمزه حرمت ایجا کلسن!

Resim 7 . Karagöz gazetesi (Atatürk Kitaplığı, İstanbul, 2012)

Resim 8 . Karagöz gazetesi 1931 yılı

(<http://www.yg.yenicaggazetesi.com.tr/yazargoster.php?haber=2046>)

Resim 9 . Karagöz Gazetesi, 1943 yılı (Koleksiyon)

2.2.2.Diyojen Dergisi:

Türk Tarihinde önemli bir yer tutan “*Diyojen*” dergisi 23 Aralık 1869 tarihinde Teodor Kasap ve Namık Kemal’in ortak çalışmaları sonucu yayın hayatına atılmıştır. Türk Grafik Tarihinde karikatür kavramının ilk kez görüldüğü dergi olarak bir baş yapıt konumundadır. Dergide yer alan çizimlerde konuşma balonu bulunmamakta konu ile çizim aynı sayfada alt alta yer almaktaydı. Siyasi mizah yaparak yayın hayatına devam eden Diyojen Dergisi muhafazakar çevrelerin baskısı sonucu sık sık kapatma cezası almış 10 Ocak 1873 tarihli 183. sayısından sonra ise tamamen kapatılmıştır. Ancak dönemin kapalı zihniyetlerine fazla yenilikçi ve tehlikeli görünen Diyojen Dergisi tüm bu engellemelere rağmen kısa yayın hayatında misyonunu yerine getirmeyi başarmış, biraz daha ilerleyen dönemlere bakıldığında kitap kapağı tasarlama görevini de üstlenerek illüstrasyon sanatına katkıda bulunacak olan bazı sanatçıların yetişmesinde etkin rol oynamıştır.

Resim 10 . 1877 yılında “Hayal” dergisinde yayımlanan, Teodor Kasap’ın 3 yıl hapis cezası aldığı, Nişan Berberyan tarafından çizilen “Karagöz, Hacivat” karikatürü. (<http://estelll.blogcu.com/hapis-cezasi-alan-ilk-karikatur/12476317>)

Teodor Kasap, Osmanlı döneminin en önemli ve ünlü Rum kökenli gazetecisidir. Gazetenin yazarları arasında Ali Bey, Recaizade Ekrem ve Namık Kemal gibi tanınmış kişiler de bulunmaktaydı. Hükümet, "Diyojen"i kapatınca; "Çıngıraklı Tatar", o da kapatılınca "Hayal" ve "İstikbal" adlı gazeteleri çıkardı. Hayal'deki bir karikatürü nedeniyle 1877'de hükümet tarafından mahkûm edildi. Bu mahkûmiyetin sebebi olan karikatürde eli-ayağı zincirlenmiş olan Karagöz'e Hacivat sorar: "Nedir bu hal, Karagöz?" Karagöz şöyle yanıt verir: "Kanun dairesinde serbesti, Hacivat!" Hayal ile eleştirilerine devam eden Teodor Kasap'ın bu yayınında Nişan Berberyan, Santır ve Ali Fuat Bey gibi isimler çizmektedirler. Kent ve toplum sorunlarını ele alan dergide, yapılan eleştiriler ise Karagöz ve Hacivat konuşmalarının satır aralarında verilmektedir. Bu konuşmalar içerisinde iktidara ilişkin çarpıcı ve ağır eleştiriler bulunduğundan dolayı siyasal iktidarın gazeteye bakışı hiç de olumlu yönde olmamıştır. "Hayal" sivri muhalefet diliyle sivrilmeye başlayınca Padişah Abdülaziz'in tahtta olduğu Ocak 1876 tarihinde Sadrazam Mahmut Nedim Paşa tarafından mizah gazetelerine sansür konmuştur (Emre, T. 2010).

2.3 Karagöz Hacivat Tasvir Sanatı

İnsan, hayvan, eşya resimlerinin deri veya kartona çizilerek, işlenip hazırlanması sonucu ortaya çıkan şeffaf figürlere tasvir denir. Bu şeffaf figürlerin arkadan ışıklandırılmış olan hayal perdesinde oynatılmasına ise tasvir etme denir. En iyi tasvir deve derisinden imal edilir. Dana, sığır, inek, keçi, oğlak, at, eşek, ceylan derisi de kullanılır. "Karagöz" tasvirleri, özel olarak hazırlanmış, bıçak izi taşımayan temiz deri kullanılarak yapılır. (Özlen, 2012)

Resim 11. Kalıp alma işlemi (Karagözevi) (<http://www.karagozevi.com/tasvir.html>)

Deriler özel bir yöntem ile şeffaf hale getirilir. Her “Karagöz” tasvirinin bir kalıbı vardır. Kalıptaki çizgiler araya konan bir kopya kağıdıyla deri üzerine geçirilip işaretli yerler kesilir. Daha sonra yumuşak bir ağaç üzerinde "nevregan" adı verilen ucu keskin bıçaklarla işlenir. Parçalar risina, kiriş, katküt adı verilen iplerle birbirlerine bağlanır. Tasvirlerin boyanmasında anilin, kökboya veya çini mürekkebi kullanılır. Tasvirlerde ayrıca sopa takma yerleri açılır. (Mutlu, 2002 : 54 – 55 - 63)

Tasvirlerin deve, manda veya sığır derisinden yapılmasının nedeni; şeffaf olması sebebiyle renklerin perdeye canlı olarak yansması, dayanıklı olması, sürekli ışık karşısında olduğu için, ısı nedeniyle eğilip bükülmesini önlemek içindir. (Özhan, 2010 : 23)

Resim 12. Nevregan bıçakları (Karagözevi) (<http://www.karagozevi.com/tasvir.html>)

Karagöz perdesi dümdüz gerilmiş bir bezden oluşmaktadır. Mum ışığı ile aydınlatılmış olan bu düz ve aydınlık zemin üzerinde figürler perdeye yapışık vaziyette ve şeffaf olarak görülmektedir. “Karagöz suretleri hep profil olarak yapılmıştır. Karagöz, Hacivat, Beberuhi ve diğerleri hep profil halindedir. Çengi gibi kolları profil halinde olmayan suretlerde bile vücudun bütün

parçaları yine profil halindedir.” Figürlerde görülen bu profillik ve yassılığın nedeni anatomi ve perspektif kurallarından uzaklaşma olarak düşünülmektedir. İkel medeniyetlerin kabartmalarında ve primitif resimlerde görülen bazı özelliklerin karagöz plastiğinde de var olduğu görülmektedir. (Baltacıoğlu, 1942 : 79)

2.4. Karagöz Oyunundaki Tipler

“Karagöz” oyunlarında sosyal ve ekonomik yönden farklı toplumsal kesimlerden gelen, birbirlerinden çok farklı davranışlar sergileyen tiplere yer verilmiştir. Oyunlardaki tipler karikatürize edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yaşayan değişik milletlerden temsilciler (Arap, Acem, Arnavut, Ermeni, Rum, Yahudi vb.), Anadolu tipleri (Efe, Karadenizli, Kastamonulu, Kayserili, Kürt), okumuş ve görgülü tipler, kadınlar, çocuklar, sakatlar, kabadayılar, uyuşturucu kullananlar “Karagöz” oyunu içerisinde yerlerini almışlardır. Bu kişiler temsil ettikleri gurubun en tipik özellikleri ve davranış biçimleriyle ifade edilmişlerdir. Karakter özelliklerinden çok tip özellikleri ön plana çıkartılmıştır. Bu nedenle “Karagöz” oyunundaki kişiler kolaylıkla tanınabilmektedir. Kişileri tanıttıcı özellikler arasında her kişiye özgü müzik ve danslar vardır. Kişilerin perdeye çıkarken çalınan ezgiden, söylenen türküden, yaptıkları danstan, okudukları şiirden kim oldukları anlaşılmaktadır. Bunlar genellikle o kişinin geldiği yörenin müzik ve danslarıdır. Bu sebeptendir ki bir oyunu görmeden sadece sesleri ve konuşmaları dinleyerek konuşanın hangi tip olduğu kolaylıkla bulunabilmektedir. Karagöz ve Hacivat ise ses tonları ve konuşma şekillerinden ayırt edilebilmektedir. (Özhan, 2010 : 24 – 25)

“Karagöz” oyunundaki kişileştirmeleri Prof. Dr. Metin And şu şekilde sınıflamıştır.

Eksen Kişiler; Karagöz, Hacivat

Kadınlar; Bütün Zenneler

İstanbul Ağzı; Çelebi, Tiryaki, Beberuhi

Anadolu Kişiler; Laz, Kastamonulu, Kayserili, Eğinli

Anadolu dışından gelenler; Muhacir, Arnavut, Arap, Acem

Müslüman olmayan kişiler; Rum, Frenk, Ermeni, Yahudi
Kusurlu ve ruhsal hastalar; Kekeme, Kambur, Hımhım, Deli, Esrarkeş, Sağır,
Aptal
Kabadayılar ve sarhoşlar; Efe, Zeybek, Matiz, Tuzsuz, Sarhoş, Külhanbeyi
Eğlendirici kişiler; Köçek, Çengi, Kantocu, Hokkabaz, Cambaz, Curcunabaz,
Hayalci, Çalgıcı
Olağanüstü kişiler, yaratıklar; Büyücü, Cazular, Cinler (And, 1977 : 290)

2.5 Sanatçısı Bilinmeyen 17. 18. Ve 19. Yüzyıla ait Antika Tasvirler

Tasvirler iki kısımda ele alınmaktadır. “Göstermelik”ler ve “Tasvir” ler.

2.5.1 Göstermelikler

Karagöz’de oyun başlamadan önce perdeye, seyirciyi oyuna hazırlamak, merak uyandırmak amacıyla “göstermelik” adı verilen bir tasvir yerleştirilmektedir. Bu tasvir oyunun içeriği hakkında seyirciye bilgi vermektedir.

Resim 13. Göstermelik, Şirin’in Köşkü, 17. Yüzyıl (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2008 : 72)

Oyunda acı ve tatlı olaylar birlikte yer alacaksa limon ağacı, fantastik bir oyun ise olağanüstü bir varlık görüntüsü (şahmeran, dev, cin vb.), oyunda üzücü olaylar yer alacaksa vakvak ağacı, konusunu tarihi olaylardan alan bir oyunsa

mitolojik bir görüntü, iyi olayların yer alacağı, mutluluk içeren oyunlar ise çiçek vazosu yerleştirilmektedir. Oyun başlarken kaldırılan göstermeliklere “asıl göstermelik” perdede sürekli kalan göstermeliklere “dekor göstermelik” adı verilmektedir. (Göl, 2008 : 18)

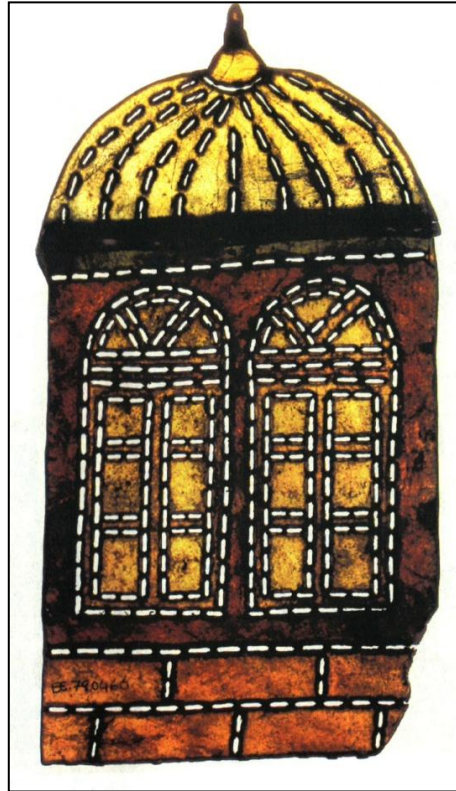
Nerede ve nasıl yapılırsa yapılsın, bütün “Karagöz” gösterilerinde “Göstermelik” bulunmaktadır. Seyirciler de bu özel tasvirin ne işe yaradığını çok iyi bilmektedirler. Çünkü gösteri başlamadan kısa süre önce Karagöz perdesi aydınlanmakta, göstermelik görünmekte ve bu hareketsiz tasvir seyircilerle beraber beklemeye devam etmektedir. Göstermeliğin iki görevi vardır; sabırsızlanan seyircileri yatıştırmak ve onları gösterinin havasına sokmaktır. Perde arkasındaki görevi ise, oyuncuların son hazırlıklarını tamamlamalarını ve seyirci ile beraber havaya girmelerini sağlamaktır. En çok kullanılan iki göstermelik “çiçekli vazo” ve “limon ağacı” olarak bilinenlerdir. (Oral, 2001 : 146)

Resim 14. Göstermelik, Limon Ağacı 17. yüzyıl

(Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2008 : 68)

“Karagöz” oyunlarında yer alan tiplerin ve objelerin tamamı tasvirler yoluyla canlandırılmaktadır. Göstermelikler ve bazı dekorlar dışında tiplerin tasvirleri genellikle 32-40 cm. boyutundadır. Tasvirler 50 cm. uzunluğunda, 1cm. çapında gürgen ağacından yapılmış çubuklarla oynatılmaktadır. Türk Karagöz’ü yatay çubuklarla oynatıldığından, görüntüler tek yönlü hareket ederler, geri dönmezler. Bu yüzden bazı görüntülerde “fırdöndü” tekniği kullanılmaktadır. (Göl, 2008 : 18)

Resim 15 . Göstermelik, Hamam 18. yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 70)

2.5.2 Tasvirler

“Tasvir (swr) kökünden Arapça resmetmek anlamındadır. Osmanlı Türkçesinde müsavvir ressam, tasvir ise resim karşılığı kullanılır. Tasvir sanatı, başta minyatür olmak üzere tüm resim sanatlarını kapsar.”(Göl, 2008 : 33)

“Karagöz” oyununda gösterilen resimlere Karagözcüler tasvir demektedirler. Karagöz resimleri yapanlara da tasvirci denilmektedir. Tasvirçiler, Karagözcülerden farklı sanatkarlardır. Fakat bazı Karagözcüler de tasvir

yapmayı öğrenmişlerdir. Karagöz bir hayal oyunu olduğundan, perdede canlı şahıs yoktur. (Şapolyo, 1947 : 48)

Karagöz tasviri, gölge oyunu karakterlerinin resimleri anlamındadır ve gölge oyunu kuklaları yerine terimleşmiştir. Karagöz tasvirleri tasarım, üslup ve renklendirme açısından minyatür sanatı ile sıkı sıkıya ilintilidir. Denilebilir ki Karagöz Tasvir'i bir çeşit hareketli minyatürdür.

Karagöz Tasvir sanatı, minyatürle olduğu kadar, Kat'ı sanatı (applique art) olarak bilinen sanatla da yakın ilişkidir. Arapça kesmek anlamındadır. Bir kağıt veya deri üzerindeki bir yazıyı, motifi kesip çıkartarak içi oyulmuş olan parçayı veya çıkan parçayı diğer bir kağıt, bir deri veya cam üzerine yapıştırmak suretiyle yapılan işlerdir. Karagöz Tasvir'lerinde derinin içi ve çevresi Kat'ı Sanatına benzer şekilde oyulur. Bu teknik benzeşme, özellikle göstermeliklerde daha da artmaktadır. (Göl, 2008: 33) “Karagöz” tasvirleri, teknolojinin bu denli kolay belgeleme imkanlarını sunmadığı dönemlerde, ilgili kişilerin kaleme aldığı oyun metinleri ile beraber en önemli belge niteliğindedir. “Karagöz” tasvirleri, “Karagöz” oyunlarının konularına paralel olarak çeşitlilik göstermektedir. Karagöz'ün oynatım aracının tasvir olması nedeniyle oyunlardaki yenilikler, güncel ve sosyal olayları yansıtacak tasvirler olarak oluşturulmuştur. Bu nedenle tasvirler siyasal tarihle beraber, Karagöz'ün tarihi, toplumsal olayların ve kültürel yapının tanımlanması ile kültürel değişimin tespiti konularına yardımcı malzeme niteliği taşımaktadır.

Tasvirlerin deriden yapılması nedeniyle deri işçiliği hakkında bilgi verdiği kadar, etnografik niteliği ve sanatsal özelliği ile de dikkat çeken somut bir materyal olarak doğal boya ve renkler hakkında da bilgi sunmaktadır. İki boyutlu olan tasvirler, ilk ortaya çıkışında tasarlanan biçiminden günümüze kadar değişiklikler göstermiştir.

Karagöz Tasvir'leri Dünyadaki diğer tüm geleneksel benzerleri gibi deriden yapılmaktadır. Buna karşılık ortaya çıktığı coğrafyadaki çağdaş benzerlerinin tersine Çin gölge kuklalarında olduğu gibi şeffaftır. Son biçimini aldığı 16.yy. dan beri bu şeffaf renkli niteliği ile bölgede giderek daha çok tercih edilen ve

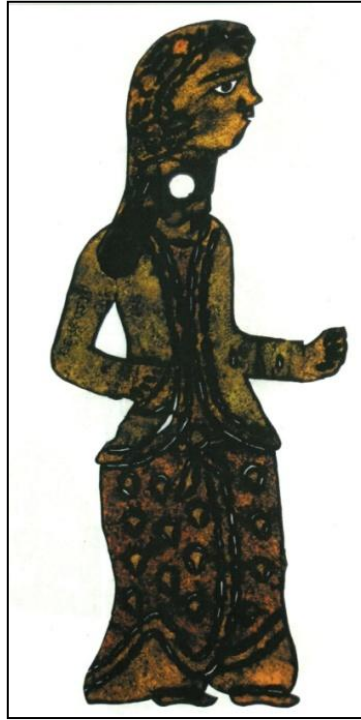
benimsenen bir biçim olmuş, tüm doğu Akdeniz ve Balkanlar'a "Karagöz" adıyla damgasını vurmuştur.(Göl, 2008 : 19 - 34)

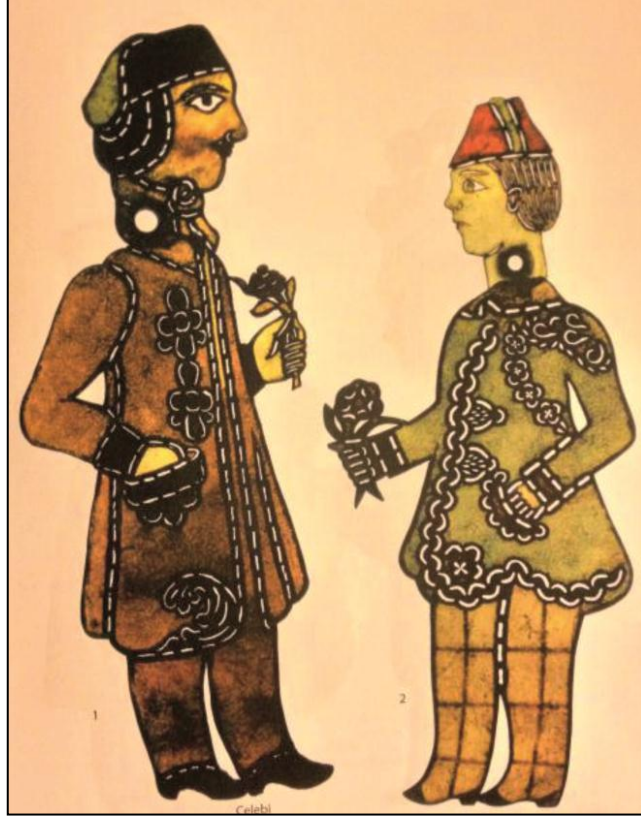
Resim 16 . Hacivat ve Karagöz 18. yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 73)

Resim 17 . Hacivat 18.yy , Hacivat 19.yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 74)

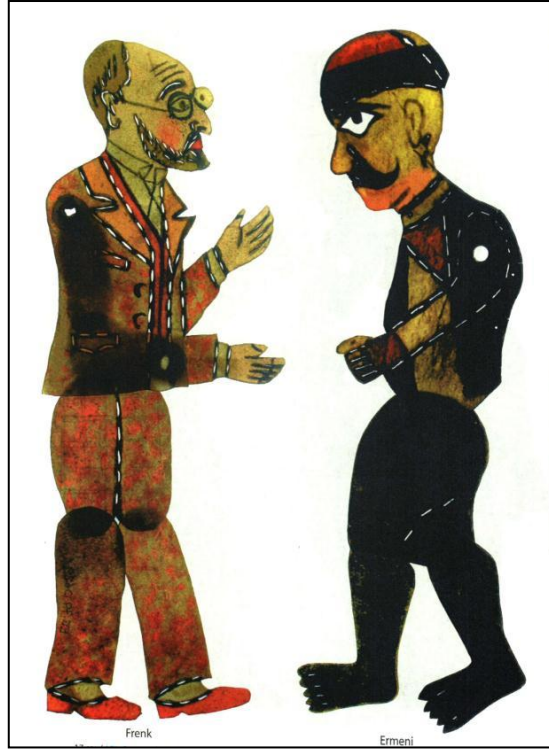
Resim 18 . Zenne 17. yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 77)

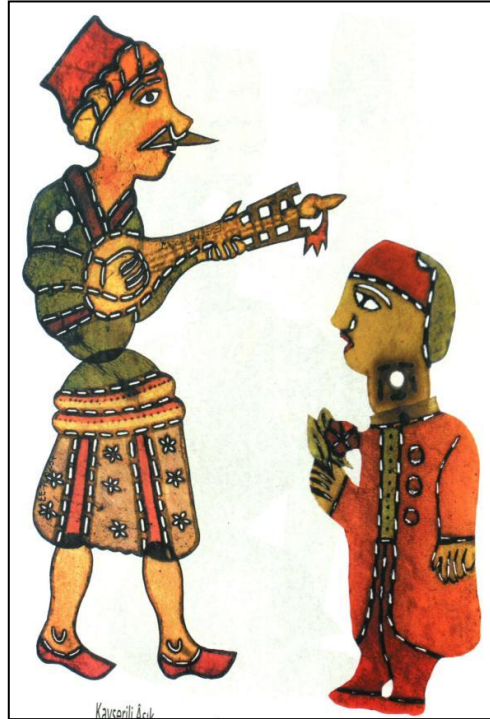
Resim 19 . Çelebi 19. yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 80)

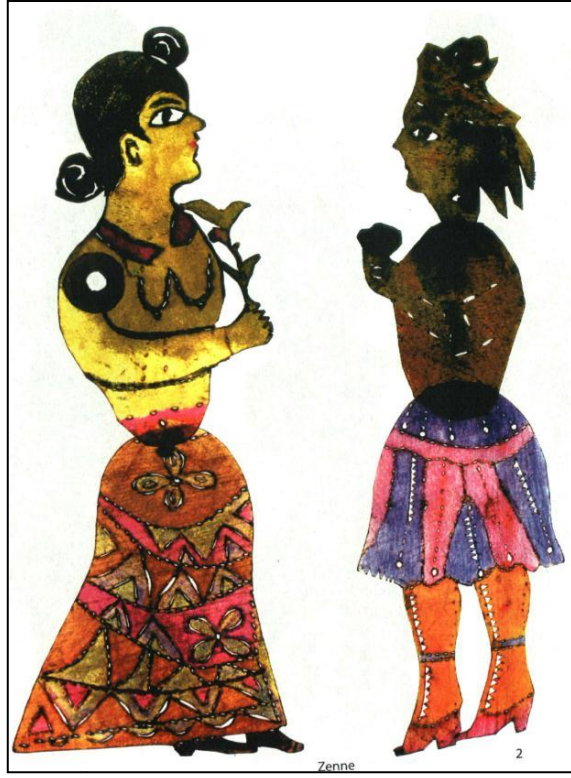
Resim 20 . Çelebi 18. yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 82)

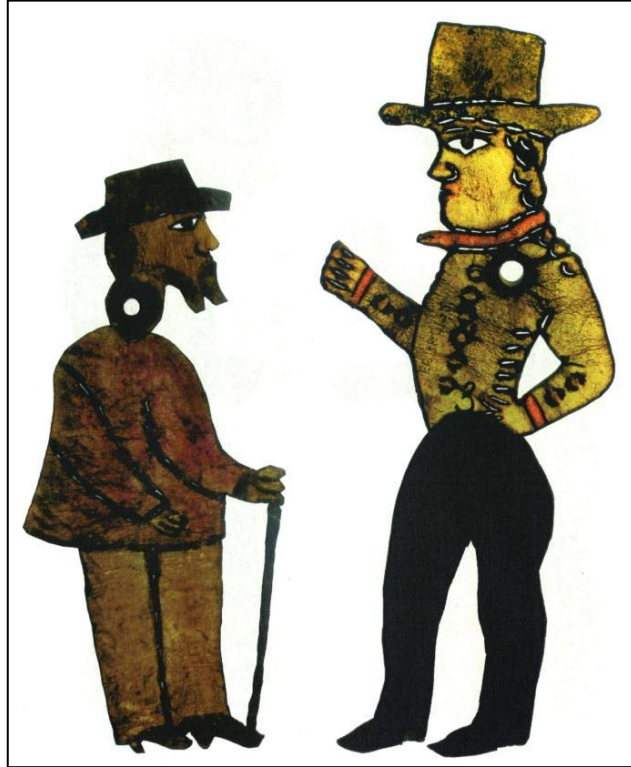
Resim 21 . Frenk 17.yy, Ermeni 19. yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 91)

Resim 22 . Kayserili Aşık ve Muslu, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 88)

Resim 23 . Zenne 18. Yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 94)

Resim 24 . Frenk 18. yy, Frenk (Levanten) 19. Yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 90)

Resim 25 . Arap dilenci 18. yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 89)

Resim 26 . Tiryaki ve Beberuhi 18. yy (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 85)

2.6. Karagöz Tasvir Sanatçıları

2.6.1. Hayali Nazif Efendi

19.yy. sonu 20.yy. başında yaşamış, Enderunlu Binbaşı Nazif Bey diye de bilinir. 2. Abdülhamit'in saray Karagözcüsüdür. Saray bandosunda şeflik de yapmış olup, hattatlığı da vardır. Bugüne kadar gelen en iyi tasvir yapımcısıdır. Ünlü tasvir yapımcısı Ragıp Tuğtekin'in de hocasıdır. Hellmut Ritter'in üç cilt halinde yayınladığı 28 Karagöz faslının kaynak kişisidir. Almanya'ya götürülen zengin tasvir koleksiyonunun yapımcısıdır.

“Karagöz” tasvirlerinin kalıplarını kendi oluşturan sanatçının koleksiyonunda çok sayıda tasviri bulunmaktadır. Sanatçının kalıpları diğer sanatçılar tarafından da kullanıldığından tasvir sanatının adı bilinen en eski tasarımcısıdır.(Göl, 2008 : 100)

Hayali Nazif Efendi'nin yaptığı Karagöz tasvirleri örnekleri;

Resim 27 . Hacivat ve Karagöz, Hayali Nafiz Efendi yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 103)

Resim 28 . Tahir'in babası ve Tahir, Hayali Nafiz Efendi yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 108)

Resim 29 . Kantocu Zenne ve Balet, Hayali Nafiz Efendi yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 110)

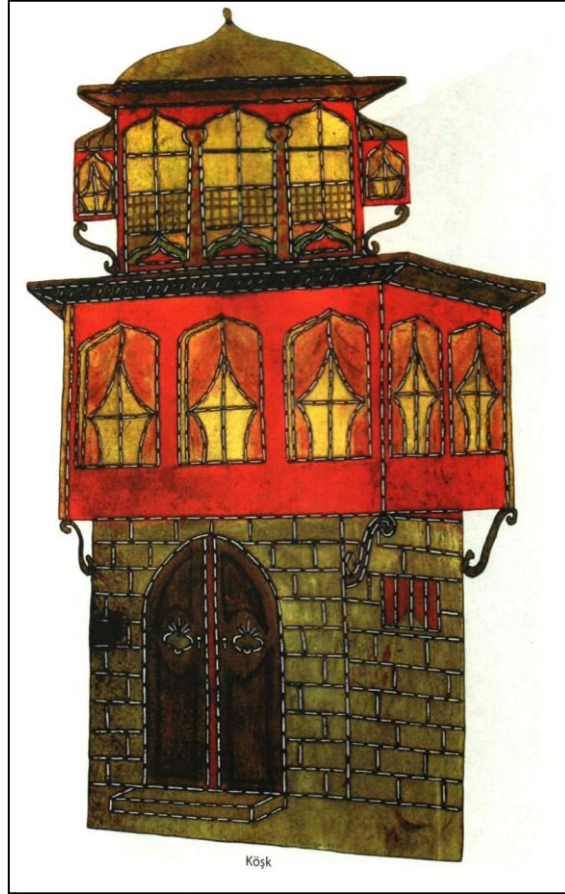
Resim 30 . Zenne, Hayali Nafiz Efendi yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 105)

Resim 31 . Kayıkçı Zenne, Hayali Nafiz Efendi yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 104)

2.6.2 Hayali Memduh

1800'lü yıllarda doğan Hayali Memduh, Maliye katiplerindendir. (Aşık Razi) lakabıyla şiirler de yazan sanatçı, dönemin en ünlü hayalilerindendir. Hayali Memduh, repertuarındaki “Fasıl”ları, “Muhavere”leri, Giriş bölümündeki “Semai” ve “Perde Gazelleri”ni ayrı ayrı defterlerde toplamıştır. Bu yazmalar İstanbul Belediye Kütüphanesi’nde korunmaktadır. “Karagöz” perde külliyesi adı altında on ayrı “Karagöz” oyunu, Gayret Kütüphanesi Yayınlarından 1922 yılında çıkarılmıştır. Usta “Karagöz” sanatçısı olup aynı zamanda çok güzel tasvir kesmektedir. Hayali Memduh’un tasvirleri yurtiçinde ve yurt dışında birçok müzede sergilenmektedir. 1940 yıllarında öldüğü sanılmaktadır. (Göl, 2008 : 126)

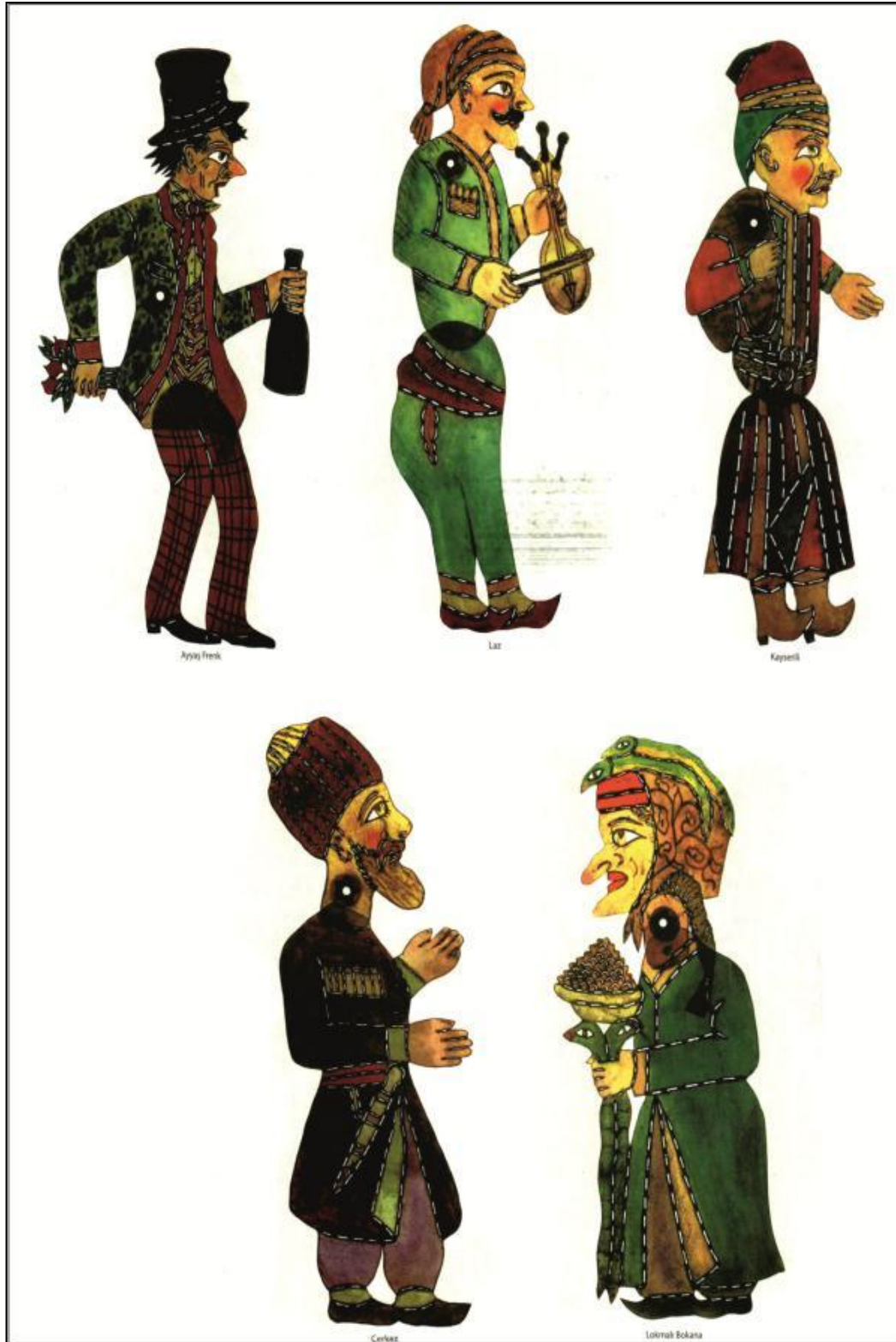
Resim 32 . Göstermelik Köşk, Hayali Memduh yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2008 : 128)

Resim 33 . “Gelin Karagöz”, Hayali Memduh yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 :149)

Resim 34 . “Tahir ile Zühre”, Hayali Memduh yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 130)

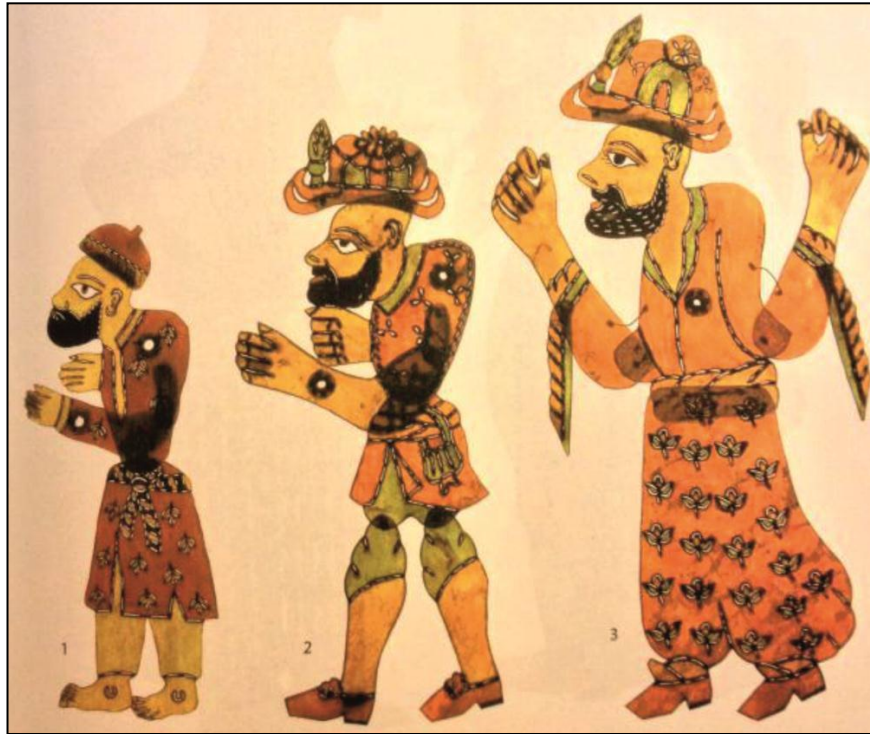
Resim 35 . Ayyaş Frenk, Laz, Kayserili, Çerkez, Lokmalı Bokana, Hayali Memduh yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 138 – 140 – 142 – 144 - 148)

2.6.3. Mehmet Muhittin Sevilen, (Hayali Küçük Ali)

1886 yılında doğan Hayali Küçük Ali'nin gerçek ismi Mehmet Muhittin Sevilen'dir. İstanbul Davutpaşa Rüştiyesi'ni okuduktan sonra PTT idaresinden 1944 yılında emekli olmuştur.

“Karagöz” sanatına ilgisi 7 yaşında başlayan sanatçının bu mesleği seçmesindeki ana etkenlerden biri de seyrettiği Karagözcüler olmuştur. Ünlü Karagözcülerden Hayali Saraç Hüseyin'in yanında Karagözcülüğe başlayan Küçük Ali, 1900 yılında henüz 14 yaşındayken Fatih'te Draman Mahallesi'nde “Karagöz” oynatmış ve oynattığı “Hımhımlı Mandıra” adlı oyun çok beğenilerek ona Küçük Ali ismi burada verilmiştir. 60 yıla yakın bir zaman “Karagöz” oynatarak, bu sanatın üstatları arasında yer alan Küçük Ali'nin Milli Kütüphane'de 277 adet tasviri, Ankara Etnografya Müzesi'nde Hagem'in arşivinde “Karagöz” tasvirleri koleksiyonu bulunmaktadır.

Hayali Küçük Ali 1974 yılında Ankara'da vefat etmiştir. (Mutlu, 2002 : 26 - 27)

Resim 36 . Karagöz Tiplerleri, Hayali Küçük Ali, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 185)

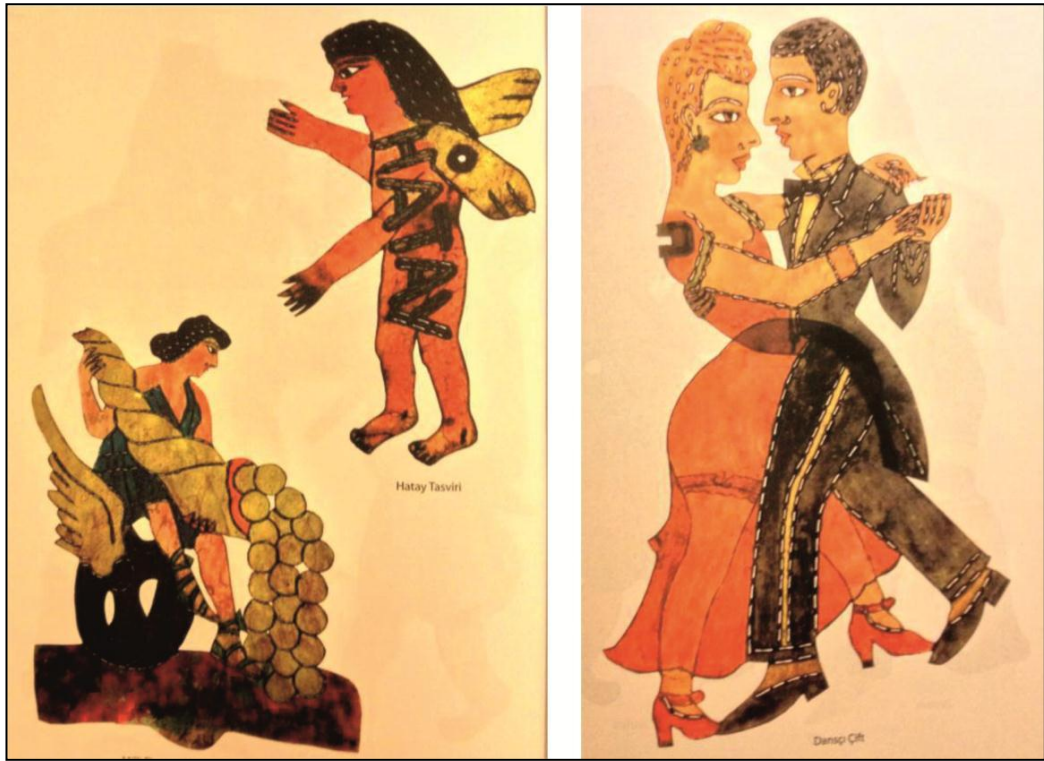
Resim 37 . “Göstermelik Köşk”, Hayali Küçük Ali, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 180)

Resim 38 . “Göstermelik Eczane”, Hayali Küçük Ali, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 182)

Resim 39 . “Çelebi ve Zenneler”, Hayali Küçük Ali, (Göl, 2008 : 186 - 187)

Resim 40 . “Milli Piyango Kızı, Hatay Tasviri ve Dansçı Çift”, Hayali Küçük Ali, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 191 - 194)

2.6.4. Ragıp Tuğtekin

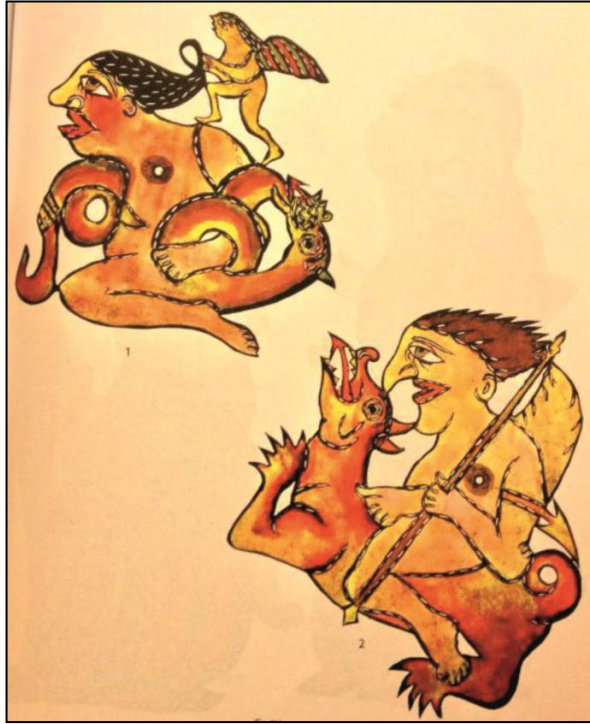
1891-1982 yılları arasında yaşamıştır. Karagöz sanatçılığı, öğretmenlik, Nahiye Müdürlüğü yapmıştır. Hayali Nazif Efendi, Yamalı Hakkı ve Tecelli Bey gibi ustalardan öğrendiği tasvir yapımındaki ustalığı ile ün kazanmıştır. Hattatlık, ressamlık ve müzisyenlik özellikleri bulunan Ragıp Tuğtekin, tasvir yapımında birçok sanatçı yetiştirmiştir. Onbinin üzerinde tasvir yapan sanatçının koleksiyonları Yapı Kredi Bankası, Metin And ve yurtdışındaki bazı müzelerde bulunmaktadır. Yetiştirdiği ünlü tasvir sanatçılarından olan Orhan Kurt, onun ekolünü sürdürmektedir. (Göl, 2008)

Resim 41 . “Göstermelik (Burak)”, Ragıp Tuğtekin çalışması, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 200)

Resim 42 . “Göstermelik (Rüstem ve Devın çatışması)”, Ragıp Tuğtekin çalışması,
Göl, 2008 : 199)

Resim 43 . “Cazu”, Ragıp Tuğtekin çalışması, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve
Turizm Bakanlığı Yayınları,Göl, 2008 : 203)

Resim 44 . “Hacivat ve Karagöz”, Ragıp Tuğtekin çalışması, (Göl, 2008 : 201)

Resim 45 . “Arap Bacı ve Laz”, Ragıp Tuğtekin çalışması, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 208 - 210)

Resim 46 . “Matiz”, Ragıp Tuğtekin çalışması (Göl, 2008 : 211)

Resim 47 . “Acem”, Ragıp Tuğtekin çalışması, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 212)

2.6.5. Mehmet Muazzez Özduygu

1871 - 1956 yılları arasında yaşamıştır. Ressam Muazzez adını kullanmıştır. Bahriye Sanayi Alayı'ndan mızıkacı subayı olarak mezun olmuştur. Asker kökenli olmasına karşın sanata olan ilgisi farklı alanlara açılmasını ve resme olan üstün yeteneği de onun Sanayi Nefise Mektebi'ne (Güzel Sanatlar Akademisi) yönelmesine neden olmuştur. Okulu bitirince, bir süreliğine Güzel Sanatlar Akademisi'nde atölye hocalığı yapmıştır. Daha sonra Akademi'de idare müdürü görevinde bulunmuştur.

Muazzez Bey'in yaptığı resimlerin konuları genellikle ortaoyunu kompozisyonları, sünnet düğünleri Karagöz sahneleri gibi milli eğlenceler ve geleneksel oyunlardan meydana gelmiştir. Ayrıca portre türünde çok başarılı olmuş ve iyi bir portreci olarak kabul edilmiştir.

Başarıyla “Karagöz” oynatır ve bunu sahnelemekten büyük bir keyif alırdı. Kendisi iyi bir hayali olmakla birlikte aynı zamanda “Karagöz” tasvirleri de yapmaktaydı. Deve derisinden yapıp boyadığı “Karagöz” tasvirleri bugün özel bir koleksiyonda bulunmaktadır.

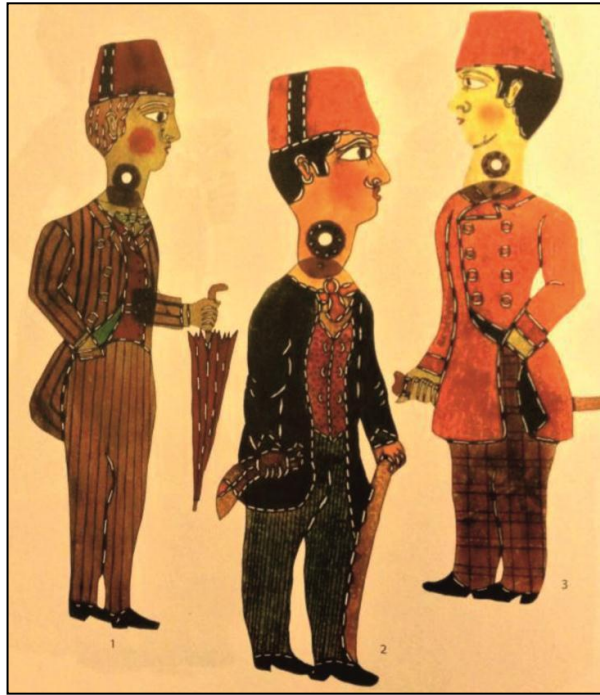
Soyadı Kanunu ile Özduygu soyadını alan Muazzez Bey imzasını “Muazzez” olarak atardı. İstanbul'da vefat etti. Eserleri, resmi ve özel müzelerle yerli ve yabancı şahıs koleksiyonlarındadır. (<http://www.kuman-art.com/resim/mehmet-muazzez-ozduygu.html>)

Resim 48 . “Eşek ve Geyik Kervanı”, Ressam Muazzez, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Göl, 2008 : 176)

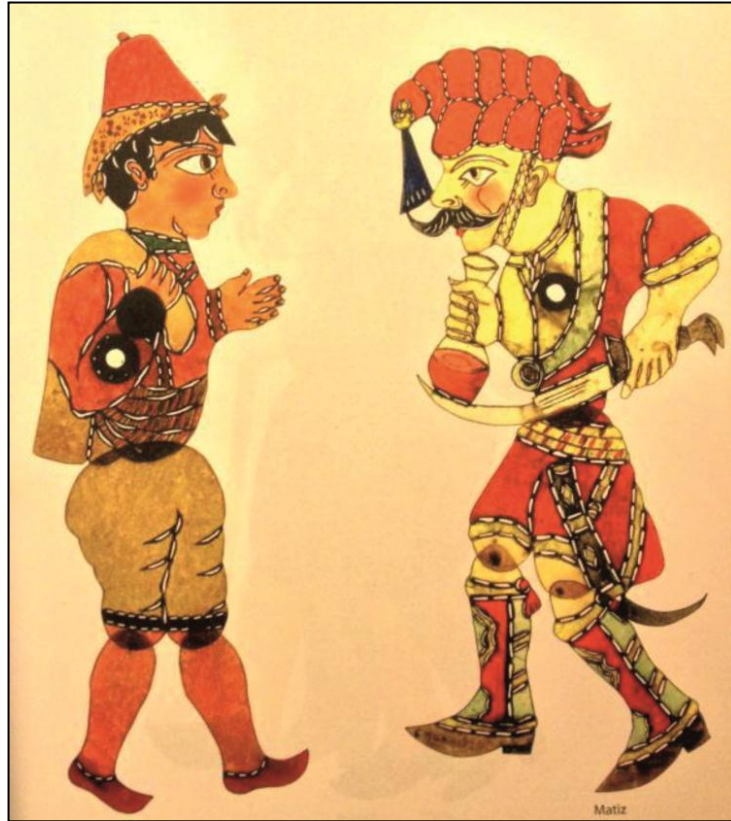
Resim 49 . “Çeyiz Taşıyıcıları”, Ressam Muazzez, (Göl, 2008 : 174)

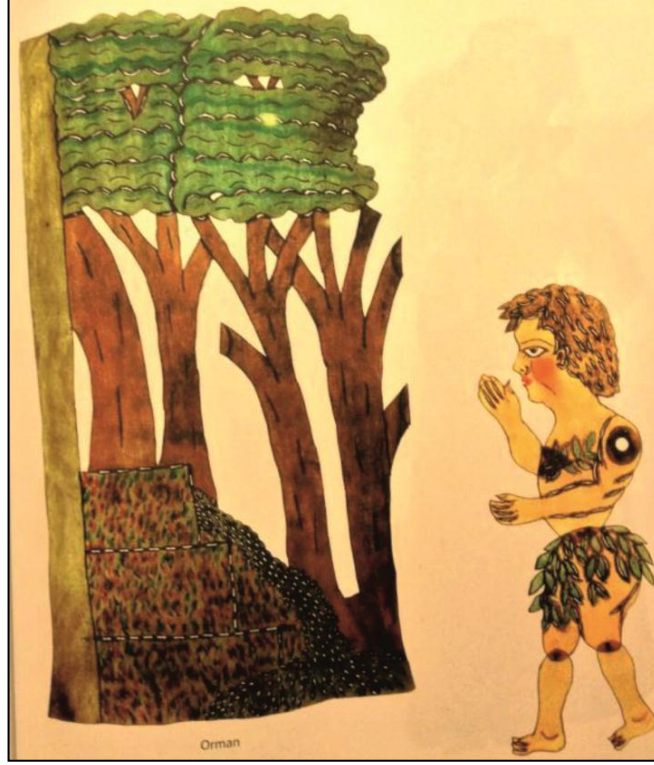
Resim 50 . “Çelebi”, Ressam Muazzez, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 166)

Resim 51 . “Zenneler”, Ressam Muazzez, (Göl, 2008 : 164 – 165)

Resim 52 . “Külhanbeyi ve Matiz”, Ressam Muazzez, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 167)

Resim 53 . “Göstermelik, Orman ve Tarzan figürü”, Ressam Muazzez, (Göl, 2008 : 163)

Resim 54 . ” Göstermelik, Konak ve Beberuhi”, Ressam Muazzez, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 162)

2.6.6. Tuncay Tanboğa (Torun Çelebi)

“1937 yılında İstanbul’da doğan Hayali Torun Çelebi, Hayali Küçük Ali’nin torunudur. “Karagöz” sanatına 8 yaşında ustasının yanında yardımcılık yaparak başlamıştır. 14 yaşında “Hayali” (Usta Karagözcü) ünvanını almıştır.”

Sanatçı yurtiçindeki tüm etkinliklerde etkin bir şekilde görev almıştır. Kültür Bakanlığınca değişik tarihlerde “Karagöz” Oynatma kurslarında öğreticilik yapmıştır.

Yurtdışı etkinliklerde Uluslararası Kukla ve Gölge Oyunları Festivallerine katılarak ülkemizi en iyi şekilde temsil etmiştir. Yaptığı “Karagöz” tasvirleri 1976 Münih El Sanatları Fuarında Altın Madalya almıştır. 1996 yılında Macaristan’da yapılan Unima Kongresinde çalışmalarından dolayı Unima Şeref Üyesi seçilen Tanboğa 1997 yılında aramızdan ayrılmıştır. (Mutlu, 2002 : 33 – 34)

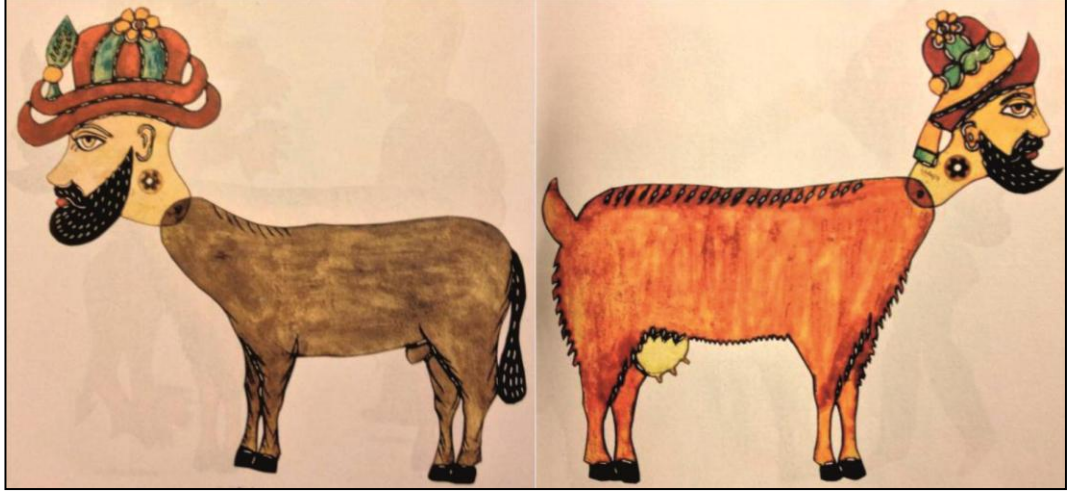
Resim 55 . “Meymene Banu’nun Oğlu”, Tuncay Tanboğa, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 292)

Resim 56 . “Hacivat, Karagöz, Hacivat’ın oğlu, Karagöz’ün oğlu”, Tuncay Tanboğa, (Göl, 2008 : 283 - 284)

Resim 57 . “Karagöz uşak, Matiz, Tiryaki”, Tuncay Tanboğa, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 287 – 288 - 289)

Resim 58 . ” Eşek Karagöz, Keçi Hacivat”, Tuncay Tanboğa, (Göl, 2008 : 294 - 295)

Resim 59 . “Zenne ve Arap Bacı”, Tuncay Tanboğa, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 286)

2.6.7. Orhan Kurt

1930 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Maçka Yüksek Tekniker okulunu, Yüksek İnşaat Mühendisi olarak bitirdikten sonra, 29 yıl Fen İşleri Dairesi'nde eski eser restorasyonu üzerinde çalışmıştır. Bu süre boyunca Tekfur Sarayı, Topkapı Sarayı, Rumelihisarı, Yerebatan Sarnıcı ve İstanbul Surları'nın restorasyonlarında görev yapmıştır.

Karagöz'e ilgisi küçük yaşlarda dinlediği Hayali Küçük Ali ile başlamıştır. Karagözle ilgili çalışmaları 1954 yılında Ragıp Tuğtekin'i tanıyana kadar amatörece devam etmiştir. Orhan Kurt, Ragıp Tuğtekin'e 22 yıl çıraklık yapmış ve Karagöz ile ilgili tüm incelikleri ondan öğrenmiştir.

Güzel Sanatların hat, resim ve süsleme dallarında da çalışmaları bulunan ve çok yönlü bir sanatçı olan Orhan Kurt'un bu çalışmaları, Karagöz tasvir yapımındaki başarısını olumlu yönde etkilemiştir. Tasvir yapımında ekol olan sanatçı bu alanda pek çok öğrenci yetiştirmiştir. 1970 yılından bu yana Kültür Bakanlığının açtığı tasvir yapım, oynatım ve Karagöz musikisi kurslarında öğretim görevlisi olarak yer almıştır.

Ulusal ve uluslararası katıldığı festivallerde bir çok birincilik ödülü alan sanatçının yerli ve yabancı bir çok müzede eserleri bulunmaktadır.

Resim 60 . “Göstermelik Şahmeran”, Orhan Kurt yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 300)

Resim 61 . “Kayserili, Kastamonulu, Gülabici Başı”, Orhan Kurt yapımı,

(Göl, 2008 : 304 – 305 - 306)

Resim 62 . “Çengi, Zenne, Laz”, Orhan Kurt yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 302 – 310 - 315)

Resim 63 . “Yahudi, Güllabici, Zenne”, Orhan Kurt yapımı, (Göl, 2008 : 303 – 307 – 308)

Resim 64 . “Karagöz Deli, Hınzır Deli, Arnavut”, Orhan Kurt yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 309 - 312 - 313)

Resim 65 . “Hacivat, Karagöz”, Orhan Kurt yapımı, (Göl, 2008 : 301)

Resim 66 . “Çifte Seymenler”, Orhan Kurt yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 311)

2.6.8. Metin Özlen

1940 yılında İstanbul'da doğdu. Dedesi Hayri Özlen'den dinlediği "Karagöz" oyunları ve muhavereleri onun "Karagöz" sanatına çok küçük yaşlarda merak sarmasına neden olmuştur. Çocukluğundan itibaren hayatı, bu sanatın yapım ve oynatım teknikleri ve inceliklerini öğrenmekle geçmiştir. Liseyi bitirdikten sonra Güzel Sanatlar Akademisi'ne girmek istemiş ancak bu isteği gerçekleştirmemiştir. "Karagöz" tasvir yapımını öğrenen sanatçı, liseden sonra bir yandan "Karagöz" tasviri yapıp satmış, bir yandan da "Karagöz" oyunları oynatmıştır.

Tasvirde stil olarak büyük tasvir ustası Nazif Bey'den etkilenmiştir. Bu etki tasvirlerinde açıkça görülmektedir. Oyun seslendirme tekniğinde ise dedesi Hayri Özlen'i ve Hayali Küçük Ali'yi örnek almıştır.

1962 yılında İstanbul'da yayımlanan Ekspres Gazetesi'ne karikatürist ve ressam olarak girmiştir. Resimli roman kahramanı olarak kendi yarattığı "Feleksiz'i ve Nasrettin Hocayı çizmeye başlamıştır.

Metin Özlen, "Karagöz" dalında 1976 tarihinde, Turizm Bakanlığı'nın açtığı yarışmada birincilik ödülüne layık görülmüştür. Bu tarihe kadar amatörcce sürdürdüğü çalışmalarını, profesyonelce yapmaya başlamıştır.

Sanatçı, yurt içi ve yurt dışında birçok festival, şenlik ve faaliyetlere katılmıştır. Ayrıca, Metin Özlen'in yaptığı "Karagöz" tasvirleri, ses ve filmleri İngiltere, İsveç, Amerika, İran, Almanya, Fransa ve Türkiye'deki çeşitli müzelerde yer almaktadır.

İstanbul'da ikamet etmekte olan sanatçı, geçimini tasvir yapımı ve oynatımı ile sağlamaktadır. (Mutlu, 2002 : 43 - 44)

Resim 67 . “Zenneler”, Metin Özlen yapımı, (Göl, 2008 : 321 - 322)

Resim 68 . “Çengi, Aşık Hasan, Laz”, Metin Özlen yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 327 – 331 – 337)

Resim 69 . “Arap, Bursa’lı Sarı Efe, Arnavut”, Metin Özlen yapımı, (Göl, 2008 : 330 - 332 - 333)

Resim 70 . “Beberuhi”, Metin Özlen yapımı, (Gölgenin Renkleri, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Göl, 2008 : 329)

3. MİNYATÜR

3.1. Minyatür Sanatı

Minyatür sözcüğü, kırmızıya boyama anlamına gelen “miniare”den kaynaklanmaktadır. Osmanlıcada minyatüre “nakış”, minyatür ustasına ise “nakkaş” adı verilmekteydi. Kökeni Antik Çağ’a ve İslam öncesi dönemlere kadar dayanan el yazması ressamlığı, ortaçağ boyunca yaygın bir sanat olarak görülmüştür. Minyatür sanatı, 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar etkinliğini sürdürmüştür. (Renda, 1997 : 1262)

Özel tekniklerle ve küçük boyda, genellikle kitap sayfalarına, bazı durumlarda ise levhalar halinde yapılan resimlerdir.

Minyatürler, metnin aydınlanıp somutlaşmasına imkan veren birer illüstrasyon olarak görülebilirler; ancak metne bağlılıkları onların büyük sanat eserleri olmalarına engel teşkil etmemektedir. Taşıdıkları üslup özellikleri bakımından bazen tasvir, bazen de süsleme değerlerinin ağır bastığı bir görünümde dirler. (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 1970 : 2360)

Kitap sanatı olarak minyatür, kitabın metni, yazısı, cilt bezemesi ve sayfalardaki tezhipten ayrı düşünülmemektedir. Nakkaşın görevi, hazırlanan metne sadık kalarak anlatılanları tüm ayrıntılarıyla aktarabilmektir. Figürlü bir anlatım biçimi olan minyatürde, nakkaş metinde geçen olayları resmederken ışık, gölge, perspektif ve renk değerleri gibi öğelere dayanan Batı resim geleneğinin tersine, nesnelere gibi canlıları da doğadan soyutlayarak, onları gerçek görünümünden farklı dekoratif öğelere çevirebilmektedir. Gölge oyunundaki figürler gibi iki boyutlu çizilen insan figürleri çevrelerindeki nesnelere orantı teşkil etmemekte ve çizimlerdeki yapılar, ağaçlar yan yatar vaziyette, atlar mavi, tepeler eflatun, gökyüzü altın rengine boyanabilmektedir. Minyatür ustaları, doğadan bağımsız bir gerçeği aramışlar, düşündüklerini, hayal ettiklerini, tasarım güçleri ile resimlemişlerdir. (Renda, 1997 : 1262)

İslam minyatürlerinin konu, teknik ve estetik açıdan batı minyatürlerinden farklı olduğu görülmektedir. Batıda konusunu dini olaylardan alan minyatür, İslam ülkelerinde tarih, şiir ve hikaye gibi edebi konulardan ilham almıştır. Saz çalanlar, av

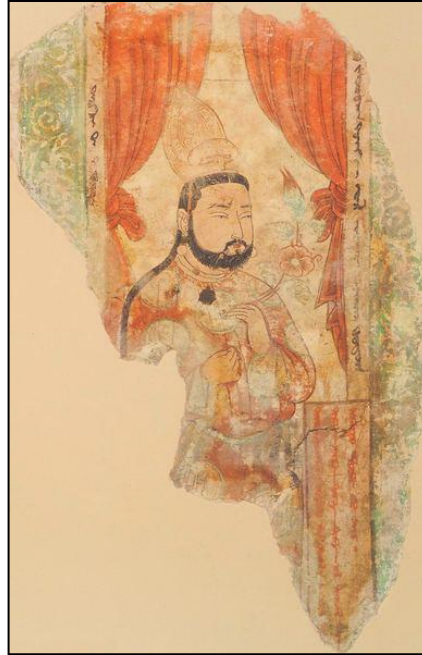
sahneleri, spor sahneleri ve savaşlar, tasviri yapılan başlıca konular arasında gelmektedir.

Minyatürlerde uzaklık kavramı olmadığından figürler aynı boyda, birbirlerini örtmeyecek şekilde ve doğada görüldüğü gibi değil nakkaşın düşündüğü şekli ile resmedilmektedir. Ön ve arka planlar aşağıdan yukarıya doğru gösterilmekte, öndekiler aşağıda olmak üzere derece derece yukarı kısma yapılmakta ve uzaklıkları hasaba katılmayarak hep aynı boyda resmedilmektedir. Kompozisyonlarda hiyerarşik bir düzen söz konusudur. Önemli kişiler diğer figürlerden büyük çizilerek önemi vurgulanmaktadır. Minyatürün en önemli özelliklerinden biri de renklerindeki parlaklık ve tazeliğidir.

Bir kitap sanatı olan minyatür, diğer kitap sanatlarından (hat, tezhip, cilt) ayrı düşünülemez. Farklı teknik ve ustalıklar gerektirseler de birbirlerini tamamlayan sanatlar olarak bilinmektedir (Bayram, 2005 : 6).

3.1.1. Minyatür Sanatının Gelişimi ve Önemi

Minyatür sanatının ilk temsilcileri Uygur Türkleri'dir. M.Ö. 1. yüzyıldan M.S. 13. yüzyıla kadar Orta Asya'da ayrı ayrı devletler kurarak yaşayan ve köklü kültürleri ile tarihte derin bir iz bırakmış olan Uygur Türkleri özellikle minyatür sanatı alanında önemli bir yer işgal etmişlerdir.

Resim 71 . Uygur Prensi, 8-11. yüzyıl, (Aslanapa, "Türk Sanatı", Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1960 : 126)

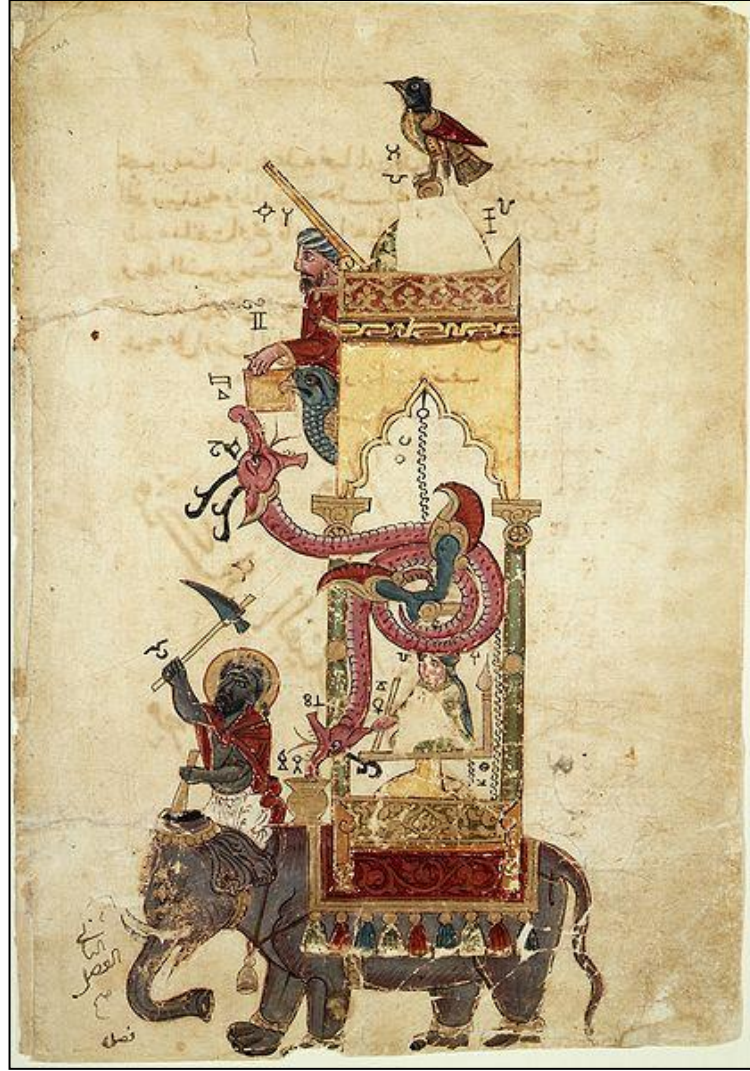
Eski Uygur şehir harabelerinde bulunan 9. yüzyıl ve 13. yüzyıldan kalma Budist ve Maniheizt duvar resimleri ve minyatürler Türk resminin bugüne kadar bilinen en eski örnekleridir. Uygurlar zamanından kalan minyatürlerin çoğunluğu Maniheizm dinini anlatan kitaplar içersinde yer almaktadır. Bu resimler kısmen dini kısmen dünyevi sahneleri canlandırmaktadırlar.

Uygur Türk şehirlerinde bulunmuş minyatür resimli kitaplar, kitap resimleme sanatının Türk tarihinde çok eski bir geçmişe sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

İslamiyetten önce Orta Asya'da Uygurların üstün bir seviyeye çıkardıkları Türk resim ve minyatür sanatı, İslamiyetin kabulünden sonra çeşitli yollarla Anadolu'ya gelmiştir. Büyük Selçuklular devrine isabet eden bu dönemden sonra minyatür sanatı, Anadolu Selçukluları döneminde devam etmiştir. (Elmas, 2000 : 14)

Anadolu Türkleri minyatür sanatını ilk olarak 12. ve 13. yüzyıllar arasında Artuklu döneminde uygulamaya başlamışlardır. 12.yüzyılın ilk yarısından 13. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Artuklu emirlerinin minyatür sanatına verdikleri destek, bulunan minyatürlü kitaplardan anlaşılmaktadır.

12. yüzyılın ikinci yarısında Artuklular'ın hizmetine giren mühendis Ebu'l-İzz el-Cezeri, teknik buluşlarını el-Hıyel el-Hendesiye isimli kitapta toplamıştır. Cezeri, bu eserinde temeli Arşimet ve sonrası bilginlerin buluşlarına dayanan, suyun ve dişlilerin hareketiyle çalışan aletlerin ayrıntılı parçalarını ve bütünü renklendirerek çizmiştir. (Tanındı, 1996 : 3 - 4)

Resim 72 . “El Hiyelel el hendesiye” Filli su saati, “Cezeri”

<http://tr.wikipedia.org/wiki/El-Cezeri>

Konya’da 13. Yüzyılın ilk yarısında resimlendiği düşünülen bir diğer eser ise Varka ve Gülşah mesnevisidir. 11. Yüzyıl şairi Ayyuki Tarafından Farsça yazılmış olan eserin ressamı Abdülmümin Muhammet’dir. Eserin konusu Varka ve Gülşah arasında geçen aşkın hazin hikayesidir. Bu öykü eserde 71 adet resim ile yatay ve dar alanda tasarlanarak bir sinema şeridi gibi uygulanmıştır. Varka ve Gülşah mesnevisi Selçuklu dönemi kitap resimleme sanatının baş yapıtı sayılmaktadır. (Tanındı, 1996 : 6)

Resim 73 . “Varka ve Gülşah” Gülşahın bayılması 13. Yüzyılın ilk yarısı

Resim 74 . “Varka ve Gülşah” Varka Gülşah’ın sahte mezarı başında, 13. Yüzyılın ilk yarısı. Topkapı Sarayı Müzesi “İslam Minyatürleri”, Çağman ve Tanındı, İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası, (1990 : 89)

Selçuklu döneminin ardından Osmanlı döneminde de minyatürlü kitap hazırlama faaliyetlerinin devam ettiğini ve bu alandaki ilk çalışmaların Fatih Sultan Mehmet himayesinde gerçekleştiği görülmektedir. Sanat hareketlerinin büyük koruyucusu Fatih'in İtalya'dan getirttiği ressamlar; Gentile Bellini, Constanzo da Ferrara ve Matteo di Pasti'dir. Bu ressamlardan Bellini, sarayda uzun süre kalarak saray ileri gelenlerinin portrelerini yapmıştır. (Aslanapa : 132 – 134) Batı resim sanatını İstanbul atölyelerine tanıtan bu sanatçıların arkalarında bıraktıkları etki, Doğu geleneği ile birlikte erken Osmanlı dönemi minyatür sanatı üslubunu oluşturan ilk adım olmuştur. Türk portreciliğinin doğmasında hiç kuşku yok ki, bu faaliyetlerin etkisi olmuştur. Osmanlı portre ressamlığının ilk ürününü, Fatih Portresi ile Sinan Bey vermiştir. Fatih Sultan Mehmet bu eserde, bağdaş kurmuş oturur vaziyette gözleri uzaklara dalmış, elinde tuttuğu gülü koklarken resmedilmiştir.

Resim 75 . Fatih Sultan Mehmet Portresi, Sinan Bey, 1475-80

Topkapı Sarayı Müzesi “İslam Minyatürleri”, Çağman ve Tanındı, İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası, (1990 : 134)

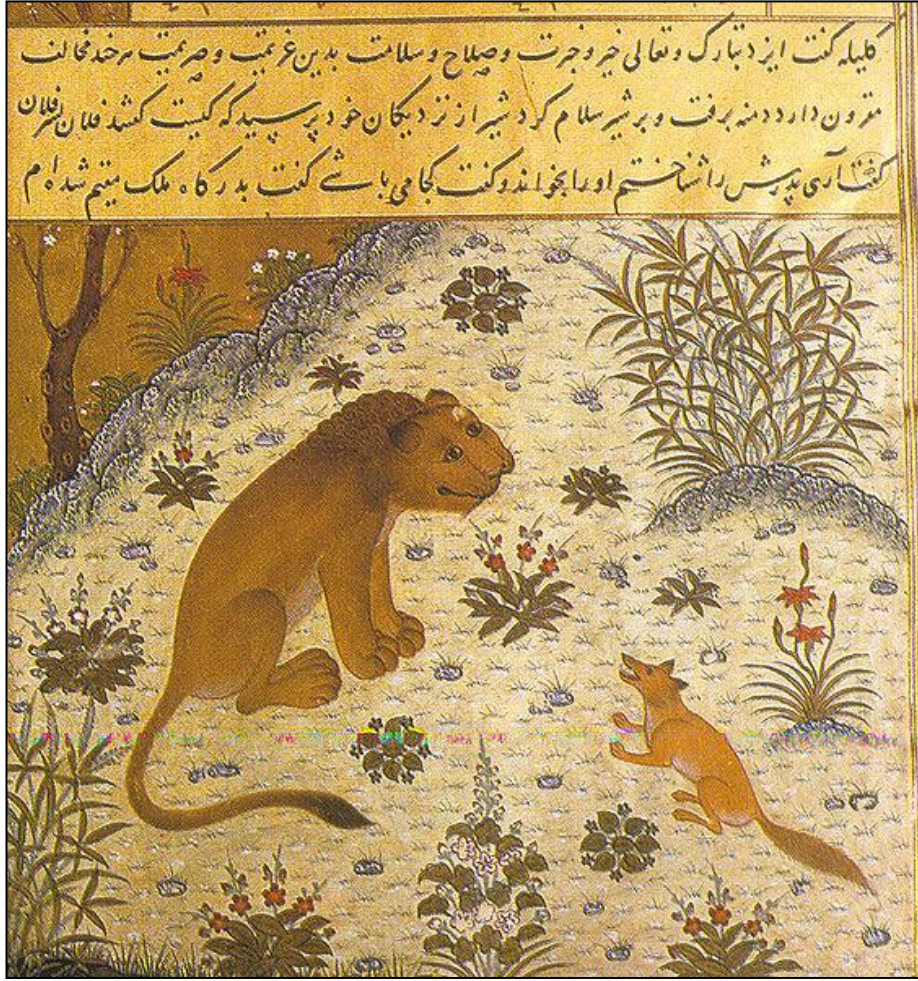
Fatih devrinden kalan eserlerden biri de operatörlük üzerine yazılmış Cerrahiye İlhaniye adlı tıp kitabıdır. Sabuncuoğlu adıyla tanınan Şerafettin İbn Ali elhac İlyas bu eserini 1465’de Fatih’e hediye etmiştir. (Aslanapa : 132 – 134)

Fatih Sultan Mehmet’in ardından tahta geçen oğlu II.Sultan Beyazıd dönemindeki saray nakkaşhanesinde Kelile ve Dimne, Hüsrev ve Şirin, Hamsei Hüsrev Dehlevi gibi konusu edebiyat olan eserlerin resmedildiği görülmektedir. Dönemin diğer önemli eserleri Derviş Muhammed b. Abdullah Nakkaş tarafından kopya edilip, resimlenmiş olan ve II.Beyazıd döneminin 1484-85 yılı olaylarını konu alan Şahname-i Meli-i Ümmi ve çizeri hakkında bilgi bulunmayan peygamber Süleyman’ın yaşamını anlatan, aynı zamanda ansiklopedik bilgiler içeren Süleymanname’dir.

Resim 76 . Hüsrev ve Şirin’in söyleşi, 1463 tarihli, (Topkapı Sarayı Müzesi “İslam Minyatürleri”, Çağman ve Tanındı, İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası, 1990 : 104)

“Kelile ve Dimne” ise M.Ö. 1. yüzyılda yaşadığı düşünölen Beydaba tarafından yazılmış bir hikaye kitabıdır. “Eser adını ilk bölümündeki bir hikâyenin kahramanı olan iki çakaldan almıştır; “doğrunun ve dürüstlüğün” simgesi “Kelile” ile “yanlışın ve yalanın” simgesi “Dimne”.” İçeriğinde hayvan masallarının yer aldığı dönemin en önemli kitaplarındandır.

Resim 77 . “Kelile ve Dimne” [http://tr.wikipedia.org/wiki/Kelile ve Dimne](http://tr.wikipedia.org/wiki/Kelile_ve_Dimne)

Yavuz Sultan Selim zamanındaki çalışmalar hakkında fazla bir bilgi bulunmamakla beraber, Kanuni Sultan Süleyman zamanında minyatür en canlı dönemini yaşamıştır. Onun saray nakkaşlarından Nigari, minyatürlerinde çok koyu fon üzerinde uyguladığı portre çehrelerindeki ifade kuvveti ve benzerlikleri ile hayret uyandırırken; el ve ayaklarda aynı önem görölmemektedir. Nigari'nin eserleri arasında, Kanuni Sultan Süleyman'ın resmi, Barbaros Hayrettin Paşa'nın profilden resmedilmiş portresi, II. Sultan Selim'in ok atarken yapılmış minyatürleri sayılabilmektedir. (Aslanapa, 1960 : 136 – 137)

Resim 78 . Kanuni Sultan Süleyman minyatürü, Nigari 1560-65 sıraları
(Topkapı Sarayı Müzesi “İslam Minyatürleri”, Çağman ve Tanındı, İstanbul, Güzel Sanatlar
Matbaası, 1990 : 135)

Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde tarih yazımcılığıyla görevlendirilen ve yazdığı tarihleri bizzat resimleyen Matrakçı Nasuh önemli menzilleri, fethedilen kentleri, kale ve limanları resmederken farklı bir form dili kullanmıştır.

Sultan Süleyman’ın tahtta olduğu dönemlerde Türk minyatür sanatında büyük tasarımların başladığı görülmektedir. Matrakçı Nasuh, Sultan Süleyman için tarih kitapları yazmış ve birkaç bölümünde resimlemiştir. (Mahir, 2005 : 164)

Kanuninin seferlerine de katılan yazar, bilim adamı ve nakkaş Matrakçı Nasuh 1543’de Kanuni’nin Macaristan’a yaptığı seferde ünlü denizci Barbaros Hayrettin Paşa’nın Akdeniz seferini Süleymanname adlı eserinde minyatürlemiştir.

Matrakçı’nın en önemli yapıtlarından biri de, Kanuni’nin 1534-35 teki Irak seferinde uğradığı 100’ü aşkın kent ve kasaba ve yörenin topografyasını en önemli ayrıntılarıyla “ Mecnua-i Menazil” ya da “Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn “ adlı eserinde resimlemiştir. Bu topografik görüntüler Osmanlı minyatüründe ilk figürsüz manzara denemeleri olarak önem taşımaktadır (Renda, 1997 : 1267)

Resim 79 . Galata ve İstanbul, Matrakçı Nasuh. “*Minyatür ve Gravürlerle Osmanlı İmparatorluğu*” (1999) İstanbul, Tarihi Araştırmalar Vakfı, İstanbul Araştırma Merkezi.

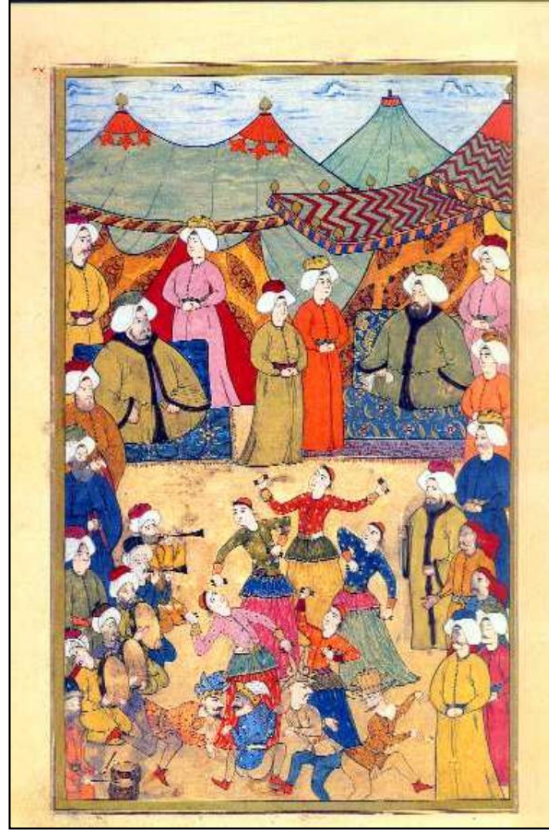

Resim 80 . Kanuni Sultan Süleyman'ın Cülus Töreni, Matrakçı Nasuh, Süleymannâme adlı eserden. (“Osmanlı Resim Sanatı”, Bağcı ..(vd), Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2006 : 101)

Sultan Süleyman'ın ölümü üzerine yerine geçen II. Selim döneminde, Ahmet Feridun Bey'in yazdığı Sigetvar seferi tarihi Nüzhet el-ahbar der sefer-i Sigetvar 1569 yılında resimli olarak hazırlanır. Eserlerin resimleri Nakkaş Osman'a aittir.

Türk minyatür sanatının verimli ve muhteşem bir diğer dönemi Sultan III.Murad'ın saltanat yıllarına rastlar. Osmanlı padişahlarının şahnamelerini 1579-97 yılları arasında Seyyid Lokman yazar, Nakkaş Osman ve yardımcıları da resimlerler. (Açıkgoz, 2007 : 36)

Sultan III. Murad'ın oğlu Mehmet'in 1582 de yapılan sünnet düğünü şenlikleri, bütün safhalarıyla sünnetin yapıldığı yılda Nakkaş Osman ve yardımcıları tarafından karşılıklı iki sayfa olmak üzere 250 resimle bir sinema şeridi gibi resimlendirilmiş ve bu esere Surname adı verilmiştir. (Mahir, 2005 : 167)

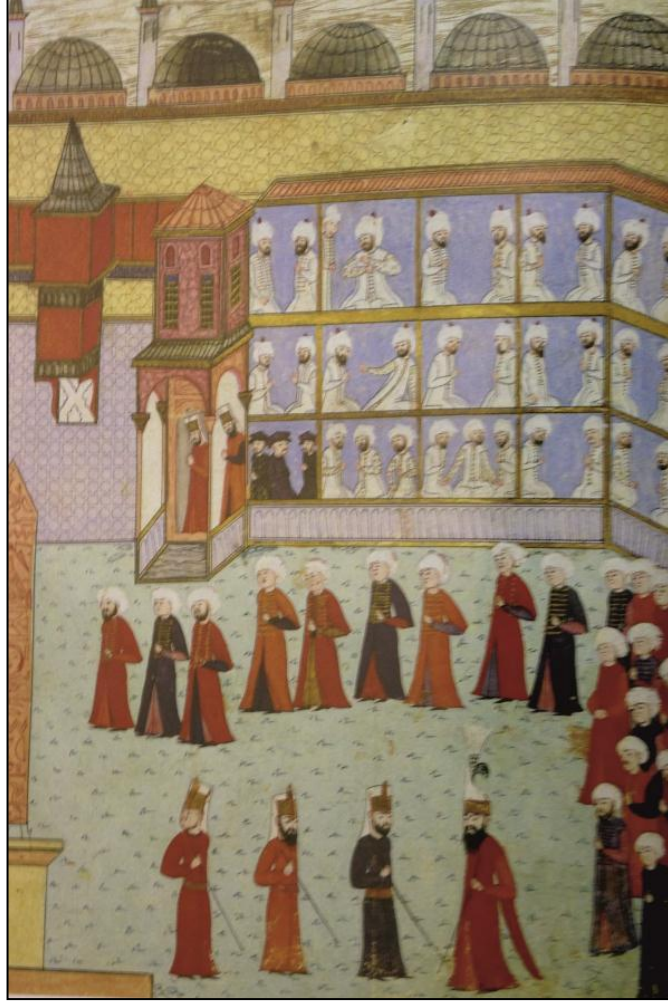
Resim 81 . Kalabalığı eğlendiren dansçı ve müzisyenlerin tasviri. “Surname”

http://en.wikipedia.org/wiki/Surname-I_Hümayun

16. yüzyılın sonlarına doğru İmparatorluğun ekonomik gücünün azalması ile resimli kitap üretimi zenginliğini ve görkemini kaybetmiştir.

17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa ile ilişkilerin artması, saray yaşamını kültürel anlamda etkilemiştir. Konusu tarih ve edebiyat olan kimi el yazmalarında derinlik etkisi daha fazla artarak, batı resminin gölgeli boyama tekniğine yakın, hacimli insan figürlerinin kullanıldığı görülmüştür.

18.yy. da kitap resimlemeciliği, hattat ve şair sultan III. Ahmet ve veziriazam İbrahim Paşa'nın desteğiyle, eskiyle yeniye birleştirerek gelişmiştir. Bunda batılı resim anlayışını gelenekselliğe uygulamayı, özellikle doğa biçimlerinde ustaca başaran Nakkaş Levni'nin önemli payı olmuştur. Levni'nin doğa ayrıntılarına ve figürlere boyut kazandırması, boyamada tonlamalara yer vermesi, onun batı resmine öykünmesinin bir göstergesidir. Levni'nin başyapıtı Sultan III. Ahmed'in şehzadelerinin sünnet düğünü şenliklerini yazan Vehbi'nin eseri, Surname-i Vehbi'deki resimlerdir. (Açıkgöz, 2007 : 37) (Aslanapa, 1960 : 144)

Resim 82 . Ulema ve öğrenciler, Levni “Surname-i Vehbi” (Minyatür ve Gravürlerle Osmanlı İmparatorluğu, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999 : 70)

18. yüzyılın ilk yarısında İbrahim Müteferrika'nın ilk basımevini kurmasıyla kitap resimlemeciliğinin farklılaşp batılılaşmasıyla minyatür sanatında bir sona eriş yaşanmıştır. Bu gelişmeyle beraber matbaa ile kitap üretimi ve çoğaltma teknikleri kullanılmaya başlanmıştır.

19. yüzyılda resimli el yazma faaliyetleri sürse de artık minyatür özelliğini tamamen kaybederek perspektifli batı resmi etkileri görülmektedir.

Osmanlı minyatürcülüğünde portre resmi, tarihi konular, saray hayatına ait yaşam kesitleri, savaş ve kuşatma sahneleri, şehir ve kale manzaraları ele alınarak karakteristik eserler oluşturulmuştur. Bu minyatürler, kompozisyon ve geri plan süslemeleri olarak her ne kadar İran gelenekleri etkisi ile yapılmışsa da, realist bir görüşle yapıldıkları bilinmektedir. (Aslanapa, 1992 : 224)

Resim 83 . Genç Erkek, Levni imzalı, (Topkapı Sarayı Müzesi “İslam Minyatürleri”, Çağman ve Tanındı, İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası, 1979 : 159)

Osmanlı sultanları içinde minyatürlü yazmaya en çok önem veren III. Murat olmuştur. Onun zamanında Osmanlı Türk minyatür sanatı, klasik şeklini almıştır. Osmanlı minyatürlerinin en karakteristik özelliklerinden biri de, tarihi kitapların resimlenmesi olmuştur. Gerçek olayları resimlemek gayesi ile yapıldıklarından dolayı bu eserler tarihi bir hüviyet olma özelliğini taşımaktadırlar. Surname, Hünernameler ve diğer eserler bunun en güzel örnekleridir. (Öğütmen, 1966 : 7)

4. İLLÜSTRASYON SANATI

4.1. İllüstrasyonun Tanımı

İngilizce’de “Illustration”, Almanca’da “Illustrierung”, Fransızca’da “Illustration” şeklinde yazılan ve Türkçe’de “İllüstrasyon” şeklinde kullanılan, kitap içindeki yazıyı açıklayan, ya da yorumlayan bu kavramın Türkçe’deki tam karşılığı “Resimleme”dir. (Turani, 1968 : 51)

Metni yazarın yazdıkları doğrultusunda görselleştirmek olarak tanımlanan illüstrasyon sanatı, bilgilendirmeyi, eğitmeyi, fantezi ve düş kurulmasını amaç edinmiştir. Resimlemenin görevi, metnin belirgin kıldığı olayları ortaya çıkarmak, görsel bir anlatım dili kurarak metni daha da zenginleştirmek, olayı canlandırmak, daha geniş boyutlara götürmektir.

Biçimleme; resim diliyle konuşmak demektir. Bu dilin yardımıyla yazı ile anlatılamayanlar biçim yoluyla aktarılmaktadır. Biçimlerden oluşan dil, yalın, yapmacıktan uzak, abartılı biçimlerden arınmış olmalıdır. İnsanlar, hayvanlar, eşyalar, nesnelere, özgün biçimleri ile algılanmalıdır. (Erkmen, 1998)

İllüstrasyon, konuyu basit ve odak noktalarıyla özetlemesi bakımından, yazılı ve sözlü anlatım için önemli bir gereksinimdir. Her yaş ve iş alanında kullanılıyor olması, anlatımı netleştirici özelliklerinin yanı sıra, eğitimde görsel bir materyalle kalıcı izli öğrenmeyi sağlaması açısından da kullanımı oldukça yararlıdır. Farklı dil, ırk ve kültürlerin ek açıklamalar olmaksızın net ve tek bir anlamla kavrayabilecekleri çizimsel bir dildir. İllüstrasyonu diğer resimlerden ayıran en önemli özelliği işlevselliğidir (Uygun, 2010 : 29).

Kitap resimleme sanatı, günümüzde ileri kültür seviyelerindeki ülkelerde, saygınlık ve seçicilik gerektiren bir sanat dalı olarak kendini kabul ettirmiştir.(Erkmen, 1998)

4.2. İllüstrasyon Sanatı’nın Tarihçesi

İnsanoğlu yazıya geçmeden önce çizmeye ve boyamaya başlamıştır. İnsanoğlunun, ilk sanat çalışmalarını, mağaralarda yapmaya başladığı bilinmektedir. Mağara duvarlarında ve kayaların üzerinde bulunan boyalı resimler ve çizimler, insanoğlunun binlerce yıl önce fikir ve düşüncelerini ne şekilde ifade ettiklerini

göstermektedir. Mağara duvarları üzerine yapılan bu resimlerin asıl amacı duvarları süslemek olmamıştır (Hidayetoğlu, 2008 : 19).

Bazı bilim adamları, av hayvanlarının bollaşması için hayvan resimleriyle “sihir” yapıldığını düşünmektedir. Mağaralar gözden uzak yerlerde olduğu için dinsel amaçlı oldukları ağırlık kazanmaktadır. Taş devri “şamanları”nın bu resimleri dinsel törenlerde sembol olarak kullandığına inanılmaktadır (Akbulut, 2012 : 3).

Dünyanın dört bir yanına yayılmış halde, birçok mağarada örneklerine rastlanan mağara resimleri insanoglunun ürettiği ilk görsel unsurlardır. Bu mağara resimlerinin sanat eseri olup olmadıkları tartışılabilir, fakat işlevsellikleri yönünden illüstratif nitelikler taşıdıkları kesindir. İnsanoğlu yazılı dili icat etmeden önce iletişim kurma, haberleşme, bilgi aktarımı gibi ihtiyaçlarını karşılamada illüstrasyondan faydalanmıştır. Lascaux Mağaraları, Altamira Mağaraları ve Chauvet Mağarası’nda bulunan resimlemeler günümüze kalan en eski illüstrasyon örnekleridir (Sarıkaya, 2010 : 32).

Resim 84 . Mağara resmi (Açıkgoz, 2007 : 29)

“Bu resimler, imgelerin insan üzerinde etkisine ilişkin şekil çizilerek yapılmış ilk görsel iletişim örnekleridir.” (Uçar, 2004 : 17)

Mağara resimlerinden sonra yazıyı bulan insanoğlu, yazının anlatım gücünün yetersiz kaldığı durumlarda, resimsel görselleştirmeyi tercih etmiştir.

Tarihte ilk kez M.Ö. 3000 ve 2500’lü yıllarda ortaya çıkan ve ilk yazı örnekleri olarak bilinen çivi yazısının Mezopotamya’da resim şeklindeki işaretlerden doğup geliştiği bilinmektedir. Aynı şekilde M.Ö. 600 ve 500 yıllarında kullanılmaya başlayan Çin yazısı da resim şeklindeki işaretlerden doğmuştur (İşler, 2003).

Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarından bu yana resim, genellikle bilgi aktarıcı bir öge olarak kullanılmıştır. Birçok kültürde ilk yazılar resimli işaretler olarak karşımıza çıkmaktadır, bunlara resimyazı adı verilmektedir. Mezopotamya taş kabartma levhalarında ve Mısır duvar resimlerinde illüstrasyon, sanatsal bir değer taşımakla beraber yazıyı bütünleyen bir öge olarak görülmektedir. Yunan ve Roma dönemlerinden günümüze ulaşan illüstrasyonlar bulunmamasına karşın Roma mozaiklerinden ve Homeros destanlarını işleyen vazo resimlerinden bu sanat türünün o dönemlerde de var olduğu anlaşılmaktadır. (Erzen, 1997 : 841)

İllüstrasyon çalışmalarının ilk örnekleri MÖ. 1900’lü yıllarda görülmektedir. “Ramessum Papyrus” (Ramesseum Papirüsü) ve “The Egyptian Books of the Dead” (Mısır ölüer kitabı) adlı illüstrasyon rulolarının en eski el yazması hikaye kitapları olduğu bilinmektedir.

Resim 85 . “The Egyptian Books of the Dead” Bu rulolar, bilinen ilk resimli hikaye kitapları olarak kabul edilmektedir.

(<http://en.wikipedia.org/wiki/File:PinedjemIIBookOfTheDead-BritishMuseum-August21-08.jpg>)

Ortaçağ el yazmaları ve baskı kitaplarının da illüstrasyon çalışmalarının ilk habercisi olduğu söylenmektedir.

Genellikle süsleme unsurlarının kullanıldığı bu kitaplar, kilise ve manastırlarda yazılmış dinsel içerikli kitaplardır. Ortaçağ kitap resimlemelerinin dini törenleri anlatmak için üretilmiş olduğu görülmektedir. (Hidayetoğlu, 2008 : 19) Bu kitapçıklarda, inanışa göre ölümün ebedi yaşayışını anlatan dinsel eserler, masallar, efsaneler resimlenmiştir.

Yunan ve Roma yazıtlarında da resimleme örnekleri görülmektedir. Yunanlılarda kitapların giriş ve sonuç bölümlerinde daha çok süsleme unsurları şeklinde illüstrasyonlar yapıldığı görülmektedir. Bunlar basit, sanat endişesi duyulmadan yapılmış süslerdir. Kitaplarda bilim konuları işlenmiştir. Klasik Roma’da ise kitap resimleme şeklinde uygulandığı görülmektedir. Bunlardan “ Milano İliadası” ve “Vatikan Virgili” 4. yüzyıla tarihlenmektedir.

Resim 86 . Vatikan Virgil,4.yy

<http://apps.carleton.edu/campus/library/now/exhibits/facsimilies/virgil/>

Basılı ilk resimleme örneğine Çin’de rastlanmaktadır. Bu örnek tahta baskı tekniğiyle uygulanmıştır. “Elmas Sutra” adıyla bilinen rulonun üstünde yer almaktadır. British Museum’da sergilenen bu eser M.S. 868 yılına tarihlenmektedir (Sarıkaya, 2010 : 33).

Resim 87 . Elmas Sutra, 868'de Çin'de basılan ve basılmış ilk kitap olarak bilinen rulo eser.
<http://www.rightreading.com/printing/gutenberg.asia/gutenberg-asia-6-china-blockbook.htm>

Ortaçağda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde konu bir olmakla beraber değişik kitap resmi karakterleri görülür. Farklar süslerde, figürlerin ifadelerinde çok belirgindir. Resimlerde başlangıçtan itibaren özellikle kırmızı renk kullanılmıştır. Kırmızıdan başka yeşil, sarı, gümüş rengi ve yıldız kullanıldığı görülmektedir.

13.yy da kitap resminde değişiklikler başlamıştır. Pahalı olan kitapları halk alamayınca resimlemede daha kolay bir teknik seçilmiştir. Resimler tek renkle, uçla çizilmeye başlanmış, içleri sade bir şekilde boyanmıştır. İçeriğinde eğitici ve eğlendirici konular ele alınmıştır (Açıköz, 2007 : 29).

15. yüzyılda kitapların basımında ağaç baskı tekniği kullanılmaya başlamıştır. 1461 yılında Ulrich Boner'in "Der Edelstein" adlı eseri Bomberg'de basılmış ve bu kitap illüstrasyon tarihine, basılan ilk resimli kitap olarak geçmiştir ” Bu tarih illüstrasyon sanatı için bir kilometre taşıdır denilmektedir. Zira artık illüstrasyonu direkt elle kitaba aktarma çağı kapanmıştır. Bundan sonra illüstrasyonlar ağaç baskı yöntemiyle kağıda aktarılmıştır. Bu durum kitap maliyetlerini azaltmış ve illüstrasyon sıradan insanın evine girmeye başlamıştır (Sarıkaya, 2010 : 37).

17.yüzyılda bakır gravür tekniğinin kullanılmasıyla, ağaç oyma çalışmalarında gerileme başlamıştır. Bakır oyma, süs eşyası ve metal eşya üzerine oyma yapan kuyumcular tarafından yaygınlaşmıştır. Bakır gravürle kitap resimleme ilk olarak 1477'de Venedik'te görülmüştür.

18. yüzyılda taş baskının icadı ile beraber, kitap resminde yeni bir anlatım ve çalışma yöntemi başlamıştır. Taşın üzerine resmetmek teknik yönden ağaç ve metal oymadan kolay olduğundan sanatçılar daha kişisel, daha zengin anlatım diline kavuşmuştur (Açıköz, 2007 : 30). Taş baskı tekniği, 1790'larda Alois Senefelder tarafından Münih'te bulunmuştur (Baskısanatı Tarihi, 2012 : 7).

19.yy sonlarında fotoğraf tekniğinin bulunması kitap resminde büyük değişikliklere yol açmıştır. Teknik sanata egemen olmuş ve bu devrim 20. yy başlarına kadar devam etmiştir.

İllüstrasyon, yazıdan sonra ve özellikle de günümüzde kendisine giderek genişleyen bir uygulama alanı bulmuştur. Sanayi devrimiyle başlayan süreçte hızlı bir ivme kazanan ve günümüz insanının yaşam tarzı haline gelen tüketim kültürü ve buna bağlı olarak ortaya çıkan rekabet ortamı, basım-yayın ve reklam sektörünü büyük bir endüstriye dönüştürmüştür. Bu duruma paralel olarak illüstrasyon ciddi bir sektör haline gelmiştir. İllüstrasyon uygulama teknikleri, kullanılan materyaller gelişmiş ve çeşitlenmiş, yeni üsluplar ortaya çıkmış, illüstrasyon sanatının kullanım alanları hiç olmadığı kadar genişlemiştir (Sarıkaya, 2010 : 33).

4.3. Türk İllüstrasyon Sanatı'nın Tarihçesi

Türklerde, kitap resimleme sanatının gelişmiş bir sanat dalı olduğu söylenebilmektedir. 8. ve 9. yüzyıllarda yapılan Uygur minyatürleri buna en güzel kanıttır. Daha sonraları Osmanlı döneminde yapılan illüstrasyon çalışmaları önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Hatta Osmanlı sarayında bu konu ile ilgili bir okul bile kurulmuştur. Osmanlı minyatürleri genellikle padişahın günlük yaşantısıyla ilgili konuları ele alırken, aynı zamanda savaş sahneleri, dinsel konular ve çeşitli mitolojik olaylar da illüstre edilmiştir.

Osmanlılarla devamlılık gösteren Türk kitap resimlemeciliğinde, 19. yy'ın ilk yarısına kadar ağırlıklı olarak kullanılan teknik, minyatür tekniğidir. 18. yy'ın sonlarında ilk Türk matbaasının kuruluşu ile basım yoluyla elde edilen resimli kitaplar birbiri ardına yayımlanmaya başlamıştır. Basım yoluyla elde edilen resimli kitaplar fazlaştıkça, minyatürlü el yazması kitaplarda azalmalar görülmüştür. 19.yy'ın ikinci yarısından itibaren minyatürlü kitap üretimi sona ermiş ve yerini basım yoluyla üretilen kitaplara bırakmıştır. Böylece Batı sanatı etkisindeki yeni

Türk kitap resimlemeciliği, minyatür sanatının yerini almış, bu dönemde resimli kartpostallar yayımlanmış, resimli kitaplar üretilmiştir. (Liman, 2007 : 32)

Türk tarihinde ilk basımevini 1727’de Said Çelebi ve İbrahim Müteferrika açmıştır. Türk basımcılık tarihinin ilk resmi kitabı olan ve Türk illüstrasyon tarihi açısından büyük önem taşıyan, içinde dünyayı evrenin merkezi olarak gösteren bir gök haritası ve 13 resim bulunan Tarih-i Hind’i Garbi basılmıştır. Kitapta o çağda yeni bulunmuş olan anakaranın hayvanları, bitkileri ve anakarayla ilgili efsaneler gravür olarak çizilmiştir.

İbrahim Müteferrika tarafından basılan ve Türk illüstrasyon tarihi bakımından önem taşıyan bir diğer eser ise Cihannüma’dır. 1648 yılında Katip Çelebi tarafından yazılmaya başlanan, 1654 yılında Çelebi'nin eklemeler yaparak yeniden yazdığı ve 1732 yılında İbrahim Müteferrika'nın da eklemeleri ile Matbaa-ı Amire'de bastığı kitapta sayısı 40’ı bulan haritaların yanı sıra sonradan renklendirilmiş nüshalar da bulunmaktadır. (Açıköz, 2007 : 38)

Resim 88 . Cihannüma (Skylife Dergisi, 2011 Ocak Sayısı)

Resim 89 . Cihannüma, (Skylife Dergisi, 2011 Ocak Sayısı)

Eğitim tarihimizdeki ilk resimli Türkçe alfabe ve okuma kitabı 1874'te Hafız Refi'nin hazırladığı 'Resimli Elifba-yı Osmani' adlı kitap olmuştur. Bu kitapta 31 tane gravür biçiminde yapılmış hayvan resmi bulunmaktadır. Son derece güzel çizilmiş ve basılmış olan bu resimlerin batı dillerinde yazılmış olan kitaplardan alınmış olduğu düşünülmektedir. Bazı resimlerin altında Latin harfleriyle imzalar görülmektedir. Kitapta hiç insan resmi bulunmaması, o dönemin resme ilişkin tutumundan kaynaklanmaktadır. (Liman, 2007 : 32)

Resim 90 . Elifba-yı Osmani, 1874, Eğitim tarihimizdeki ilk resimli alfabe ve okuma kitabı (http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/147/akyuz.htm)

1883 yılında Osman Hamdi Bey II. Abdülhamit'in görevlendirmesiyle, bugünkü adı Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi olan, Sanayi-i Nefise Mektebini kurmuştur. 1908'de ikinci Meşrutiyetin ilanından sonra yayıncılık anlamında gelişmeler yaşanmış ve bununla beraber kalite ve çeşitlilik artmıştır.

I. Dünya savaşının ekonomik hayatı olumsuz etkilemesiyle, birkaç yayıncının çabasıyla resimli gazete ve dergiler yayımlanmaya devam etmiştir. Bu dönemde Münif Fehim pek çok illüstrasyonlu afiş üretmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra Münif Fehim, yaptığı dergi ve kitap kapağı illüstrasyonlarıyla dikkat çekmeye devam etmiştir. Bu dönemde büyük devlet kuruluşları, çalışmalarını geniş kitlelere duyurabilmek için grafik ürünlerine ihtiyaç duymuşlardır.

Cumhuriyet öncesi yaptığı çalışmalarla tanınan Münif Fehim, Cumhuriyet sonrasında da dergi ve kitap kapakları, reklam illüstrasyonları, çocuk kitapları gibi pek çok grafik ürüne imzasını atmıştır.

1925 yılı sonrasında İhap Hulusi Görey dikkat çeken illüstratörler arasında yerini almıştır. Latin harfleriyle yazılan ilk alfabenin kapak dizayn illüstrasyonu İhap Hulusi tarafından yapılmıştır.

1928 harf devriminin ardından grafik sanatlara karşı büyük bir talep oluşmuştur. Basın reklâmları, kitap kapağı çalışmaları ve özellikle afişçilik çok yaygın bir kullanım alanına kavuşmuştur.

1957 yılında, Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'nun eğitime başlamasıyla grafik sanatlar alanında çağdaş sanat ve tasarım eğitimi veren yeni bir kurum devreye girmiştir.

Görsel çözümler üreten ve güçlü bir anlatım aracı olarak kullanılan illüstrasyonlar, günümüzde tanıtım, basın-yayın ve reklamcılık sektörünün vazgeçilmez bir ögesi olmaya devam etmektedir. (Liman, 2007 : 33 – 34) (Dönmez, 2010 : 8)

4.4 İllüstrasyon Çeşitleri

İllüstrasyonlar, kullanım alanları olarak gruplara ayrılmaktadırlar. Bunlar;

4.4.1. Tıbbi İllüstrasyon

“Sağlık ve tıp ile ilgili konularda, canlıların dış görünüşlerini ve organlarını detaylandırmak amacı ile yapılan çizimlere tıbbi illüstrasyon denir”.

Tıbbi illüstrasyonların, fotoğrafı yolu ile elde edilen bilimsel kayıtlara göre daha çok tercih edilmesinin iki sebebi vardır. Birincisi, insan organları içerisinde bulunan kan ve sıvıların fotoğrafı sırasında parlayarak net ve anlaşılır olmayan çekimlere neden olması, ikinci sebep ise çekilen fotoğrafların gereksiz ve kafa karıştıran detaylarla dolu olmasındandır. İllüstratör, gereksiz görüntü ve detayları çizmeden, yalnızca anlatılacak olan kısmı ön plana çıkarmaktadır. Tıbbi kitap ve dergilerde genellikle illüstrasyonların kullanılmasının bu sebepten olduğu söylenebilmektedir.

Tarih boyunca tıp bilimine ait yazılı kaynaklar resimlenerek açıklanmıştır. Günümüzde tıp, görselliğin vazgeçilmez olduğu bir alan durumuna gelmiştir. İlk tıbbi resim örneklerinin, Eski Mısır’da papirüs kâğıtları üzerine çizilmiş olan tıbbi müdahale illüstrasyonları olduğu kabul edilmektedir. Ancak hakiki bilimsel araştırma ile ilintili asıl tıbbi illüstrasyonların yapımı, onbeşinci yüzyılda Leonardo Da Vinci ile başlamıştır. Kadavra üzerinde araştırma yapmanın yasadışı olduğu bir zamanda kendi gizli diseksiyonlarını hazırlayan Leonardo, muhteşem anatomik çizimlerini temellendirmiştir.

Tıp illüstrasyonu iyi bir tasarım ve sanat bilgisi yeteneğinin yanında canlı anatomi ve biyoloji bilgisi istemektedir. (Hidayetoğlu, 2008 : 33 - 34).

4.4.2. Teknik İllüstrasyon

Teknik illüstrasyon grubuna giren ayrıntılı çizimler, jeoloji ve mekanik gibi uzmanlık gerektiren alanlar için tanımlayıcı ve öğretici amaçlarla üretilmektedir. Bu alanda çalışan bir illüstratör, fotoğraf makinesinden daha fazlasını elde etmeyi amaçlar. Ayrıca illüstratör, çalıştığı konu üzerinde daha önemli olanı vurgulamak amacı ile gerektiği zaman sadeleştirme, ayıklama veya gerçeklik duygusunu yok etmeyecek biçimde abartma yöntemlerinden de yararlanabilir. Mimari ve iç dekorasyona

yönelik üç boyut duygusu veren görüntüler ise bilgisayar çalışması yöntemi ile gerçekleştirilmektedir (Becer, 1997 : 211).

Teknik illüstrasyon, günümüzde endüstri ve toplu üretimin gelişmesi ile birlikte insanların kullandıkları nesnelere nasıl çalıştığı hakkında daha çok şey öğrenme ihtiyaçları ile birlikte gelişimini sürdürmektedir. Bakım el kitapçıklarında tipik olarak görülen talimatlı illüstrasyon geleneği ve buna benzer uygulama alanları bulunmaktadır. (Dönmez, 2010 : 27).

4.4.3. Kültürel İllüstrasyon

Ülkenin arkeolojik varlıkları, kültürel mirasları ile toplumun günlük yaşayış ve davranış biçimlerini, gelenek ve göreneklerini önemli ipuçlarıyla resimleme işi kültürel illüstrasyonlara girer. Örneğin; Kültür Bakanlığı tarafından ülkenin tarihi eserlerini, halk oyunlarını yabancı ve yerli turistlere tanıtmak amacıyla kitap içerinde kullandığı resimlerin tümü kültür illüstrasyonlarına girmektedir. (Başbuğu, 2007 : 11)

4.4.4. Bilgi İllüstrasyonu

Bilgi ve istatistik illüstrasyonları birçok konu hakkında insanları aydınlatmak için yapılan tasarımlardır. Küçük el kitapçıkları içerisinde görülen Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen çeşitli aşı kampanyaları veya hastalık çeşitleri hakkında halkı bilinçlendirmek amacıyla yapılmış resimler, bilgi ve istatistik illüstrasyonları içerisinde yer almaktadır (Dönmez, 2010 : 28).

4.4.5. Reklam İllüstrasyonu

Hizmet veya ürün tanıtmak için yapılan illüstrasyonların tümü bu guruba girmektedir. Bu tür çalışmalarda ayrıntı ön planda gelmektedir. Tiyatro, sinema, konser afişleri, kaset, cd kapakları, besin ambalajları, basın ilanları, takvimler, tebrik kartları, turistik ilanlar, çıkarma ve etiketler; reklam illüstrasyonu içinde yer almaktadır. (Becer, 1997 : 210)

4.4.6. Moda İllüstrasyonu

Moda, düşlenen tasarımların illüstrasyonunun yapılması ile gerçekleştirilmekte ve aynı zamanda bir imaj yaratma sürecini kapsamaktadır. Moda illüstratörü, tüketici için estetik kaygılarla yarattığı giysiyi, kadın veya erkek figürü üzerinde canlandırarak izleyiciye sunmaktadır. Bir moda illüstratörünün kumaş dokusu, anatomi, saç stili, obje türleri, vücut şekilleri gibi özellikleri çok iyi bilmesi

gerekmektedir. Kısaca moda illüstrasyonu yapabilmek için, iyi bir çizim gücüne ve bu alana ait özel bilgilere sahip olmak gerekmektedir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte moda illüstrasyonunun yerini fotoğraf ve dijital çizimler almış, klasik el çizimi illüstrasyonun kullanımı azalmıştır. (Hidayetoğlu, 2008 : 28 - 29).

4.4.7. Basın Yayın İllüstrasyonu

Basın Yayın illüstrasyonları; her türlü basılı yayında (gazete, dergi, kitap ve ansiklopedilerdeki makale, haber, öykü, roman, şiir) kullanılan görsellerdir. Yayın sektöründe çalışan illüstratör, üzerinde çalışacağı metnin içeriği hakkında bilgi ve görüş sahibi olmalı, metindeki mesaj ve duyguyu resim diline aktarabilmelidir. İllüstrasyonun bir sanat biçimi olarak en özgür uygulama alanı çocuk kitaplarıdır. Basın yayın illüstrasyonları deyince akla gelen ilk şey, genellikle dergi ve gazetelerde yazının anlatım gücünü arttırmak amacı ile yapılmış illüstrasyonlardır. Resimler metinle ilişkili, süsleyici ve metni açıklayıcı özelliktedir. 19. yüzyılda illüstrasyonlar, dergi ile gazeteler açısından verimli ve yararlı olduğundan basın yayın illüstrasyonu içerisinde bağımsız bir alan olmuştur.

İllüstrasyon 20. yüzyılda çoğu kez fotoğraf tarafından gölgede bırakılmıştır. Ancak fotoğrafın kullanılması mümkün olmadığı durumlarda, hayali konuların illüstre edilmesi gerektiğinde, etkili bir görsel iletişim olarak illüstrasyondan faydalanılmaktadır. Bununla beraber illüstrasyonun sanatsal yönünün de fotoğrafa göre daha ağır bastığı söylenebilmektedir (Dönmez, 2010 : 9).

4.4.8. Tarih İllüstrasyonu

Geçmişteki insan etkinliklerini, önemli olayları, tarihsel süreç içinde, kesin bir doğrulukta betimleyen illüstrasyonlardır (Wigan, 2012 : 235).

Örneğin; Çanakkale Savaşını veya İstanbul'un Fethini konu alan bir illüstrasyonun o dönemleri zihinlerde canlandırması, bilginin toplum hafızasında canlılığını sürdürmesi açısından önemli rol oynar.

4.5 İllüstrasyon Uygulama Teknikleri

İllüstrasyon çalışmalarında kullanılan temel malzemeler; kağıt, kalem, silgi, makas, cetvel, büyüteç, slayt projektörü, orantı cetveli, gönye, yapıştırıcı, seloteyp, fırça, airbrush ve ileri teknoloji bilgisayar araçları gibi, değişken malzemelerdir. İllüstrasyon çalışmalarında genellikle 150 ile 300 gr. arasında değişen kalın resim kağıtları kullanılmaktadır. Bu kağıtlar; Schoeller, Canson, Fabriano, Arches, Guarro, Winsor ve Newton kalın kağıtlar sınıfındadır. Eskiz çalışmalarında ise yarı saydam, ince ve düz yüzeyli kağıtlar tercih edilmektedir (Becer, 2005 : 211). Günümüzde kullanılan illüstrasyon tekniklerinde tasarımcılar yaptıkları çalışmaların görselliğini arttırmak ve ifadeyi güçlendirmek için çeşitli teknikler kullanmaktadırlar. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

4.5.1.Kurşun Kalem ve Kuruboya Teknikleri

Kullanım amaçlarına göre değişik sertlik derecelerinde üretilmiş olan kurşun kalemler, illüstratörlerin eskiz aşamasında en çok kullandığı araçlardır. Kuşunkalem yanında silgi ve kalemıraş ön çizimlerde en çok kullanılan malzemelerdendir. Kurşunkalem ile ayrıntılı resimlerden, karalamalara, gerçekçi resimlere, taramalara, ton geçişlerine kadar her türlü çalışma yapılabilir.

Kuruboya, aynı kurşunkalem gibi kullanılmaktadır. Kuruboya çalışmaları en açık tondan başlayarak istenilen renk elde edilinceye kadar yavaş yavaş uygulanmalıdır. İllüstrasyon çalışmaları için çok tercih edilen bir malzemedir. Çalışma tamamlandıktan sonra sabitleştirici vernik (fixative) kullanılarak, yapılan çalışmanın dayanıklılığı sağlanmaktadır (Becer, 2005 : 212).

4.5.2 Mürekkeple Çizim Teknikleri

Nokta ve çizgi çalışmalarında, tarama ucu ve rapido gibi araçlardan yararlanır. Sanatçıların temel malzemesi olan tarama ucu ile farklı kalınlıkta çizgiler elde edilebilmektedir. Rapido; işlek çalışmaya elverişli olmadığından taslak çalışmalarında tercih edilmez, buna karşın noktalama, çizgi gibi illüstrasyon çalışmalarında iyi sonuçlar vermektedir.(Tontu, 2008 : 39)

Çini mürekkebinin sulandırılmasıyla mürekkebin koyu, açık ve gri değerleriyle elde edilen diğer bir çalışmada Lavi tekniğidir. Tek rengin açık koyu tonlaması ile elde edilmekte ve ilginç sonuçlara ulaşılabilmektedir (Açıköz, 2007 : 27).

4.5.3 Keçeli Kalem ve Marker Teknikleri

Keçeli kalem ve marker kalemler hızlı çalışma imkanı sunan en yaygın taslak çizim malzemelerindedir. Reklam ve moda sektöründe tercih edilmektedir. Bu kalemlerle iyi sonuçlar alabilmek için, yarı saydam marker kağıtları ile kullanılmaktadır. Çeşitli renk olanakları bulunan keçeli ve marker kalemlerin su ve alkol esaslı olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır. Kesik uçlu olanları daha çok tercih edilmektedir (Becer, 2005 : 215).

4.5.4 Suluboya Teknikleri

İllüstrasyon çalışmalarında tercih edilen tekniklerdendir. Suluboya tekniğiyle her tür illüstrasyon yapılabilir. Kağıt seçiminde emici ve pamuk esaslı kağıtları tercih etmek ve baskıda iyi sonuç almak için kaliteli suluboya tercih edilmelidir.

Boyamaya açık tonlardan başlanmalıdır. Renk tonları gerekli bölgelere katmanlar halinde sürülerek güçlendirilir veya koyulaştırılabilir. Beyazın kullanılacağı yerlerde boyama yapılmaz, kâğıdın beyazından yararlanılmaktadır. Sulu boya tekniği ile yapılan illüstrasyonlarda kuru boyama ve sulu boyama olmak üzere iki çeşit teknik kullanılmaktadır. Kuru boyama tekniği, genellikle ayrıntılı çalışmalarda kullanılmaktadır. Renkler açıktan koyuya doğru sürülür ve sürülen boya katmanı kurumadan işleme devam edilmemektedir. Sulu boyama yöntemi ise, ustalık isteyen bir tekniktir. Sürülen renk katmanlarının kuruması beklenilmeden üst üste uygulanabilmektedir. (Becer, 2005 : 216 - 217)

4.5.5. Guaj Boya Teknikleri

Guaj, suyla eritilerek inceltilebilen donuk, çabuk kuruyan bir boyadır. Suluboyadan farkı saydam olmayıp, kapatıcı olmasına karşın; bileşimindeki su oranı arttıkça, suluboya gibi saydamlaşmaktadır. Guaj boya ile homojen bir renk yüzeyi oluşturmak için boya kıvamının iyi ayarlanması gerekmektedir. Birinci boya katı yatay fırça hareketleriyle sürüldükten sonra kurumaya bırakılmalı ve daha sonra ilk boyama yönüne dik açı oluşturacak biçimde ikinci kat sürülmelidir. Guaj boya çalışmalarında renklerin açık tonlarını elde etmek için beyaz boya kullanılır. Boyalar kağıda sürülüp kuruduktan sonra renk tonları çok az değişir ve matlaşır. Guaj çok çabuk kurur, bu nedenle ton düzgünlüğü aranan geniş yüzeylerde hızlı çalışmak gerekmektedir. Resmi renklendirirken bu özelliklerini unutmamak gerekmektedir (Comamala, 1993 : 6 – 23 – 26)

4.5.6. Akrilik Boya Teknikleri

Akrilik boyalar, diğler su esaslı boyalara göre bazı üstünlüklere sahiptir. Bunlar çabuk kurur ve kurduktan sonra sudan etkilenmez. Bu nedenle üzerine başka bir su esaslı boya ile çalışılabilir. Suluboya gibi saydam, guaj boya gibi örtücü ve yağlı boya gibi kalın tabakalar halinde kullanılabilir. İllüstratörler tarafından tercih edilmektedir (Becer, 2005 : 218).

4.5.7. Karışık Teknikler

Bazen aynı çalışma üzerine birden fazla çizim ya da boyama tekniğı uygulanabilmektedir. Karışık teknikle yapılan çalışmalarda kullanılan bu teknikler şöyle sıralanmaktadır.

1. Kurşunkalem üzerine suluboya ya da anilinle çalışma.
2. Mürekkeple çizim üzerine suluboya ya da anilinle çalışma.
3. Suluboya ya da anilin üzerine kuru boya ile çalışma.
4. Akrilik üzerine suluboya ile çalışma.
5. Guaj ya da akrilikle yapılmış bir çalışmayı kuru boya ya da pastelle gölgelendirme.
6. Suluboya ya da anilin üzerine guaj ya da akrilikle çalışma.

4.5.8. Püskürtme Teknikleri (Airbrush)

Sıvı şeklindeki boyaların hava kompresörleri veya hava tüpleri ile yüzey üzerine aktarılmasında kullanılan kalem veya tabanca şeklindeki araçlara pistole (airbrush) adı verilmektedir. Boyanacak alana göre uç inceliğı seçilen kalemlerde hava basıncı ve püskürtülecek boya miktarı, kalemin üzerindeki düğmeye basılarak ayarlanabilir. Püskürtme tekniğı ile şekiller, açıklık ve koyuluklar noktalarla oluşturulduğı için bu teknikle yumuşak ve çok düzgün sonuçlar elde edilebilmektedir. Mürekkep, suluboya, anilin, guaj, tempera, akrilik ve yağlıboya inceltmek ve süzgeçten geçirmek koşuluyla püskürtmede kullanılabilir. (Becer, 2005 : 219).

4.5.9. Bilgisayar Teknikleri

Bilgisayar ortamında illüstrasyon, klasik çizim yöntemleri ve uygulamalarının masaüstü yayıncılık bağlamında bilgisayar grafiğinin sunduğı sayısal (dijital) zemine taşınmış biçimidir. Bu ortamda temel görüntü öğeleri, doğal renk pigmentleri değil, piksellerdir. Teknik ve ustalık aşamasını bilgisayar hallettiğı için, tasarımcı iyi

bir bilgisayar kullanıcısı ve yaratıcılık bilgisine sahip olduğu takdirde, hayal edilen her Őeyi tasarlayabilmektedir.

Bilgisayarla çalışmanın bir illüstratöre kazandırdığı en önemli avantajlar arasında, kısa sürede çok sayıda modifikasyonu değerlendirme ve renk düzenlemesi yapabilmek gelir. Bunun yanında kullanılan yazılımlar hemen her tarzda illüstratif çalışmaya da uyum sağlayabilmekte ve sınırsız sanatsal yaratım seçeneği sunmaktadır.(Araz, 2010 : 92)

4.5.10. Kolaj Tekniği

Kolaj, herhangi bir yüzey üzerine birbirinden farklı malzemelerin yapıştırılması ile yapılan resimleme tekniğidir. Kolaj tekniğinde farklı renkte ve farklı dokuda malzemeler kullanılabilir. Bu malzemeler resim yüzeyinde tek olarak kullanılabilir gibi, yapılacak resmin tarzına ve illüstratörün isteğine göre karışık olarak da uygulanabilir.

Resim yüzeyi üzerine kolaj uygulanmadan önce ilk olarak çizim veya boyama da yapılabilir. Kolaj çalışmalarında, çizgilerin ya da kullanılan renklerin yerine etkiyi azaltacak ya da güçlendirecek malzemeler yapıştırılarak, üzerlerinin bir bölümü ya da tamamı boyanır. Uygulanacak illüstrasyonda, verilmek istenen etkiye en uygun malzemeyi seçilebilmek ve bu malzemenin yaratacağı etkilerden faydalanabilmek çok önemli bir aşamadır. Çalışmada istenilen etkinin elde edilebilmesi için yüzeye yapıştırılacak olan malzemeler yırtılarak, kesilerek ya da buruşturularak kullanılabilir. (Dönmez, 2010 : 41)

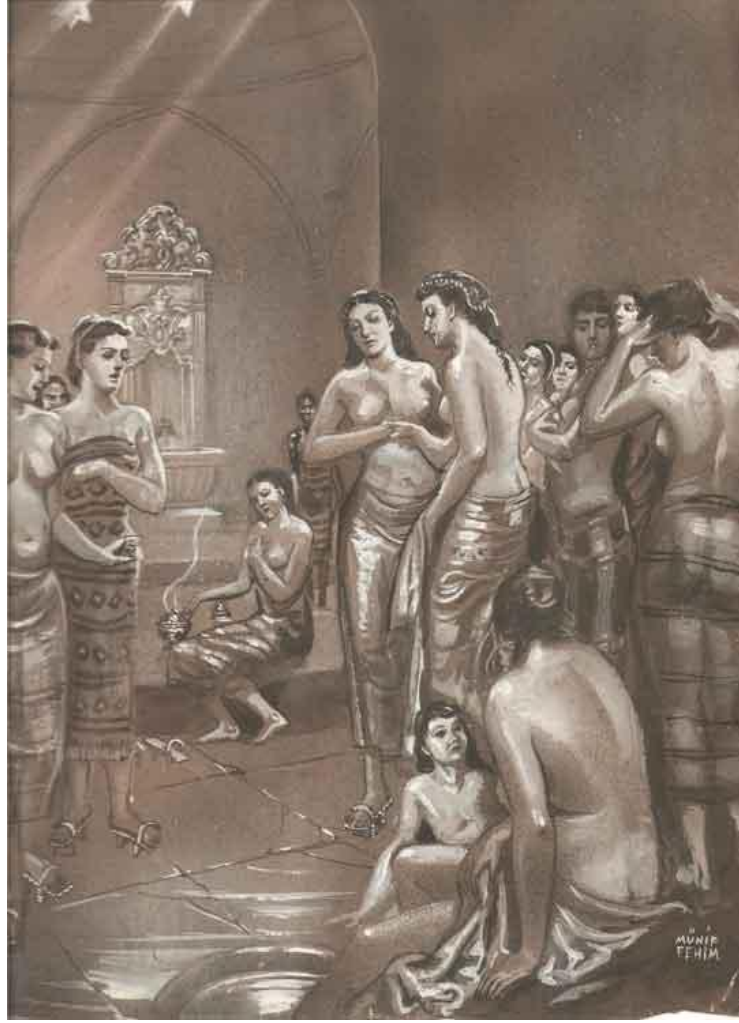
4.6. Türk İllüstrasyon Sanatına Yön Veren Bazı Önemli Sanatçılar

4.6.1. Münif Fehim

Münif Fehim, 1899 yılında İstanbul'da doğmuştur. Öğrenimini Üsküdar Sultanisi ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde yapan sanatçı, 1921 yılında İleri Gazetesi'nde basın hayatına atıldı. Karikatür, resim, fotoğraf, sinema ve tiyatro ile uğraşmış, ancak asıl ününü illüstratör olarak yapmıştır. Kitap kapakları, dergi ve kitap illüstrasyonları ile yayıncılık ve grafik tasarım tarihinin temel taşlarından biri olmuştur. 1983 yılında aramızdan ayrılan sanatçı, İkdam, Vakit, Son Posta, Aydede, Akbaba, Yedigün, Yirminci Asır, gazete ve dergilerinde çalışmıştır. Bir dönem Reşat Nuri Güntekin, Mahmut Yesari ve İbnülrefik Ahmet Nuri ile Kelebek dergisini yayımlamışlardır. (Dönmez, 2010 : 49)

Resim 91 . Münif Fehim illüstrasyonu, <http://www.turkishpaintings.com>

Resim 92 . Münif Fehim illüstrasyonu, (<http://www.turkishpaintings.com>)

Resim 93 . Münif Fehim çalışmaları, (Dönmez,2010:49)

4.6.2. İhap Hulusi Görey

1898'de Mısır'ın Kahire şehrinde doğan İhap Hulusi Görey, ilk ve orta tahsilini Kahire' nin İngiliz okullarında yapmıştır. 1920 yılında resim eğitimi görmek üzere Almanya'ya giden Görey, tahsilini tamamlayarak yurda dönmüştür. Arapça, Almanca, İngilizce ve Fransızca bilmesi nedeniyle Dışişleri Bakanlığı'nda çalışması istenmiş ancak o memuriyeti reddetmiştir. Akbaba'da Münif Fehim ve Ramiz'le birlikte çalışmış. daha sonraları ise afiş çalışmalarına ağırlık vermiştir. “1929'da İstanbul'da ilk atölyesini kurduktan sonra Kulüp Rakısı etiketi ve Atatürk'ün siparişi üzerine Türk alfabesinin kapağını tasarlayan İhap Hulusi, Ziraat Bankası, İş Bankası, Yapı ve Kredi, Garanti, Sümerbank, Emlak Kredi, Türk Ticaret Bankası, Maliye Bakanlığı (tahviller), Türk Hava Kurumu, Kızılay, Yeşilay, Tarış, Ziraat Donatım Kurumu ve birçok özel kuruluşa çeşitli çalışmalarıyla hizmet vermiştir.”

Tayyare Piyangosu (bugünkü adıyla Milli Piyango) idaresi için 45, Tekel İdaresi için 35 yıl çalışan İhap Hulusi, bu süreçte yurtdışında da adını duyurmuştur. Suluboya çalışmalarının yanı sıra, son yıllarında hat sanatını modernize ederek başarılı örnekler veren İhap Hulusi Görey, 27 Mart 1986'da İstanbul'da aramızdan ayrılmıştır. (<http://www.ihaphulusi.gen.tr/ihaphulusi.html>)

Resim 94 . İhap Hulusi İllüstrasyonu (<http://tr.wikipedia.org>)

Resim 95 . İhâp Hulusî Görey, anısına kendi çalışmalarının yer aldığı Milli Piyango Bileti

Kitap kapağı

Reklam çalışması

Reklam Çalışması

Reklam Çalışması

Resim 96 . İhâp Hulusî Görey çalışmaları, (<http://www.ihaphulusi.gen.tr/ihaphulusi.html>)

4.6.3. Prof. Dr. Mürşide İçmeli

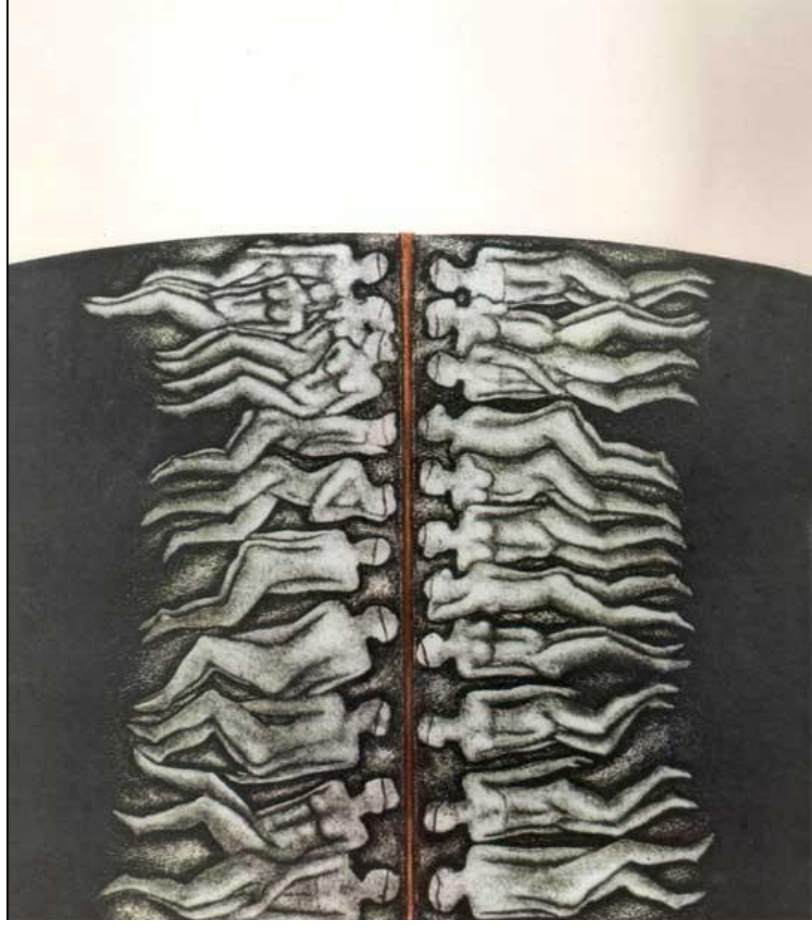
1930 yılında İstanbul'da doğdu. 1947 yılında katıldığı İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü resim semineri alan sanatçı, 1950 yılında girdiği Gazi Eğitim Enstitüsü Resim bölümünden 1953 yılında mezun olarak Afyon'da öğretmen olarak çalışmaya başladı. 1959 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde asistanlık sınavını kazandı. 1960 yılında İspanya hükümetinin verdiği bursla Madrid'e gitti. Burada Escuela de Belles Artes de San Fernando adındaki Güzel Sanatlar Akademisinde gravür ve grafik sanatlar üzerinde çalıştı. 1962 yılında Devlet bursu sınavını kazanarak Londra'ya grafik sanatları alanında çalışmaya gitti. Central School of Art and Design'da illüstrasyon ve özgün baskı alanında çalıştı. 1965 yılında yurda döndü. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümüne atandı.

1970 yılından sonra çalışma alanlarında illüstrasyon ağırlıklı olarak yer aldı. Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyi'nin işbirliği sonucu İngilizce ve Fransızca komisyonlarında yer alarak kitap resimlemesi alanında çalıştı. 1979 yılında Devlet Opera ve Balesi için afiş tasarımları, davetiyeler, broşürler vb. çalışmalar gerçekleştirdi.

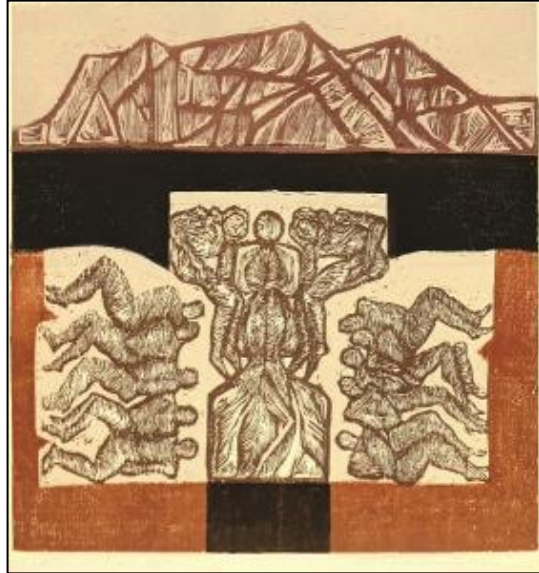
1985'de sanatta yeterlik, 1986'da profesör unvanını aldı. Gazi Eğitim Fakültesi olarak adı değişen kurumdan 1986 yılında emekliye ayrılarak Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde çalışmaya başladı.

Sanatçı, Anadolu kültür katmanlarından, Hitit, Selçuklu ve Arkaik dönemlerden önemli oranda etkilenmiştir. (Başbuğu, 2007 : 145) Resimlerini simgesel bir dille ele almış olan sanatçı gravür tekniklerinin olanaklarını sonuna kadar kullanmıştır. Düzenleme ve yerleştirmede geometrik sağlamlığa önem vererek siyah-beyaz, yüzey-doku gerilimleri üzerinde durmuştur.

Çok sayıda ödül alan Prof. İçmeli 1995 yılından bu yana özel atölyesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Resim 97 . Prof. Mürşide İcmeli çalışması (<http://turkishpaintings.com>)

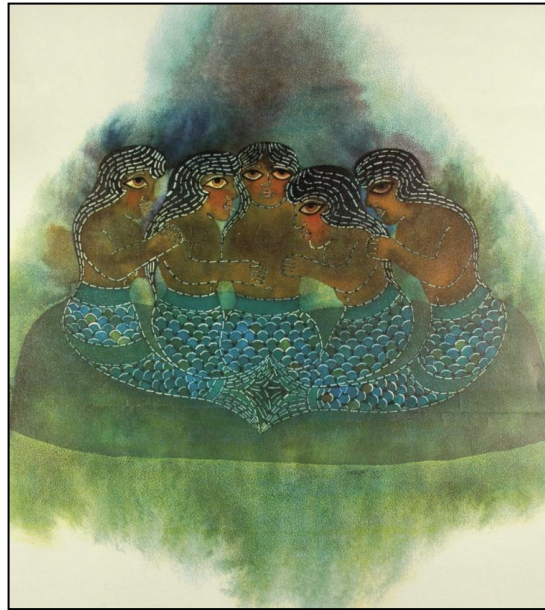
Resim 98 . Prof. Mürşide İcmeli çalışması
(<http://www.kuman-art.com/tr/resim/murside-icmeli.html>)

4.6.4. Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş

Dünyaca ünlü grafik sanatçısı Yurdaer Altıntaş, 1935 yılında İstanbul'da doğdu. 1952-1957 yılları arasında Güzel Sanatlar Akademisi'nin Afiş Atölye'sinde eğitim gören Altıntaş, 1964'te İstanbul Türk-Alman Kültür Merkezi'nde ilk Türk grafik tasarım sergisini gerçekleştirdi. 1954'te Almanya'da yayınlanan, "Gebrauchsgraphic" dergisinde kendisine yer verilmesiyle dış yayınlarda yer alan ilk Türk Grafik tasarımcısı olan sanatçı, 1968'de Grafik Sanatçıları Derneği'nin kurulmasına öncülük etti. Grafik tasarımın bir çok dalında ürün vermesine rağmen, 1974 yılında yaptığı Karagöz resimleri ve tiyatro afişleriyle tanınan Yurdaer Altıntaş, uzun bir süre Dormen ve Kent Tiyatrosu'nun afişlerini yaptı.

Yurdaer Altıntaş, sağlam bir figür anlayışıyla, figürler arası uyumu çok iyi belirten bir sanatçıdır. Geleneksel sanatımız olan Karagöz ve Hacivat tiplerini, Nasrettin Hoca ve Dede Korkut masallarını çağdaş bir anlatım tarzıyla resmetmiştir. Kendine özgü desen anlayışıyla stilize ettiği figürlerdeki estetik değerleri, renkler, gölge ve ışık düzeniyle daha belirgin bir hale getirmiştir. 1988 yılından sonra "Melekler" dizisi resimleriyle de mizahı ön plana çıkarmak istemiştir.

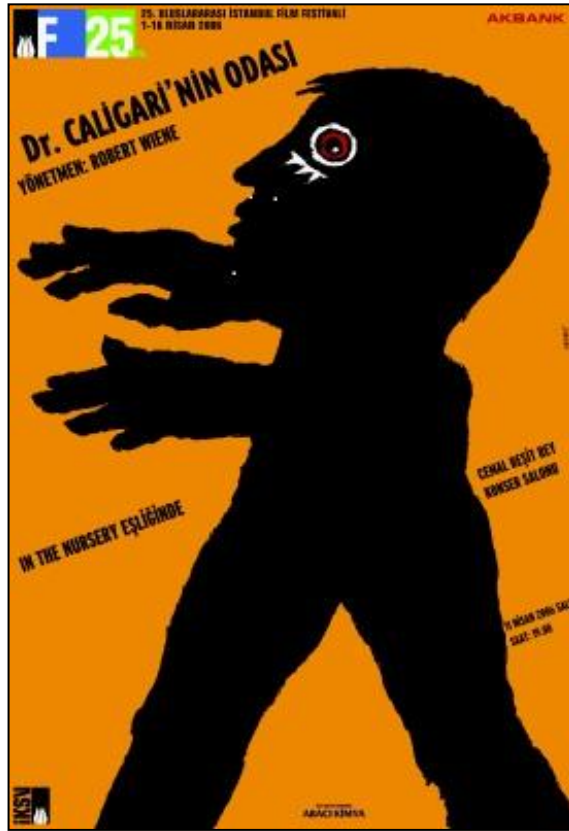
Altıntaş bir çok ülkede sergiler açıp, bienal, trienal ve karma sergilere katılıp, çeşitli ödüller almıştır. Eserleri çeşitli müze ve arşivlerde bulunmaktadır. (Biyografi Net, 2012)

Resim 99 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş İllüstrasyonu, (Ankara Milli Kütüphane, 2012)

Resim 100 . Afiş Çalışması, Prof. Yurdaer Altıntaş (<http://aiapzine.aiap.it/notizie/13224#top>)

Resim 101 . Afiş Çalışması, Prof. Yurdaer Altıntaş
(<http://www.grafikerler.net/yurdaer-altintas-t30846.html>)

4.6.5. Prof. Dr. Nazan Erkmen

1945 yılında Balıkesir'de doğan Erkmen, Orta ve Lise eğitimini Arnavutköy Amerikan Kız Kolejinde tamamlamıştır. 1982 yılında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu (Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi) Grafik Bölümü'nden mezun olmuştur. 1991'de Yüksek Lisans, 1994'de Sanatta yeterlilik, 1994'de Yard. Doç, 1996'da Doçent, 2001'de Profesör ünvanı almıştır. 1998-2006 yılları arasında dekan yardımcısı, 2006'da dekan olarak atanmıştır.

Resim 102 . Prof. Nazan Erkmen İllüstrasyonu

Sanat alanı illüstrasyon olan Prof. Erkmen, çok sayıda ulusal ve uluslararası sergiye katılmıştır. 34 kişisel sergi açan sanatçı, çocuklar ve büyükler için 100'ün üzerinde kitap resimlemiştir. Bunun yanısıra sayısız kitap kapağı, afiş, şiir ve öykü resimlemeleri yapan sanatçının, aktüel ve kültürel dergilerde çeşitli illüstrasyon çalışmaları yayımlanmıştır. 1998 ve 2000'de Japonya ve Bratislava "Selected Worlds Illustrators Biennial" (Seçilmiş Dünya İllüstratörleri Biennial)'ne seçilmiştir. Posta Genel Müdürlüğü tarafından basılmış 3 set uluslararası intercept pulları (masallar) ve iki adet Atatürk ve Çocuk pulu basılmıştır. Yayımlanmış olan pek çok makale ve konferansı bulunan Erkmen'in Eserleri, Japonya Hiroko Mori ve Stasys Müzesi, Alanya Belediye Reisliği, Adana Müzesi, Mersin Üniversitesi ve çeşitli özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. Yurtiçi ve yurtdışında kitap resimleme ödülleri de alan Erkmen, açtığı kişisel sergilerle Türkiye'yi başarıyla temsil etmiştir.

2008 yılında, Hans Christian Andersen'e Türkiye'den illüstratör olarak aday olarak gösterilmiştir. Afiş ve kitap resimleme alanında açılan konkur ve yarışmalarda uluslararası ve ulusal alanda çok sayıda ödül kazanmıştır. Sayısız konferans ve bildiri veren Erkmen'in birçok makalesi yayınlanmıştır.

Ülkemizde olduğu kadar yurtdışında Japonya Noma Concours, Asya Çizerleri, Bratislava ve Avrupa İllüstrasyon biennallerinde aldığı ödüller ile "Seçilmiş Dünya İllüstratörleri" arasında yer almıştır.

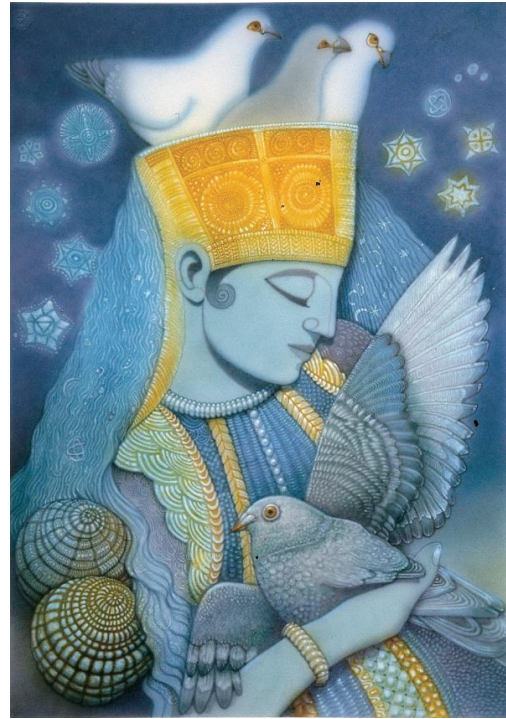
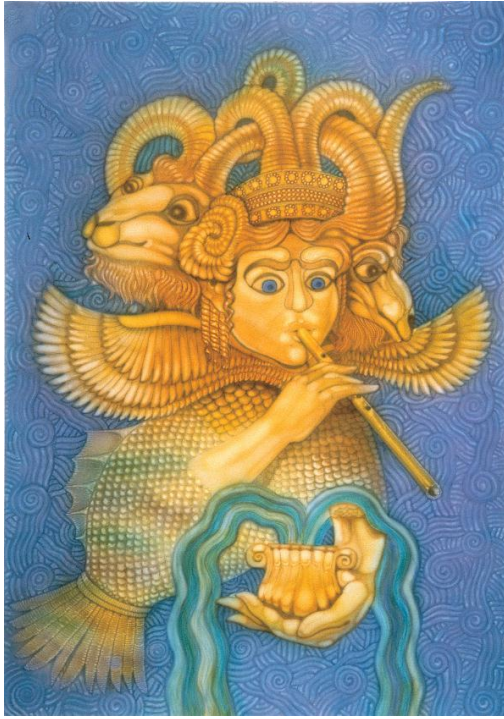
Yurtiçi ve yurtdışında çeşitli yarışmalar ve bienallerde jüri üyesi olarak görev alan Erkmen, 2006 – 2012 yılları arasında iki dönem, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde dekanlık görevini yapmıştır. Halen, Doğu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır.

Resim 103 . Prof. Nazan Erkmen, İllüstrasyon Çalışması

Resim 104 . Prof. Nazan Erkmen İllüstrasyonu

Resim 105 . Prof. Nazan Erkmen İllüstrasyonu

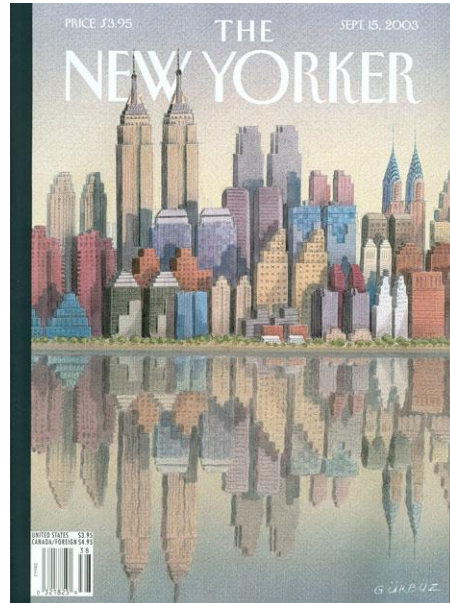
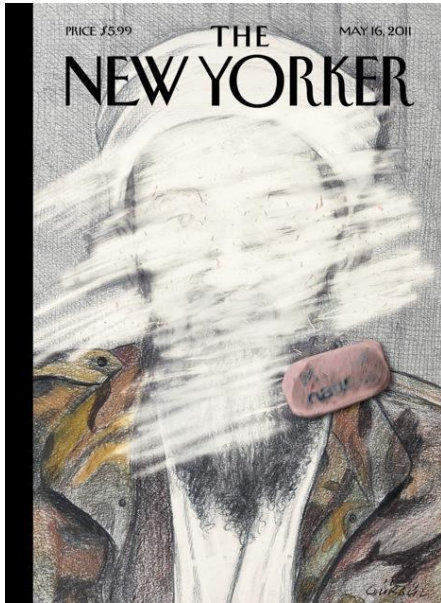
4.6.6. Doç. Dr. Gürbüz Doğan Ekşioğlu

Uluslararası üne sahip Türk Grafik ve karikatür sanatçısı Ekşioğlu, 1954 yılında Mesudiye’de doğdu. Mesleki öğrenimini İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu’nda yaptı.

1977 yılından itibaren karikatür çalışmaları yapan Ekşioğlu, 2006 yılına kadar 23’ü uluslararası olmak üzere, toplam 64 ödül kazanmıştır. Türkiye’de ve yurtdışında pek çok karma ve kişisel sergi açmıştır. Atlantic Monthly, New York Times, New Yorker, Forbes gibi dergilerin kapaklarında eserleri yayınlanmıştır.

11 Eylül 2001 Saldırılarının yıldönümü baskısında New Yorker kapağında yayımlanan karikatürü ile hafızalarda yer eden özel bir başarı kazanmıştır.

Osama Bin Ladin’in A.B.D. tarafından öldürülmesi üzerine, 16 Mayıs 2011 Tarihli New Yorker dergisine "Erasing Osama" isimli Illustrasyon çalışmasını hazırlamıştır. (Wikipedia 2012) Sanatçı, Yeditepe Üniversitesi’ Grafik Tasarım Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Resim 106 . Doç. Dr. Gürbüz Doğan Ekşioğlu tarafından yapılmış, New Yorker Dergi kapağı illüstrasyonları (<http://www.newyorker.com/>)

4.6.7. Aydın Erkmen

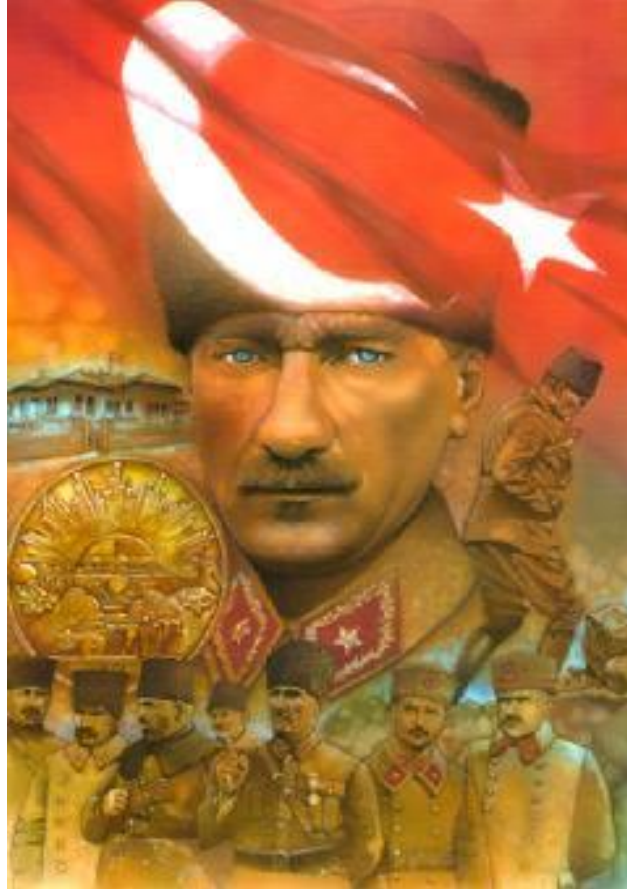
1944 yılında Aydın'da doğdu. 1964-69 Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Grafik Sanatlar Bölümü'nden mezun oldu. 1969-1972 yılları arasında aynı okulda asistanlık görevini sürdürmüştür. Çeşitli ajanslarda sanat direktörlüğü yapan sanatçı, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Mimar Sinan Üniversite'sinde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. Ayrıca ajans çalışmaları dışında özel müşteriler için illüstrasyonlar, afiş, pankart, broşür, dergi, kitap dizaynı ve takvim dizaynı gibi çeşitli alanlarda grafik ürünler vermiştir. (Türk Grafik Tasarımcıları, 1999 : 29)

Tasarımını yaptığı ve resimlediği birçok kitap Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanan sanatçı sayısız kitap resimlemiş ve yüzlerce kitap kapağı yapmıştır. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ve Harbiye Askeri Müzesi'nde de panoramik eserleri bulunmaktadır. Ayrıca Posta Genel Müdürlüğü tarafından bastırılan İstanbul'un Fethinin 550'nci yıldönümü ve Cumhuriyet'imizin 80. Yılı Anı pulları Aydın Erkmen tarafından yapılmıştır.

Resim 107 . Antik Kentler, Aydın Erkmen İllüstrasyonu
<http://prizma.dogus.edu.tr/?p=3844>

Sanatçının illüstrasyonları, Hititler ve Nemrut konulu belgesel filmlerde de yer almıştır. Grafikerler Meslek Kuruluşu Grafik Tasarım Birincilik Ödülleri, Genel Kurmay Başkanlığı Büyük Ödülü, Osmanlı Devleti 700'ncü Kuruluş Yıldönümü Amblem Yarışması Birincilik ödülü alan sanatçı yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda sergi açmıştır. (<http://aydinerkmen.blogspot.com/>)

Resim 108 . Aydın Erkmen İllüstrasyonu
(<http://lebriz.com/pages/exhibition.aspx?lang=TR&exhID=3035&bhcp=1>)

Resim 109 . Aydın Erkmen İllüstrasyonu
<http://lebriz.com/pages/exhibition.aspx?lang=TR&exhID=3035&bhcp=1>

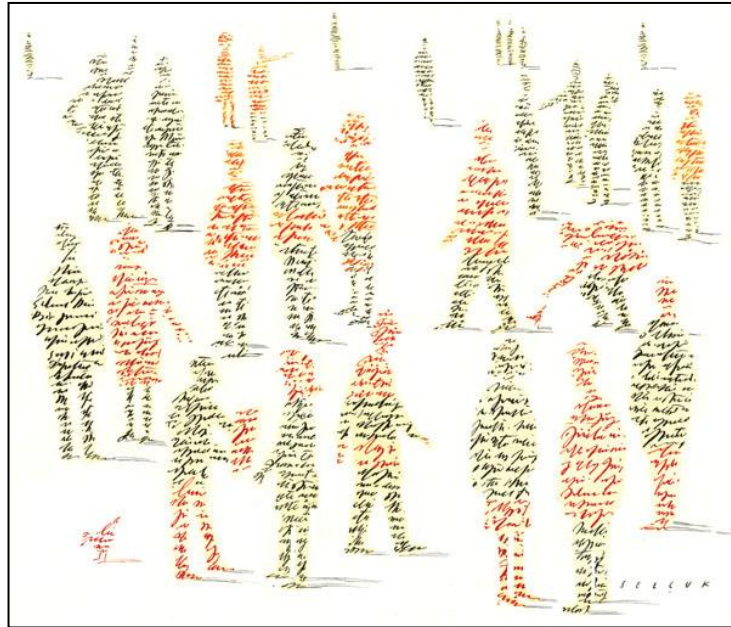
4.6.8. Selçuk Demirel

1954 yılında Artvin’de doğdu. İlk çizgilerini 1973’te lise öğrencisiyken yayımladı. Mimarlık eğitimine devam ederken birçok dergide politik desenler çizdi, afişler yaptı, broşürler resimledi. 1974’te ilk sergisi Akla Kara 1’i açtı. Öğrenimini bırakarak Paris’e yerleşti. 1974-1978 arasındaki çizgilerini “Biracayıp” adıyla kitaplaştırdı.

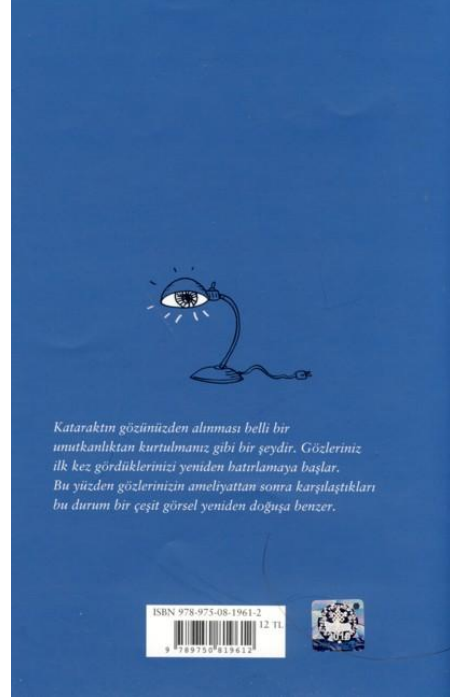
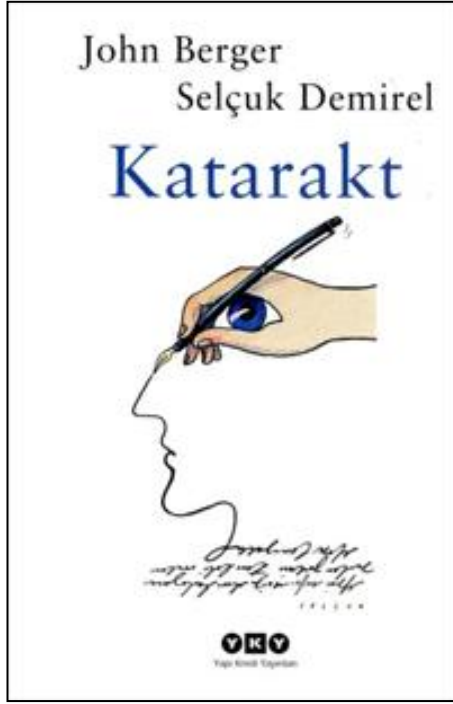
1979 yılından beri, Le Monde, Le Monde Diplomatique, Le Nouver Observateur gibi Fransa’nın önemli yayınlarda desenler çizdi. Ayrıca bir çok kitabı çocuklar ve yetişkinler için resimlemiştir.

Yaşamını ve çalışmalarını Paris’te sürdüren Demirel, desenlerini bir çok Avrupa ülkesinde yayımladı. The Guardian Weekly, The Observer, Corriere della Sera ve 1998 yılından itibaren de ABD’de The Washington Post, The New York Times, The Boston Globe, Time, The Wall Stret Journal başta olmak üzere bir çok dergi ve gazetede desenlerini yayımlamayı sürdürmektedir.

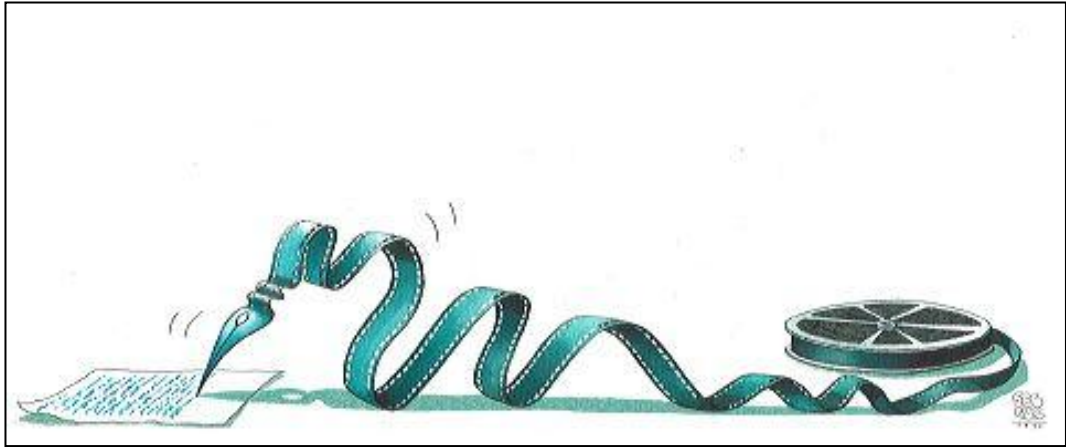
Eserlerini düzenli olarak kitaplaştıran sanatçı, Ankara, İstanbul, Duisburg, Paris ve Roma’da kişisel sergiler açmıştır. (Durmaz, 2011 : 210)

Resim 110 . Selçuk Demirel illüstrasyonu (<http://paw.princeton.edu/issues/2008/05/14/pages/2568/>)

Resim 111 . John Berger’ın yazdığı, Selçuk Demirel’in resimlediği “Katarakt” isimli kitabın ön ve arka kapağı, (Yapı Kredi Yayınları, 2011)

Resim 112 . Selçuk Demirel illüstrasyonu,
(<http://www.selcuk-demirel.com/galerie.php?cat=1>)

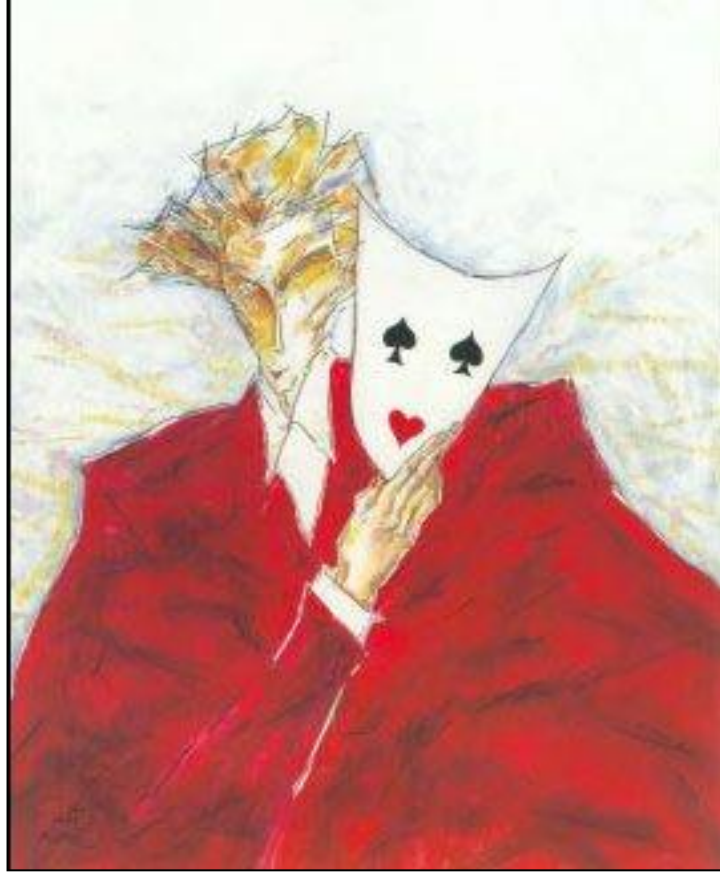
4.6.9. Necati Abacı

1958 yılında İçel Mut'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Tarsus'ta tamamlayan sanatçı 1977 yılında başladığı Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Grafik Sanatları Bölümünden 1981 yılında mezun olmuştur.

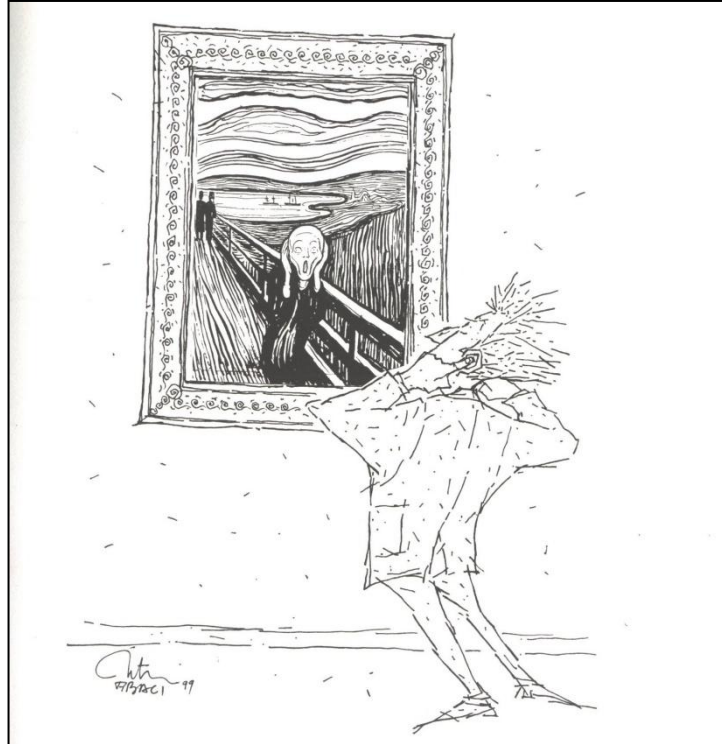
İlk kişisel sergisini 1982 yılında "izgilerle Sanat İnsanları" adıyla açan sanatçı daha sonra 1987'de "izgilerle Sanat Kadınları", 1994'de karikatürlerini yorumladığı "izgi İnsanları", 2002'de "izgili Fotoğraflar" adlı karikatür sergisini açmıştır.

Bir dönem çeşitli reklam ajanslarında tasarımcı ve sanat yönetmeni olarak çalışmıştır. 1985-1990 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak bulunmuştur. Lisanüstü eğitimini de yine bu okulda tamamlamıştır. 1990-2000 yılları arasında özel sektörde sanat yönetmeni olarak görev yapan Abacı 2000 yılında Öğretim üyesi olarak Beykent Üniversitesinde akademisyenliğini sürdürmüştür. 2004 yılında aramızdan ayrılan Abacı için sanatçı dostları, arkadaşları ve ailesi Abacı'yla ilgili duygu ve düşüncelerine yer verdikleri "Ne Janti Abimizdin Sen" adıyla bir kitap yayınlamışlardır.

"Hürriyet Gösteri, Düşün, Güldiken, Adam Öykü, Karikatür, Milliyet Sanat, Temmuz, Diyojen, Sıfır, Çarşaf, Dünya, Bizim English, Beyazperde, Geniş Açı, Posta Kutusu gibi yayınlarda portre ve resimleme ağırlıklı, kültürel ve politik konularda çizmiştir." Tiyatro afişlerinden logo tasarımlarına, kitap ve dergi kapaklarından reklam kampanyalarına kadar bir çok alanda tasarımlar yapmıştır. Eserleri ulusal ve uluslararası yarışmalarda bir çok önemli ödül almıştır. Tasarımları sergilenerek arşivlere alınmıştır. (Durmaz, 2011 : 224)

Resim 113 . Necati Abacı, çalışması, (<http://homur.blogspot.com>)

Resim 114 . Necati Abacı çalışması, (<http://homur.blogspot.com>)

4.6.10. Sezgin Burak

1935 yılında Adapazarı'nda doğdu. İlk karikatürleri, ilkokul sırasında Doğan Kardeş dergisinde yayınlanan Sezgin Burak, profesyonel olarak ilk eserlerini Güzel Sanatlar Üniversitesinde oluşturmaya başlamıştır. Akbaba, Aydabir, Yirminci Asır, Bütün Dünya ve Hafta dergilerinde karikatürleri, resimleri ve kompozisyonları yayınlanmıştır.

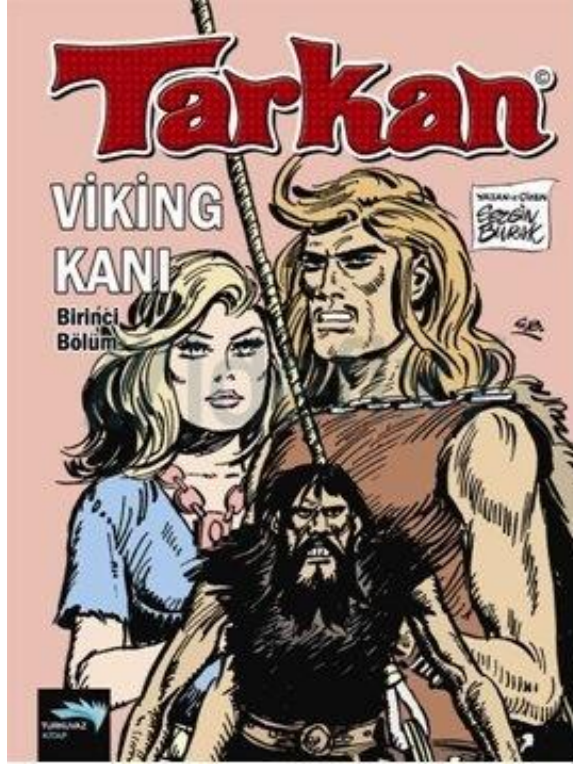
1957 yılında, Akademiden mezun olmuştur. Aynı yıl Cumhuriyet gazetesinde, Fakir Baykurt'un Yunus Nadi ödülü kazanan ünlü romanı Yılanların Öcü'nü resimlemiştir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Sezgin_Burak

1958 yılında Cumhuriyet gazetesinde günlük karikatürler, çeşitli tiyatrolarda sahne dekorları ve aynı gazetede "Ala Geyik" romanını resimlendirdi. Hayat ve Ses dergilerinde roman ve hikâye resimleri, ayrıca kitap kapakları, sinema reklamları hazırladı.

1964 yılında Bizimkiler adlı karikatür tipini yarattı. 1965'te İtalya'da "El Cougar" kahramanını yarattı. 1966'da Milano'da düzenlenen Avrupa Reklam Yarışması'nda iki birincilik aldı.

1966 'da İtalya'nın Milano şehrinde ünlü çizgiroman kahramanı Tarkan'ın ilk eskizlerini hazırladı. Kahramanına kendi aile kökeninin de dayandığı Tatarlar'dan esinlenerek, Tatar Kanı kelimelerinden "Tarkan" ismini yarattı. Tarkan'ın ilk yayını 1967 yılında Hürriyet gazetesinde başladı. Eseri sinemaya da aktarılarak 5 adet Tarkan filmi çekildi. Tarkan'ın maceraları 1971 yılında dergi olarak yayınlanmaya başladı. 1968 ve 1969 yıllarında Yaşar Kemal'in İnce Memed romanını, 1970'te ise Ağrı Dağı Efsanesi romanını resimlendirdi. 1976'da Çoban Çantası adlı resimli romanını yaratmıştır.

Son olarak çeşitli akrilik ve yağlıboya çalışmaları da yapan sanatçı, 1978 yılında vefat etmiştir. http://tr.wikipedia.org/wiki/Sezgin_Burak

Resim 115 . Sezgin Burak'ın “Tarkan” karakteri, <http://www.idefix.com/kitap>

Resim 116 . “Bizimkiler” in karakterlerinden Hüda Verdi
<http://www.tarkan.com.tr>

4.6.11. Mustafa Delioğlu

“Mustafa Delioğlu 1949 yılında Erzincan’da doğdu. Sanatında kendi tarzını oluşturdu ve ısrarlı bir tavırla savundu. Çalışmalarında Doğu ve Batı sanatını kendi özgün tarzı içinde birleştirdi.

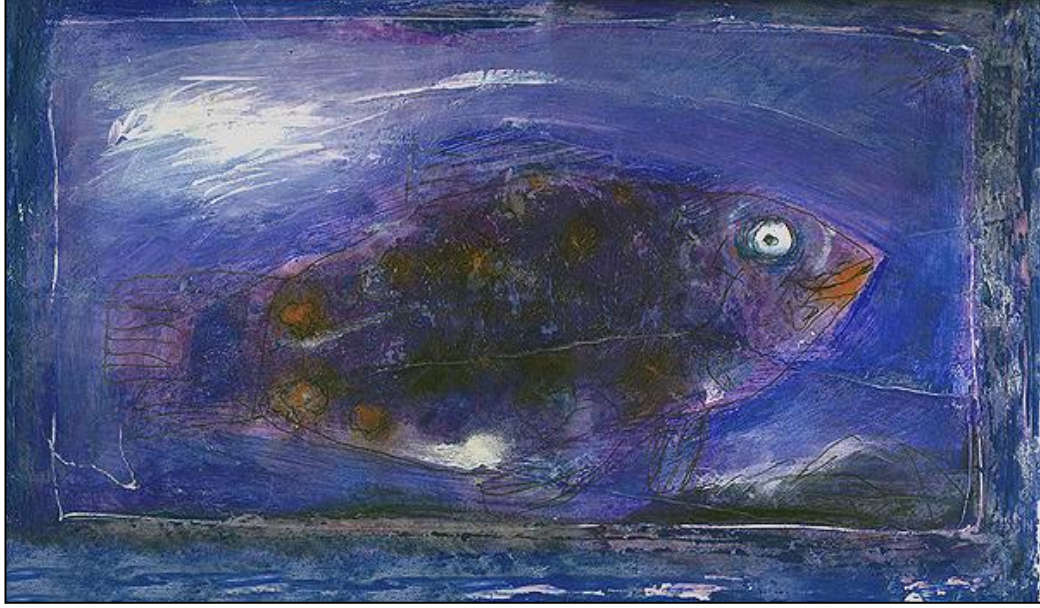
Resmi kendisini ve fikirlerini canlandırma sebebi ve aracı olarak gördü. Bu düşüncesi, onu sürekli denemelerle sanatını yenilemeye ve yeniledikçe üretme döngüsüne yerleştirdi. Kendi sanatsal imzasından kopmadan, yeniliklerin ve süpriz çalışmaların kapılarını araladı. Yerleşmiş sanat değerlerinden uzaklaşmadan resim sanatına çağdaş yorumlar getiren eserler yarattı.

Çalışmaları kişisel ve karma sergilerde sanatseverlerle buluştu. Sanatçı aynı zamanda illüstrasyon dalında da ödüller aldı ve çalışmalarını binden fazla kitapta yer aldı. İstanbul’da 1974 yılında kurduğu atölyesinde çalışmalarına devam etmektedir.”

Resim 117 . “Mavi Ay” ve “Kar Sesi” İsimli illüstrasyon çalışmalarını, Mustafa Delioğlu

<http://www.delioglu.com/biyografi.html>

Resim 118 . “Mor Balık” konulu illüstrasyon çalışması, Mustafa Delioğlu

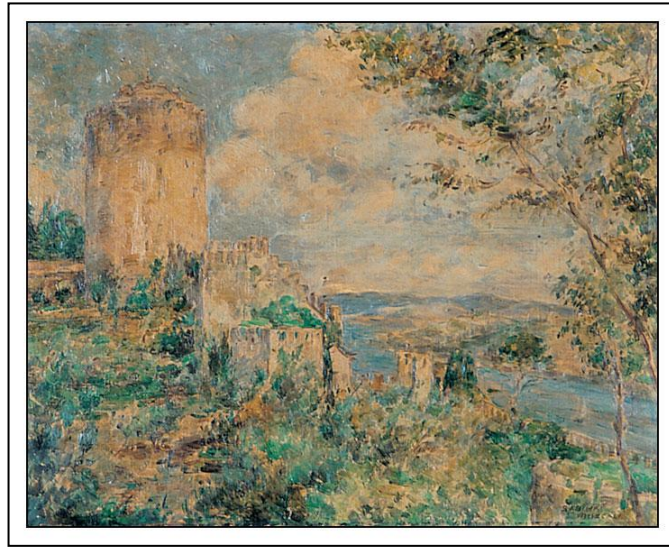

Resim 119 . “Tanrıçaya rüşvet veren Karagöz” konulu akrilik çalışması, 80x100 Mustafa Delioğlu
(<http://www.delioglu.com>)

4.6.12. Sabiha Bozcalı

1903 yılında İstanbul'da doğmuştur. Küçük yaşta resme olan merakı sebebiyle, sanatçı Ali Sami Boyar'dan resim dersleri, özel öğretmenlerden Almanca, Fransızca ve İtalyanca dersler almıştır. Genç yaşta Almanya'ya gitmiş, Münih'te beş yıl kaldıktan sonra Paris ve Roma'da da bulunmuştur. Münih'te, Karl Kapsar ile çalışmıştır. Paris'te Paul Signac ile çalışan Bozcalı, ailenin portrelerini de resimlemiştir. Ardından Roma'da Giorgio de Chirico'nun yanında çalışmıştır. Karakalem, yağlıboya, suluboya ve pastel gibi resim sanatının pek çok tekniği ile eserler üreten sanatçının yeteneği ve tekniği ayrı bir özellik taşımaktadır. Reşat Ekrem Koçu'nun editörlüğünü yaptığı İstanbul Ansiklopedisi için illüstratif eserler üretmiştir. Mısır'da saray duvarı süslemesinde ve Roma'da çalışmıştır. (Bayav, 2011 : 23 – 24) (<http://sbe.dumlupinar.edu.tr/dergi/29/3.pdf>)

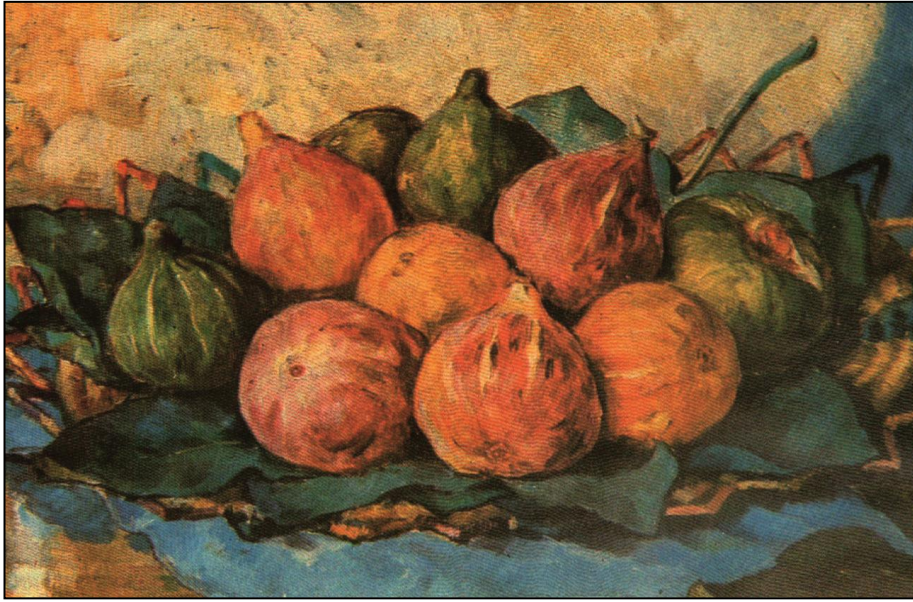
Sabiha Bozcalı'nın karakalem, pastel, suluboya ve yağlıboya olarak yaptığı eserler yanında ona ün kazandıran çalışmaları ansiklopediler ve tarihi eserler için uyguladığı desenlerdir. 1949 yılında Milliyet Gazetesinin ressamlığını üstlendiği sırada belirginleşen bu türden çalışmaları onu kısa zamanda basında imzası aranır bir illüstratör yaptı. Başta Reşat Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi olmak üzere halkın ilgi duyduğu eserleri resimleriyle ustaca süsledi. Bozcalı'ya Türkiye'nin ilk kadın illüstratörü denebilir. 1998 yılında aramızdan ayrılmıştır.(Toros, 1998 : 7)

Resim 120 . Sabiha Bozcalı Çalışması (<http://www.resimkalemi.net/turk-ressamlar/19640-turk-kadin-ressamlari.html>)

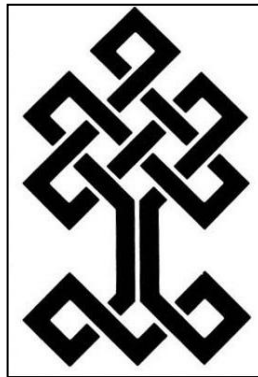
Resim 121 . “Evliya Çelebi, Tebriz'de Gülâb Ali Han'ın sarayında”. Sabiha Bozcalı illüstrasyonu.
(http://gulapoglualesi.hpage.co.in/tarih%C3%A7e_71078217.html)

Resim 122 . Sabiha Bozcalı Çalışması, “Natürmort” (Toros, 1998 : 6)

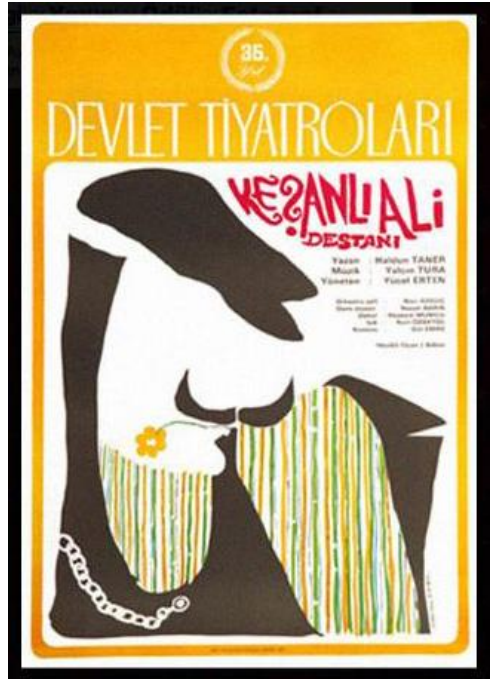
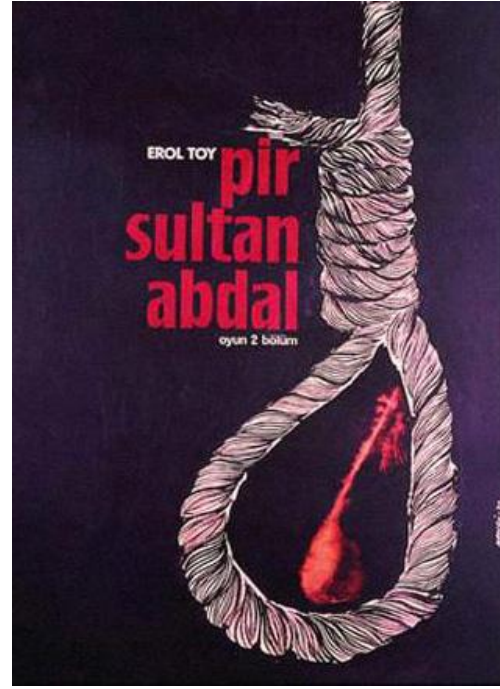
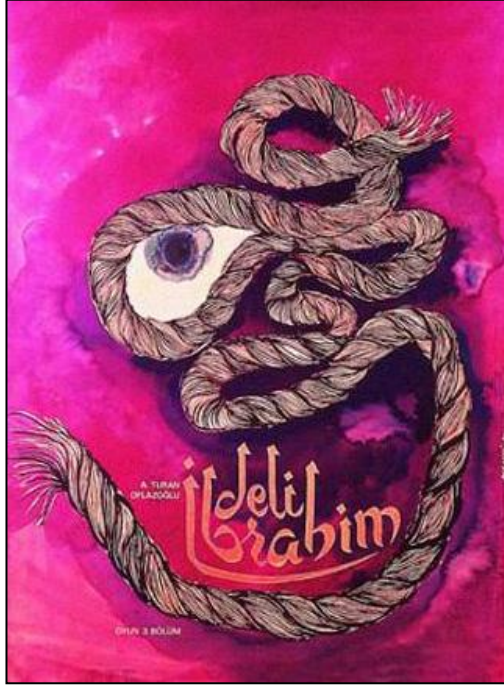
4.6.13. Mengü Ertel

1931'de İstanbul'da doğdu. Öğrenimini İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde yaptı. Bir süre, filmler ve tiyatro eserleri için dekorlar hazırlayan sanatçı, 1959 yılından sonra tiyatro afişleri yapmaya başladı. Bu dönemden sonra Şehir Tiyatroları, Devlet Tiyatroları ve birçok özel tiyatro için afişler hazırladı.150'den fazla özgün tiyatro afişi yapan sanatçının eserlerinden bir çoğu uluslararası sergilere katıldı, ödüller aldı. Ertel bu arada kitap kapağı, amblem gibi çalışmalarda yaptı. İlk tiyatro afişleri sergisi, 1969'da İstanbul'da, Türk-Alman Kültür Merkezi'nde açıldı. Bu tarihten sonra, yurt içi ve yurt dışında Varşova, Brüksel, Amsterdam, Brno gibi merkezlerde kişisel sergiler açtı. Afişleri, Varşova ve Münih Şehri Müzeleri ile Wilanov Afiş Müzesi'ne alındı. İlk uluslararası ödülünü Cannes Film Şenliği Afiş Yarışması'nda aldı. Paris Uluslararası Sinema Afişleri Sergisi'nde, büyük ödül aldı. Çalışmaları Graphis (İsviçre), Novum (Almanya), Graphic (Almanya) ve Modern Publicity (İngiltere) gibi dergiler ve yıllıklarda geniş bir şekilde yer almıştır. Ayrıca, Who is Who in Graphic Art (İsviçre Clivio Pres) sanatçıya yer vermiştir. (<http://www.menguertel.com/>)

Resim 123 . Kültür ve Turizm Bakanlığı Logosu, Mengü Ertel
(Türk Grafik Tasarımcıları 1999 : 107)

Sanatçı 1980 yılında Moskova Olimpiyatları için açılan uluslar arası afiş yarışmasında bronz madalya alarak üçüncü oldu. 1988 yılında, İstanbul Şehir Tiyatrolarında yeniden sahnelenen “Keşanlı Ali Destanı”nın dekorlarını gerçekleştirdi ve “Tiyatro ve Tv Yazarları Derneği” ödülünü aldı. 1. İstanbul Festivali Afişi'ni hazırladı. 1. İhap Hulusi Ödülü'nün tek seçicisi olan İhap Hulusi, ödülünü kendisine verdi. 1998'de devlet sanatçısı oldu. Türk Grafik tarihinde önemli bir yere sahip olan sanatçı, 2000 yılında aramızdan ayrılmıştır. (<http://www.menguertel.com/>)

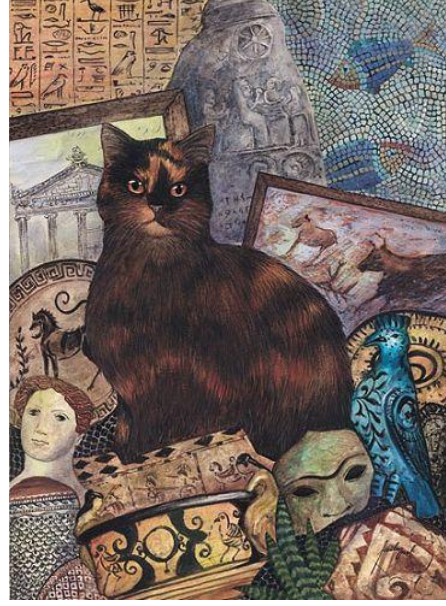
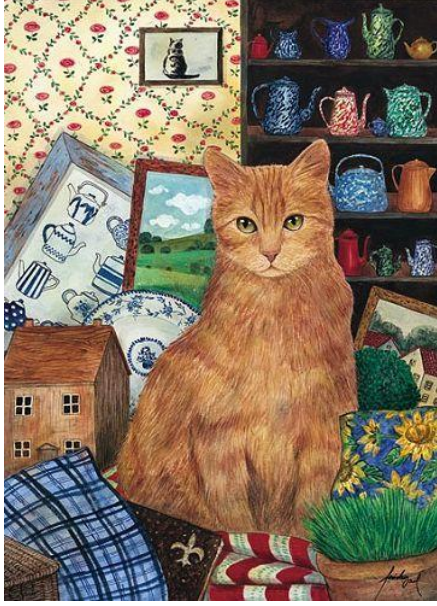
Resim 124 . Tiyatro ve Festival Afif Çalışmaları, Mengü Ertel
(<http://www.menguertel.com/>)

4.6.14. Feridun Oral

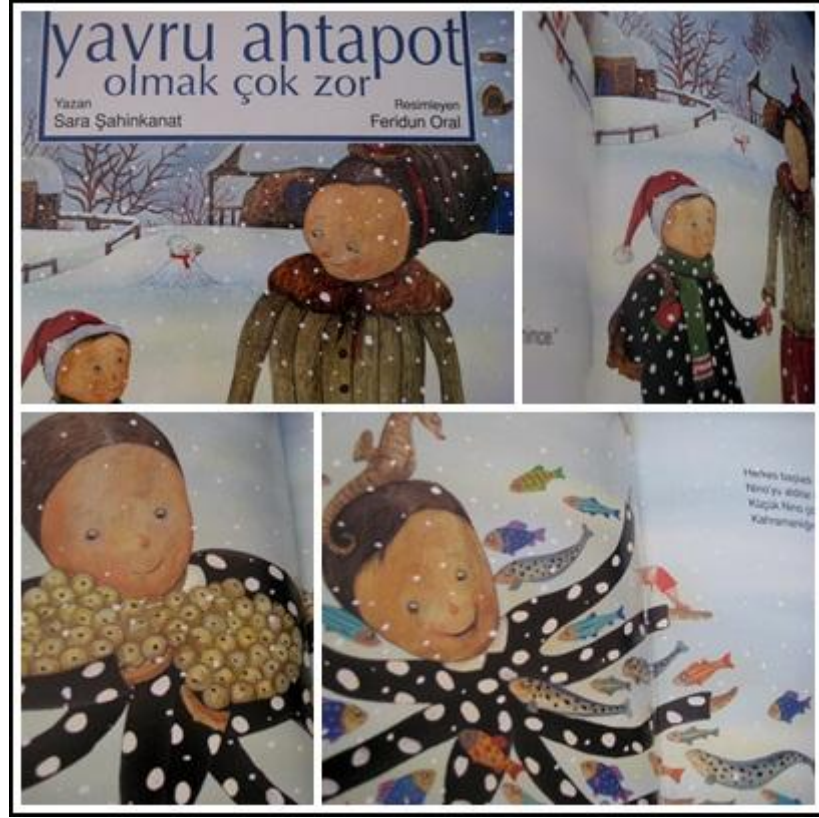
1961 yılında Kırıkkale`de doğdu. 1985 yılında Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi`nden mezun olan sanatçının resim ve illüstrasyonları 1986 yılından bu yana yurtiçi ve yurt dışındaki bir çok sergi ve bienallerde sergilenmiştir.

1993 yılında Unesco tarafından Tokyo`da düzenlenen, Noma-Concour yarışmasında yazıp resimlediği "Ormandaki Ses" adlı kitabıyla Runners-Up ödülü, 2001 yılında da "Avrupalı illüstratörler Bienali"nde "Düş Kedileri" adlı çalışmasıyla onur ödülü olan sanatçının, yazıp resimlediği çocuk kitapları yurtiçi ve yurtdışında çeşitli yayınevleri tarafından yayınlanmıştır.

Çocuk kitapları illüstrasyonları dışında resim, heykel, seramik alanında da birçok sergi açan Feridun Oral, çalışmalarını İstanbul`daki atölyesinde sürdürmektedir. (<http://www.lebriz.com>)

Resim 125 . "Düş Kedileri" isimli çalışma, Feridun Oral (<http://www.lebriz.com>)

Resim 126 . “Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor” Çocuk Kitabı, Feridun Oral

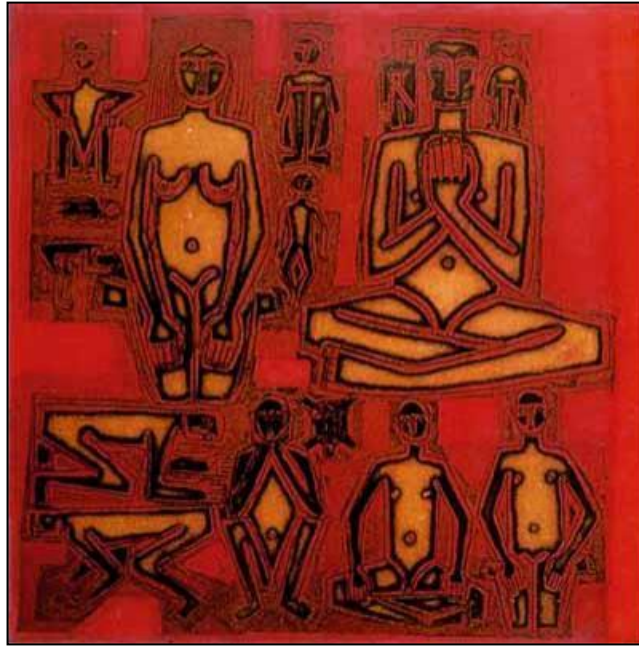
Resim 127 . “Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga” Çocuk Kitabı, Feridun Oral
(<http://www.birdolapkitap.com/>)

4.6.15. Prof. Mustafa Aslier

1925 yılında Bulgaristan'da doğdu. 1949 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nden mezun oldu. 1950-1953 yıllarında resim öğretmenliği yapan sanatçı, uzmanlık eğitimi için gittiği Almanya'da, Münih Üniversitesi Grafik Sanatlar Akademisi'nde öğrenimine devam etti. 1958 yılında, Stuttgart Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'ndan diplomasını aldı. Uzun yıllar İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda çalışmalarını sürdüren Aslier, 1982 – 1992 yılları arasında Marmara Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı.

1973 yılında Cumhuriyet Sanat Ödülü ve 1974 yılında Devlet Sanat Ödülü'nün sahibi olan sanatçı, bugüne kadar 4 ödül kazandı. Yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda sergi açan sanatçının, sanat ve mesleki eğitim konularında 4 kitabı bulunmaktadır. Sanatçı çalışmalarını İstanbul'da sürdürmektedir.

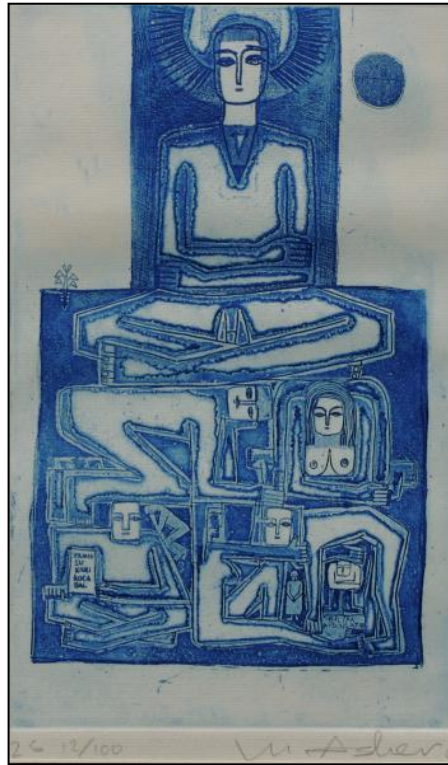
Uygulamalı sanatların gerekliliğine inanan Mustafa Aslier, Tatbiki Güzel Sanatlar Okulunun kurulmasında öncülük yaptı. Uzun yıllar bu okulun öğretim üyesi, yöneticisi hem de uluslararası alanda kurumun en önemli sanatçısı olarak sanatın öncülüğünü yaptı. Topladığı özgümbaskı sanatçıların eserleri ile Marmara Üniversitesi Müze koleksiyonunun oluşturulmasında, çok önemli bir rol oynadı. (<http://sanatkop.com/index.php/mustafa-aslier/>)

Resim 128 . Prof. Mustafa Aslier Çalışması (<http://www.turkishpaintings.com/>)

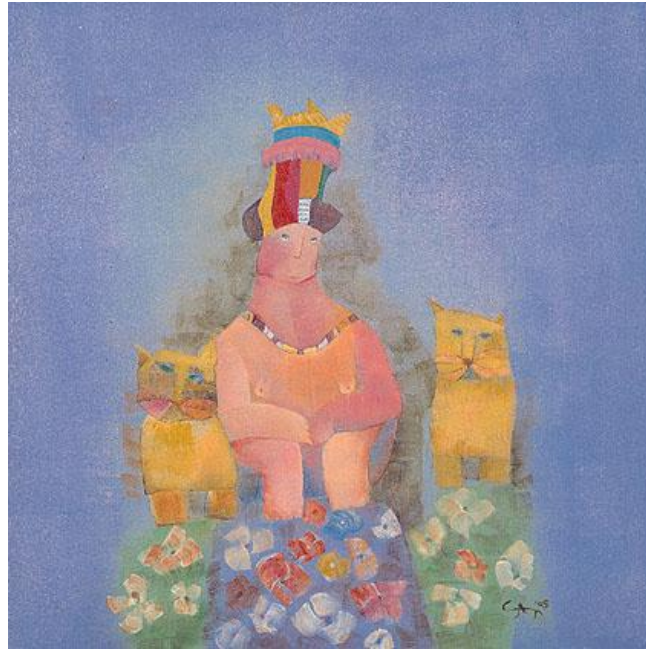
Resim 129 . Prof. Mustafa Aslier Çalışması (<http://www.turkishpaintings.com/>)

Resim 130 . Prof. Mustafa Aslier Çalışması (<http://www.artpointgallery.com/>)

4.6.16. Can Göknil

1945 yılında Ankara’da doğdu. 1966 yılında Arnavutköy Amerikan Kız Koleji’nden (Robert Kolej) mezun oldu. 1968 yılında A.B.D. de Illinois eyaletinde Knox Üniversitesi’nin resim bölümünden mezun oldu. 1969’da The City College of The City University of New York’da Resim Ana Sanat Dalı’nda yüksek lisans yaptı. Sanatçının Londra’da Victoria ve Albert Müzesi’nde, San Marino’da Museo d’Arte Moderna’da, Tokyo’da Chihiro Müzesi’nde, New York’da Schenectady Müzesi ve Türk Evi’nde, Bulgaristan’da Gabrovo Mizah Müzesi’nde ve ülkemizde çeşitli koleksiyonlarda yapıtları bulunmaktadır.

Resim 131 . Anadolu Tanrıları (<http://www.cangoknil.com/>)

1971’den günümüze kadar, birçok kişisel sergiler düzenledi ve çeşitli karma sergilere katıldı. Illinois’de Bender Exhibit’de İkincilik Ödülü, 8. DYO Resim Yarışması’nda Jüri Özel ödülü, Günümüz Sanatçıları 5. İstanbul Sergisi’nde Jüri Onur Ödülü’nü alan sanatçı, 19 DYO Resim Yarışması’nda Mansiyon kazandı. 1984-88 yılları arasında suluboya çalışmalarını “4 Kadın Sanatçı” adı altında Amerika ve Kanada’nın çeşitli kentlerinde sergiledi. 1999 yılında Gabrovo Bienali’nin Birincilik Ödülü-Altın Aesop, Can Göknil’e verildi. 2001 ve 2007 Bienalleri’nde sanatçının Gabrovo Mizah Müzesi’nde kişisel sergileri yer aldı. Bejing’de 2007’de düzenlenen “Master Cup” yarışmasında, Jüri Onur Ödülü’nü kazandı. Yurt dışında ise, Söz ve Göz Kardeşliği adlı çalışmaları 2003 yılında Tokyo’da Chihiro Müzesi’nde, 2004 de

Washington D.C. Ulusal Kadın Sanatçılar Müzesi’de sergilendi. Aynı yapıtlar 2005 yılında Victoria & Albert Müzesi koleksiyonuna kabul edildi. (<http://www.cangoknil.com/>)

Çalışmalarını İstanbul’da sürdüren sanatçının çocuklar için yazıp resimlediği pek çok kitabı çeşitli ülkelerde yayımlandı ve ödüllendirildi.

Resim 132 . Çocuk Kitapları, Can Göknil, (<http://www.cangoknil.com/>)

5. KARAGÖZ VE HACİVAT İLLÜSTRASYONLARI

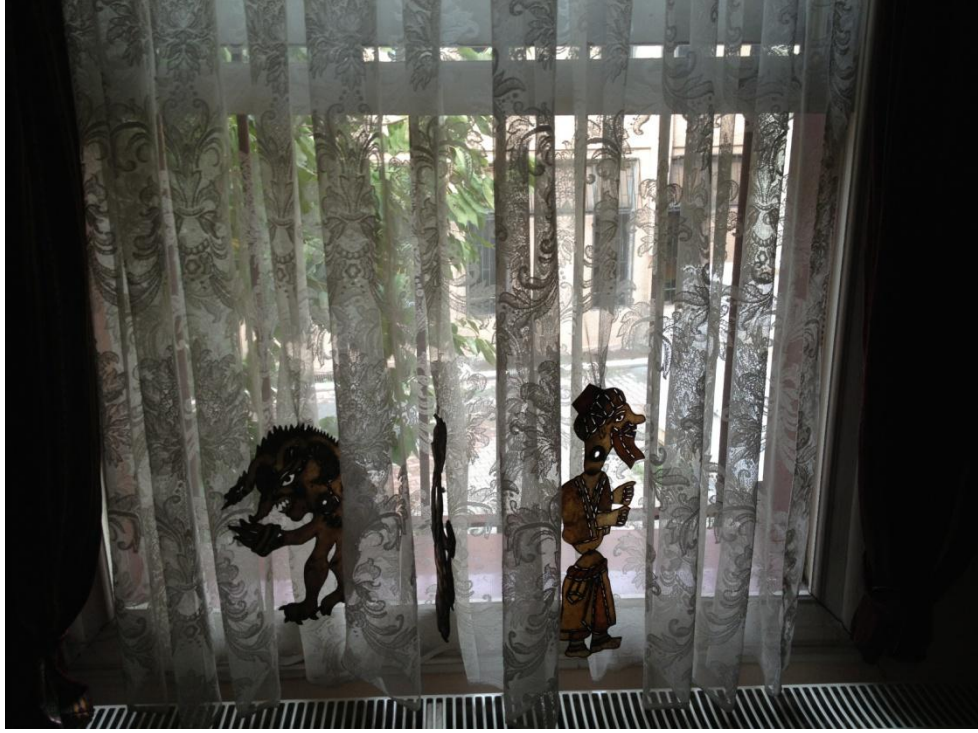
5.1 Karagöz Hacivat, Çalışmaları ile İllüstrasyon Sanatına Katkıda Bulunan Bazı Sanatçılar

5.1.1. Güzin F. DURAN

Musiki ve hat sanatkarlarının soyundan gelen Güzin Hanım, 1898 yılında İstanbul'da doğdu. Sanayi-i Nefise mektebinin ilk öğrencilerindendi. Burada tanıştığı hocası Prof. Feyhaman Duran'la evlendi.

Az sayıda resim çalışması olmasına rağmen el işlemleri ve Karagöz malzemelerinin koleksiyonu ile tanınır. Güzin ve Feyhaman Duran çifti evlerini ve eserlerini müze olarak bağışladılar. 1981 yılında Güzin Duran aramızdan ayrıldı.

Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Güzin Duran resim ve hat sanatı dışında “deri işleri” ile de uğraşmış, deri parçaları üzerinde konusunu çeşitli minyatürlerden aldığı motif ve hayvan tasvirlerini boyayarak süslemiştir. Çok ilgisini çeken Karagöz oyunu figürleri koleksiyonculuğu yapmış, bu konuda usta olan 18.ve 19. Yüzyılların önemli tasvirlerinden Nazif Bey, Hayali Memduh, Katip Salih'in eserlerini toplamıştır. Bu parçalar incelendiğinde Güzin Duran'ın deriden yapıldıklarından dolayı renkleri solanlarından bazılarının renkleri ile oynadığı ve kendisinin de bir kaç Karagöz-Hacivat figürü yaptığı anlaşılmaktadır. Karagöz tasvirlerini ve oyunlarını inceleyip resimleyen sanatçı bu konuda da eserler vermiştir. Karagöz tasvir koleksiyonundaki eserlerini suluboya olarak resimlediği 281 adet resimden oluşan sergisi 1979 yılında Topkapı Sarayı Müzesi'nde açılmıştır. Sanatçı sergiden sonra bu eserleri Topkapı Sarayı'na bağışlamıştır ve bu koleksiyon halen burada bulunmaktadır. (Canikli, 2005 : 35)

Resim 133 . Güzin Duran 'ın yaşadığı evden bir görünüm. Feyhaman Duran Müzesi, (2012)

Resim 134 . Güzin Duran 'ın yaşadığı evden bir görünüm. Feyhaman Duran Müzesi, (2012)

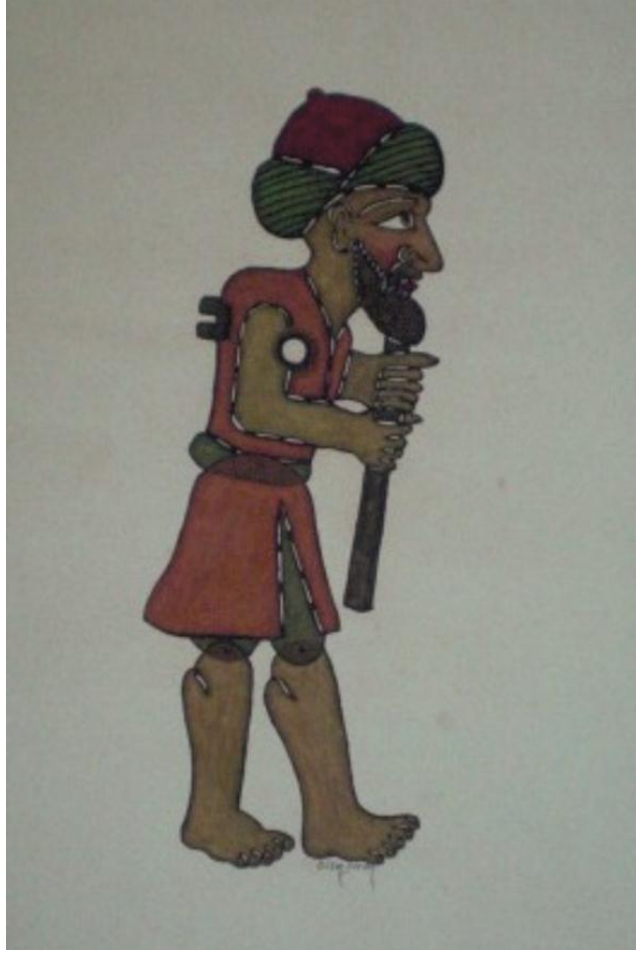
Resim 135 . Güzin Duran'ın yaşadığı evden bir görünüm, Feyhaman Duran Müzesi (2012)

Resim 136 . Karagöz illüstrasyonu, Güzin Duran, (Topkapı Sarayı Müzesi, 2012)

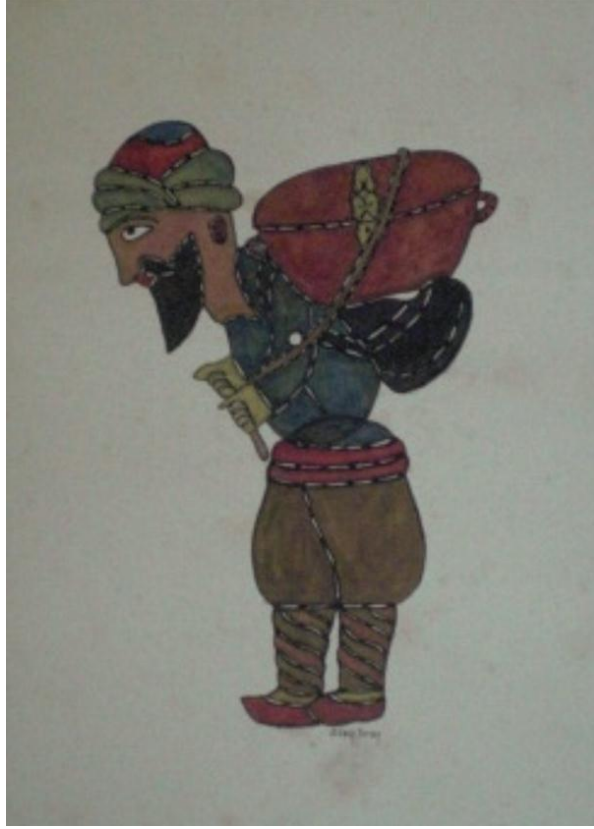
Resim 137 . Hacivat illüstrasyonu, Güzin Duran, (Topkapı Sarayı Müzesi, 2012)

Resim 138 . Bekçi, Güzin Duran illüstrasyonu, (Topkapı Sarayı Müzesi, 2012)

Resim 139 . Bahçeli Köşk, Güzin Duran illüstrasyonu, (Topkapı Sarayı Müzesi, 2012)

Resim 140 . Hamal, Güzin Duran İllüstrasyonu, (Topkapı Sarayı Müzesi, 2012)

Resim 141 . Zenne, Güzin Duran İllüstrasyonu, (Topkapı Sarayı, 2012)

Resim 142 . Çengi, Güzin Duran İllüstrasyonu, (Topkapı Sarayı Müzesi, 2012)

Resim 143 . Paşazade, Güzin Duran İllüstrasyonu, (Topkapı Sarayı Müzesi, 2012)

5.1.2 Dürrüşehvar DUYURAN

Dürrüşehvar Hanım, 1924-1993 yılları arasında yaşamıştır. 1910 yılında Konya’da yayım hayatına başlayan ünlü “ Babalık” Gazetesinin kurucusu ve sahibi Yusuf Mazhar Babalık’ın iki kızından biridir. 1946 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünden mezun olan Dürrüşehvar Hanım daha sonra gazetenin idaresini yüklenmiş ve dayısı gazeteci Afif Evren’in gayretleriyle Babalık’ı 1952’ye kadar bir süre daha ayakta tutmayı başarmıştır.

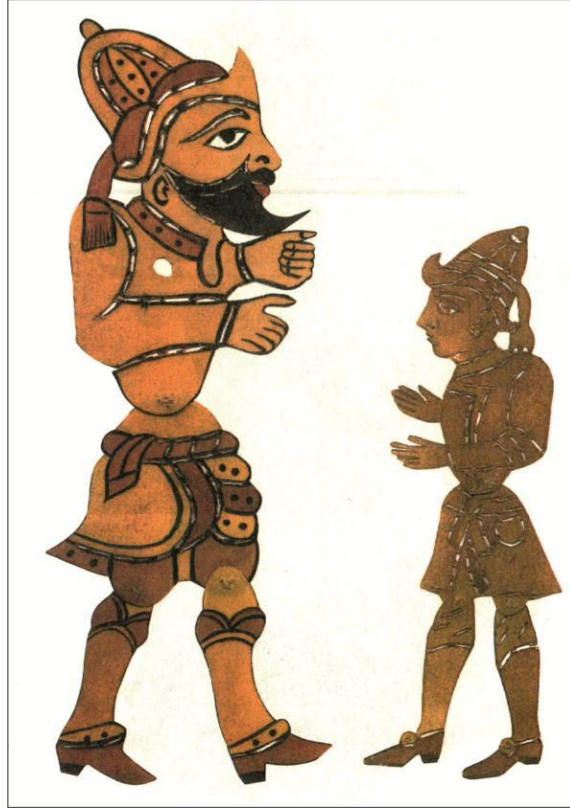
1950 yılında İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdür Yardımcısı, Arkeolog Rüstem Duyuran ile evlenmiştir.

Topkapı Sarayı’nda on yıl desinatör olarak hizmet veren Dürrüşehvar Hanım bu süre içinde sayısız minyatür ve çini çalışması yapmıştır. Bu arada Topkapı Sarayı’ndaki koleksiyonlara dayanarak “Karagöz” ve karakterlerini yansıtan bir eser hazırlamıştır. Bu eserde Dürrüşehvar Hanım, şöyle demiştir; “ Topkapı Sarayı Müzesi’nde bu milli oyunumuz ile ilgili değerli bir koleksiyon bulunmaktadır. Bu koleksiyonun önemli tiplerini tanıtmak maksadıyla orjinal boy ve renkte hazırladığım resim serisini, Karagöz’ün gelişimini, sosyal olaylar ile ilişkisini, estetiğini, oyun tarzını, kişilerini ve repertuarını belirtici mahiyette çeşitli kaynaklardan topladığım bilgiler ile birleştirerek takdim ediyorum.”

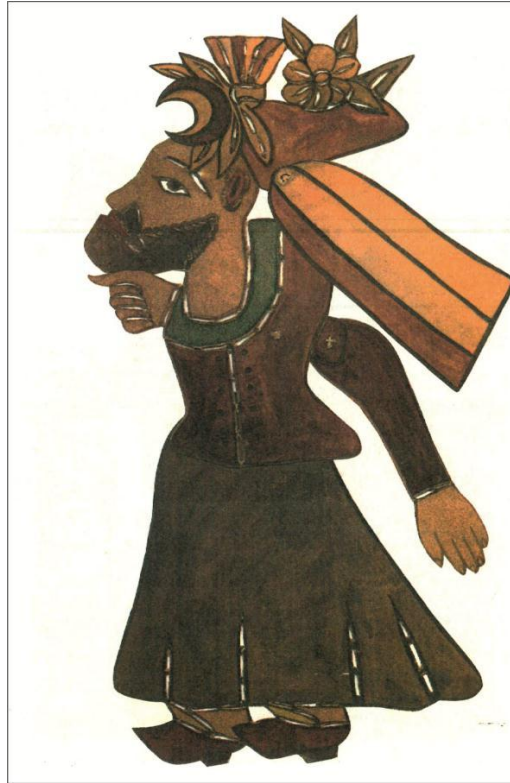
Dürrüşehvar Duyuran’ın kızı tarafından, Arkeoloji ve Sanat Yayınlarına ulaştırılan dökümanları 2000 yılında kitaplaştırılmıştır (Duyuran, 2000 : 7 – 11).

Resim 144 . Karagöz’ün oğlu, (*Karagöz, Topkapı Sarayı’ndaki Tasvirleriyle*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, D. 2000 : 51)

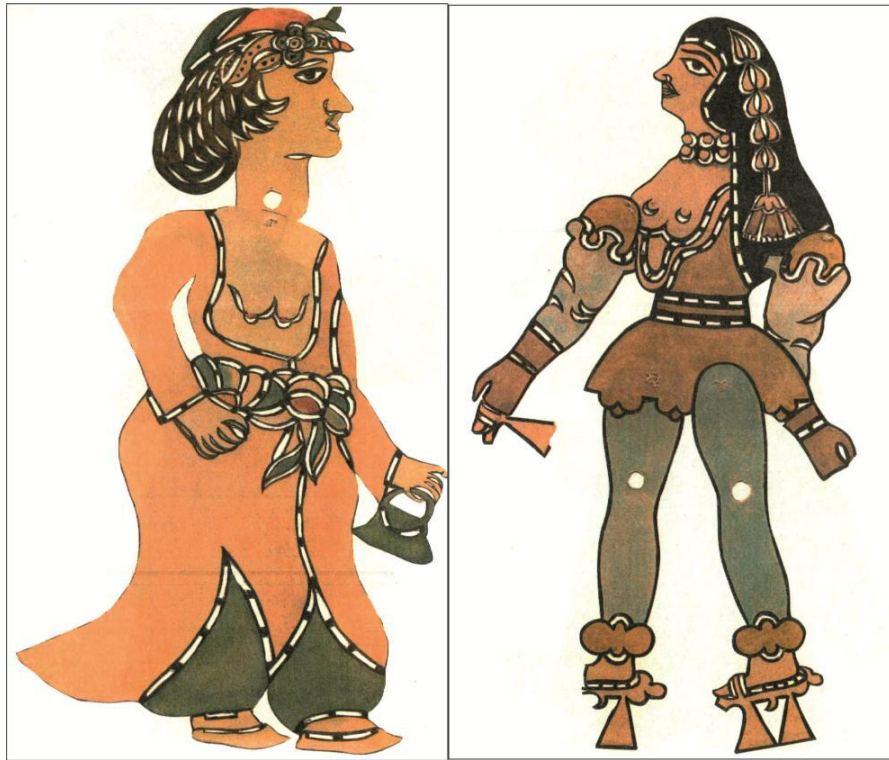
Resim 145 . Hacivat ve oğlu, (*Karagöz, Topkapı Sarayı 'ndaki Tasvirleriyle*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 52)

Resim 146 . Karagöz (Duvaklı) (*Karagöz, Topkapı Sarayı 'ndaki Tasvirleriyle*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 50)

Resim 147 . Saraylı ve Zenne, (*Karagöz, Topkapı Sarayı'ndaki Tasvirleriyle*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 54 – 55)

Resim 148 . Diğer bir Zenne ve Çengi, (*Karagöz, Topkapı Sarayı'ndaki Tasvirleriyle*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 58 – 59)

Resim 149 . Tellak ve Yahudi, (*Karagöz, Topkapı Sarayı 'ndaki Tasvirleriyle*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 60 – 65)

Resim 150 . Efe ve Beberuhi, (*Karagöz, Topkapı Sarayı 'ndaki Tasvirleriyle*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 56 – 71)

Resim 151 . İki farklı Zenne çizimi, (Karagöz, Topkapı Sarayı 'ndaki Tasvirleriyle, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 66 – 70)

Resim 152 . İki farklı Zenne çizimi, (Karagöz, Topkapı Sarayı 'ndaki Tasvirleriyle, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 68 – 72)

Resim 153 . Kanlı Nigar, (Duyuran, 2000 : 57)

Resim 154 . Geyik, (Duyuran, 2000 : 62)

Resim 155 . Cazu, (Karagöz, Topkapı Sarayı'ndaki Tasvirleriyle, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Duyuran, 2000 : 64)

5.1.3 Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş

Yurdaer Altıntaş kendi grafik yorumunu katarak gerçekleştirdiği Karagöz figürlerinin illüstrasyonlarında, Karagöz perdesindeki ışık etkisini yayılan renk dağılımlarıyla yansıtmaktadır. (Tansuğ, 1987 : 41)

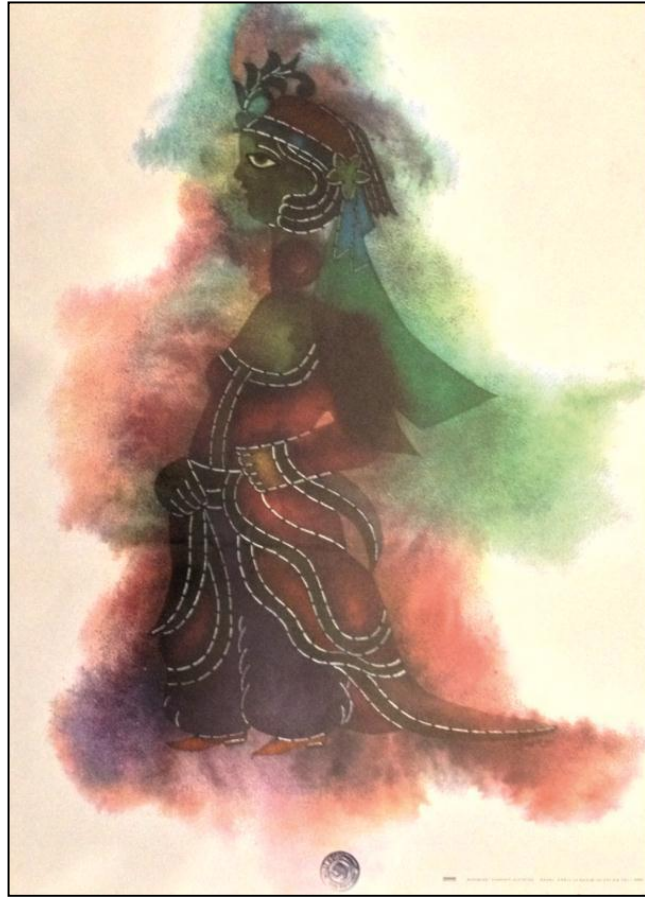
Sezer Tansuğ'a göre; “Yurdaer Altıntaş, Karagöz gölge oyununda yer alan tiplerin tümünü, çağdaş, modern grafik ustalığın uluslararası düzeyde sanatsal yorumu ile değerlendirmektedir. Ses ve muhavere ustalığı yönünden, çağdışı kalan bir sanat elbette saklanan, korunan figürlerle bir hatırayı yaşatmaktadırlar” (Tansuğ, 1987 : 37).

Resim 156 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

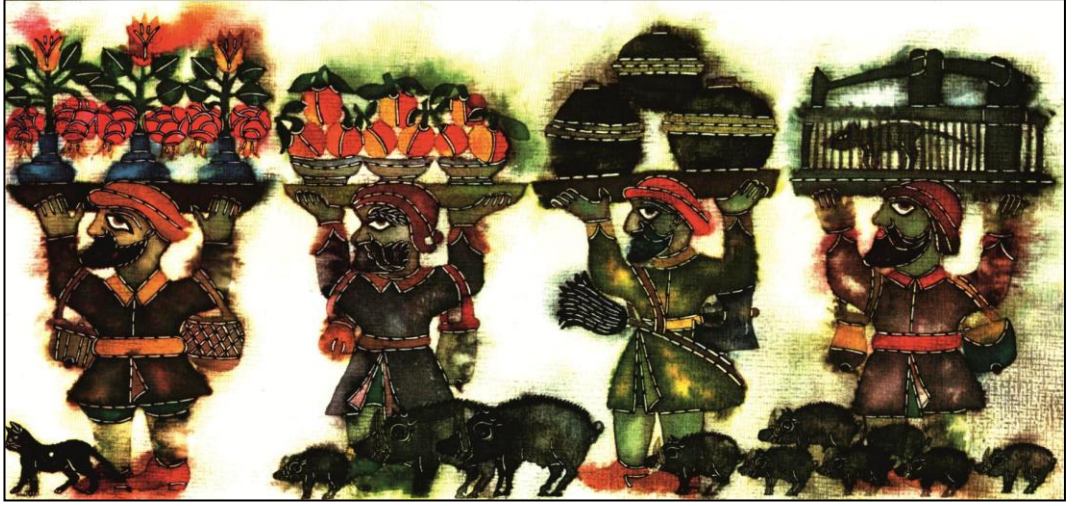
Resim 157 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, “Karagöz”, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

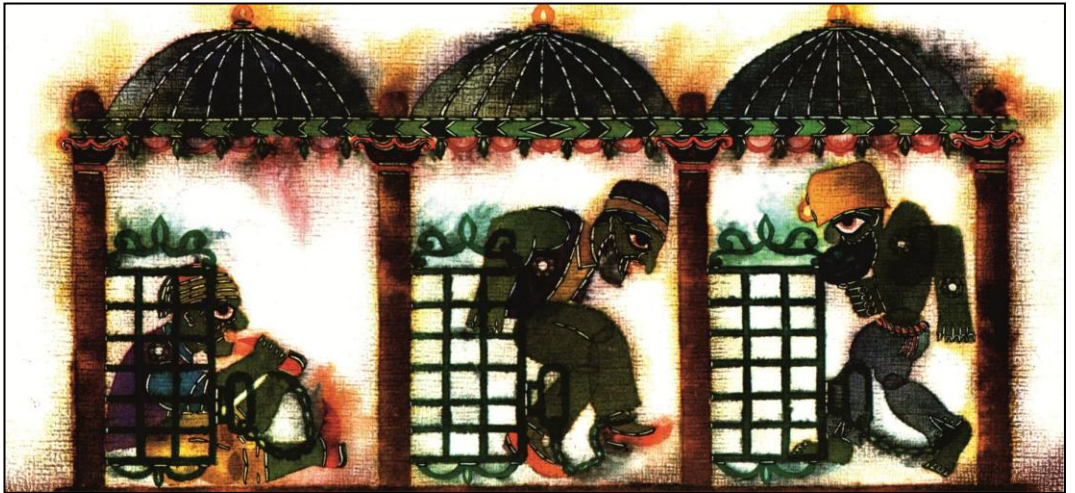
Resim 158 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş İllüstrasyonu, (Ankara Milli Kütüphane, 2012)

Resim 159 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

Resim 160 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

Resim 161 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

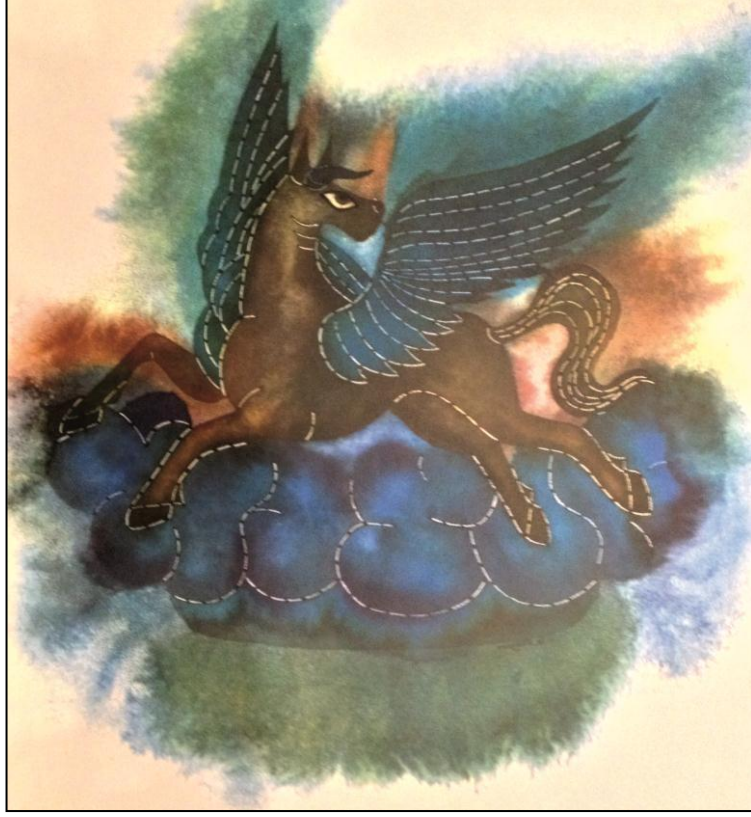
Resim 162 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

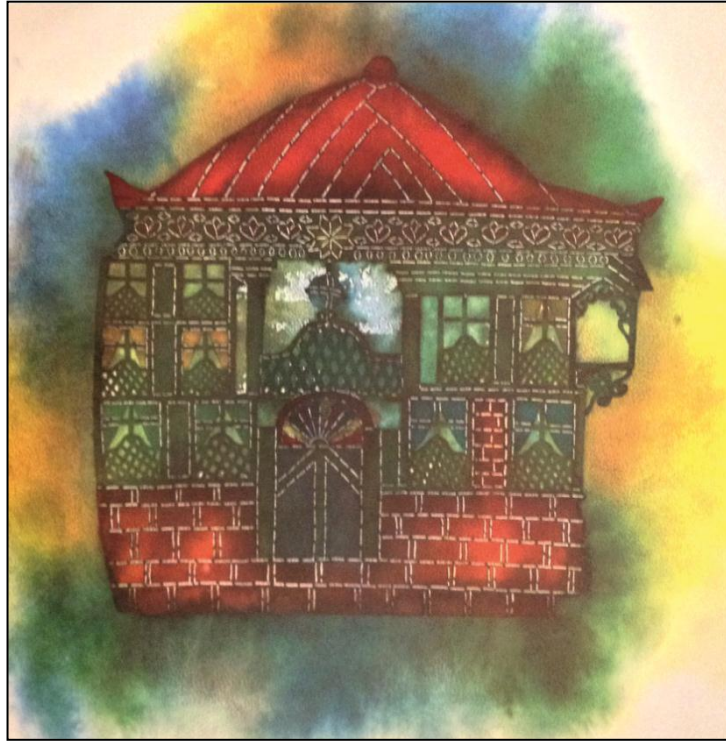
Resim.163 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

Resim 164 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

Resim 165 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş İllüstrasyonu, (Ankara Milli Kütüphane, 2012)

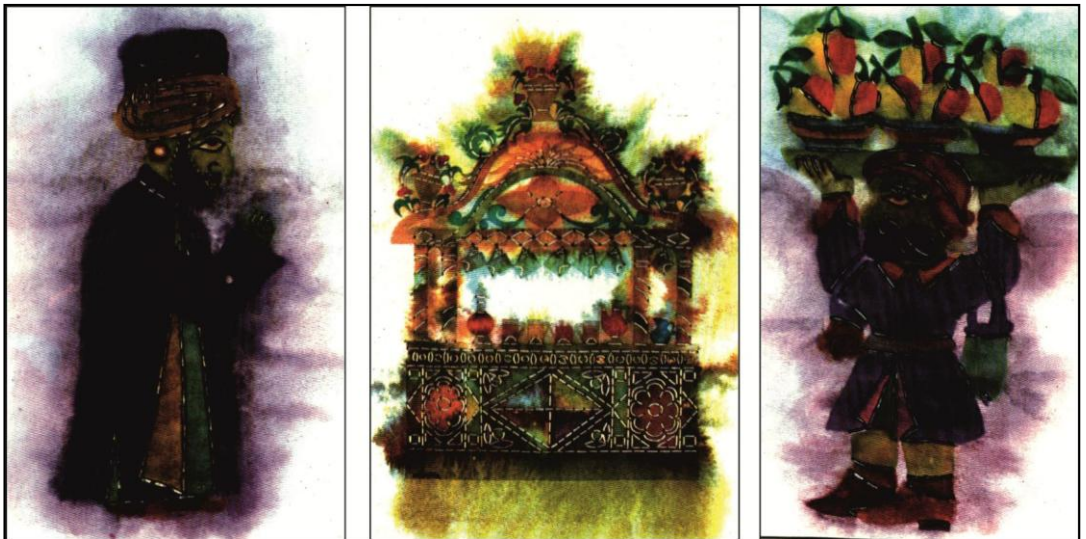
Resim 166 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş İllüstrasyonu, (Ankara Milli Kütüphane, 2012)

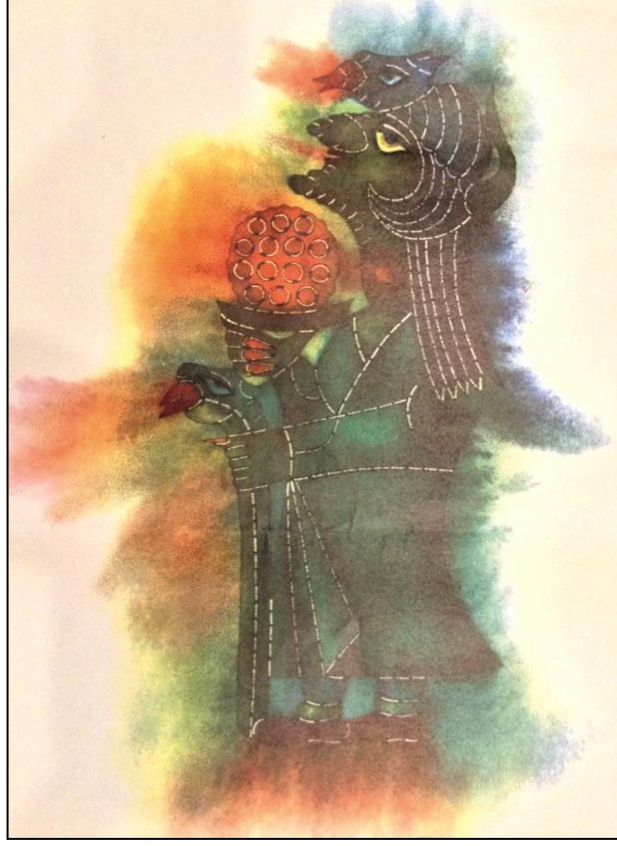
Resim 167 . Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

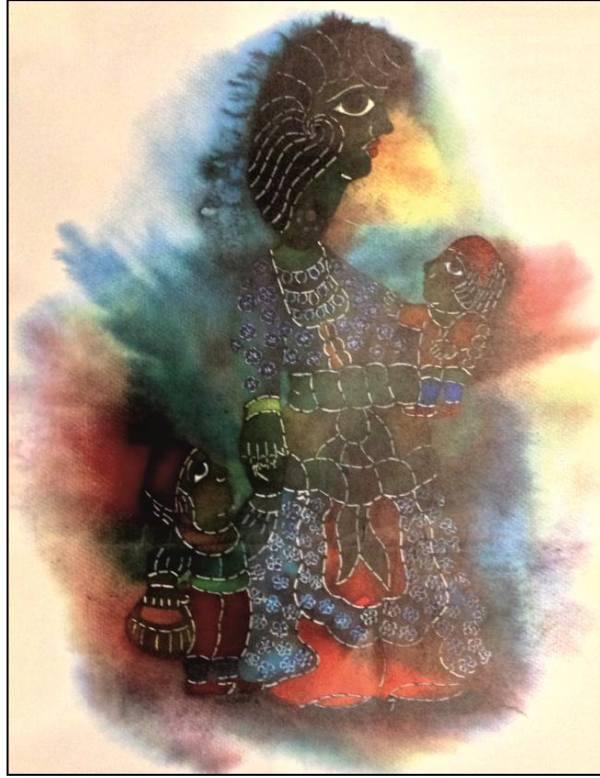
Resim 168 . Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

Resim 169 . Yurdaer Altıntaş illüstrasyonu, (“Karagöz”,Tansuğ, S. 1987)

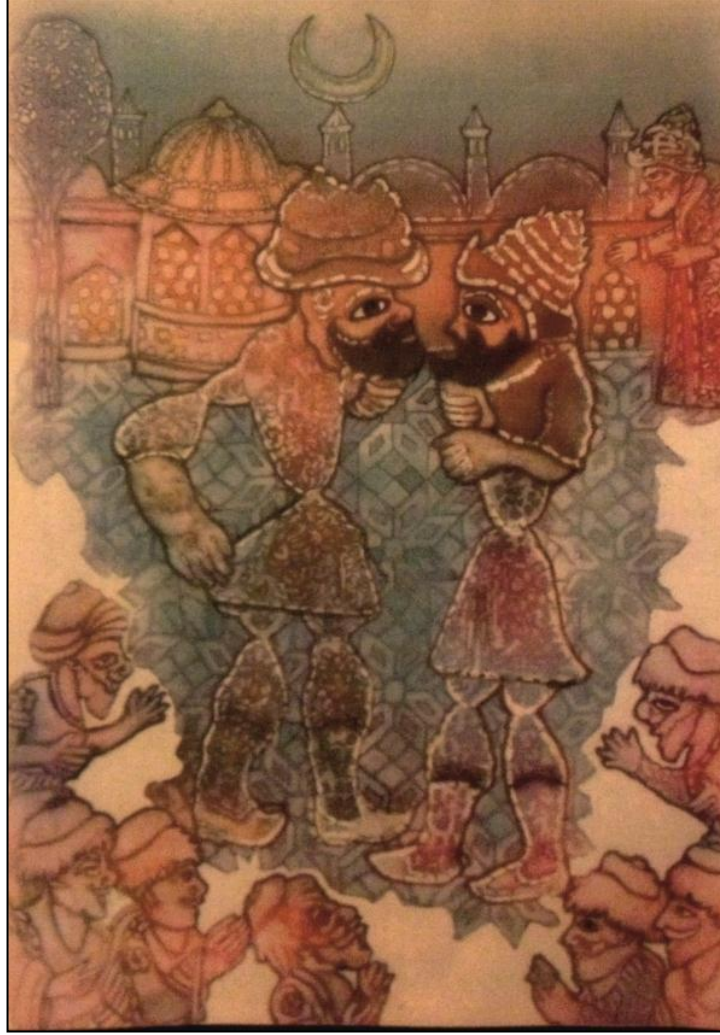
Resim 170 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş İllüstrasyonu, (Ankara Milli Kütüphane, 2012)

Resim 171 . Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş İllüstrasyonu, (Ankara Milli Kütüphane, 2012)

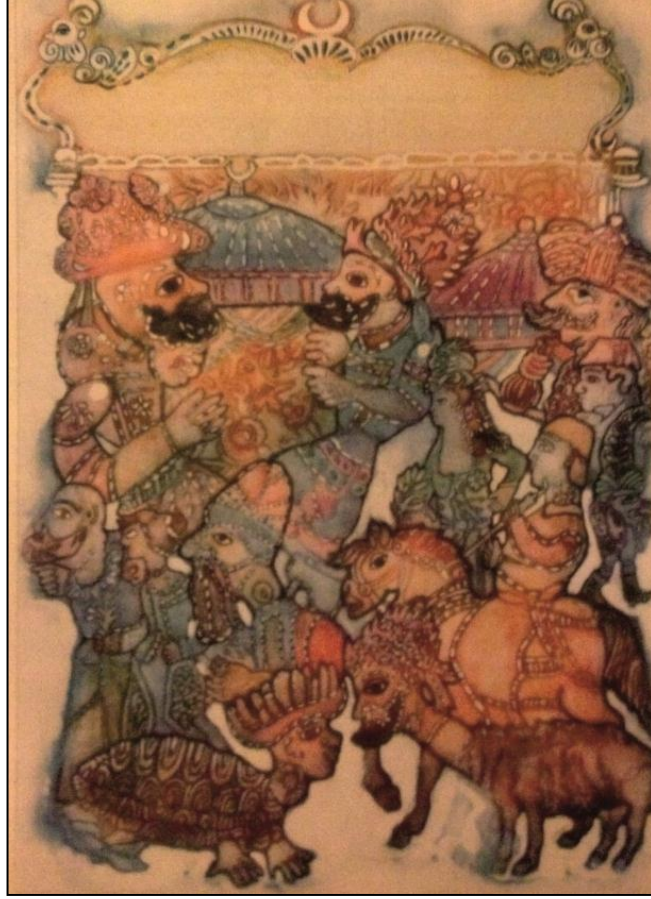
5.1.4. Prof. Dr. Nazan Erkmen

Çok sayıda kitap resimlemesi yapan Prof. Dr. Nazan Erkmen, 1995 yılında Hikmet Altınkaynak tarafından yazılan, “Karagöz, Bizim Ünlüler” çocuk kitabını kendi illüstratif yorumunu katarak resmetmiştir.

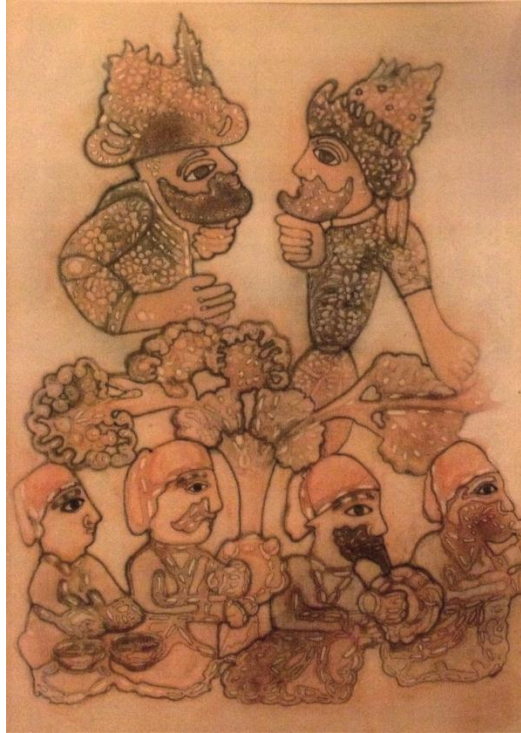

Resim 172 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 2)

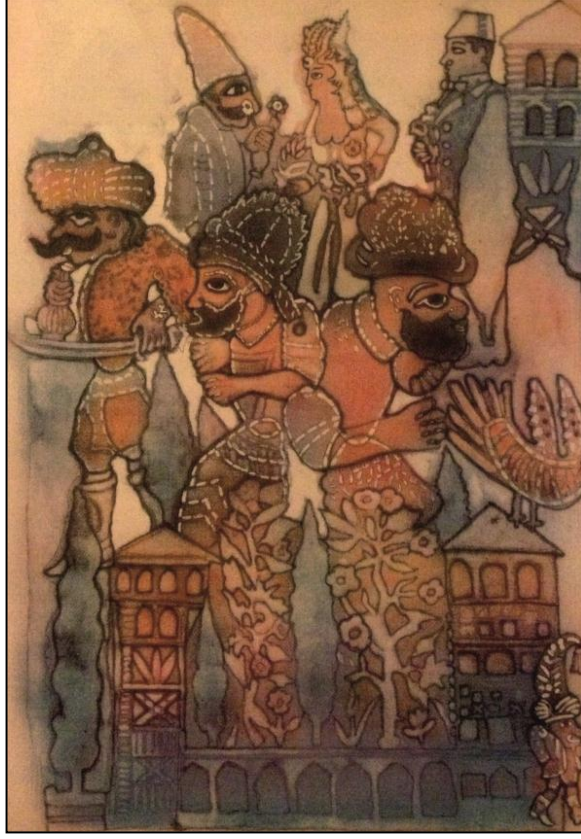
Prof. Dr. Nazan Erkmen’e göre; çocukların eğitiminde ve gelişiminde illüstrasyonların giderek artan bir önemi vardır. Metin yazarının yazdıkları doğrultusunda görselleştirmek olarak tanımlanan illüstrasyon sanatı, çocukları bilgilendirme, eğitime ve düş kurmasını amaç edinmektedir. Resimlemenin görevi, görsel anlatım dili oluşturmak, metni zenginleştirmek, olayları canlandırmak ve geniş boyutlara götürmektir. (Erkmen, 1998 : 18)

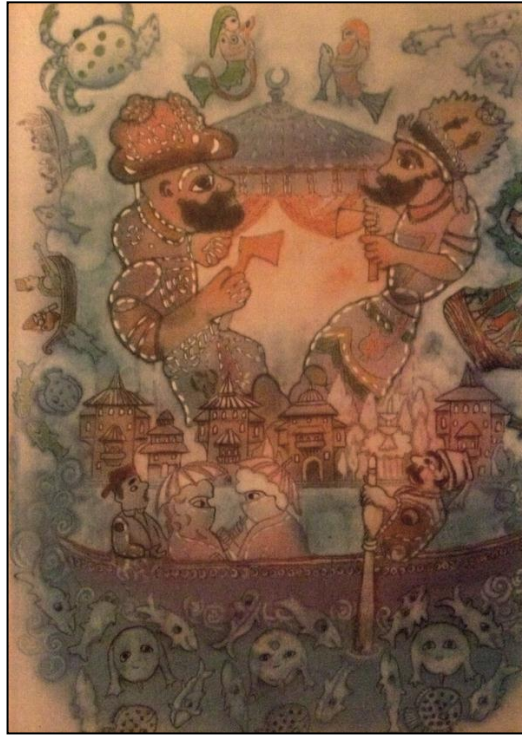
Resim 173 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 4)

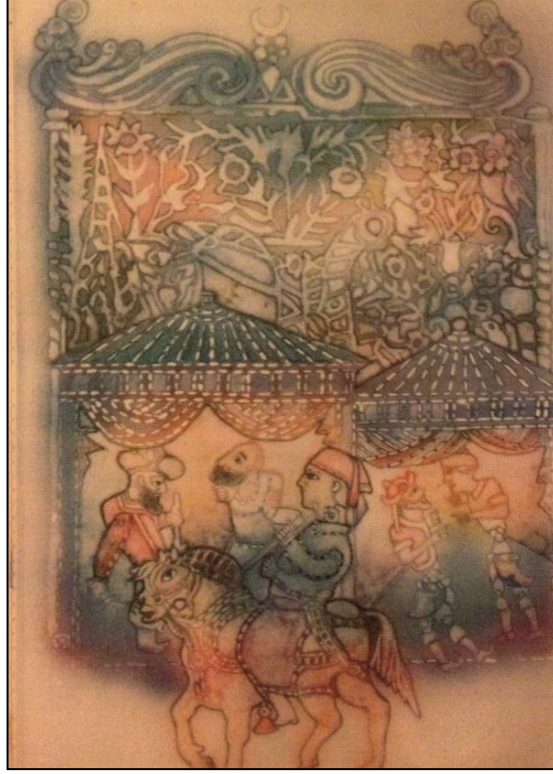
Resim 174 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 12)

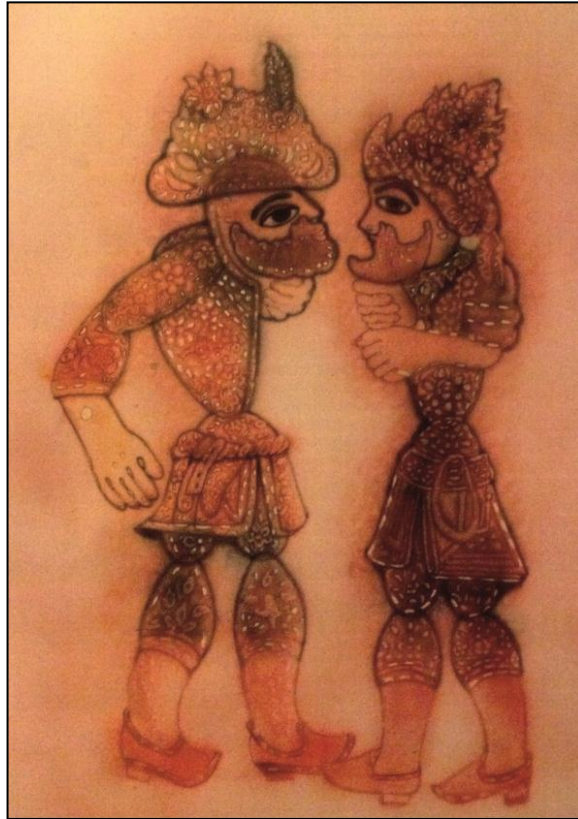
Resim 175 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 8)

Resim 176 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 10)

Resim 177 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 4)

Resim 178 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 6)

Resim 179 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 15)

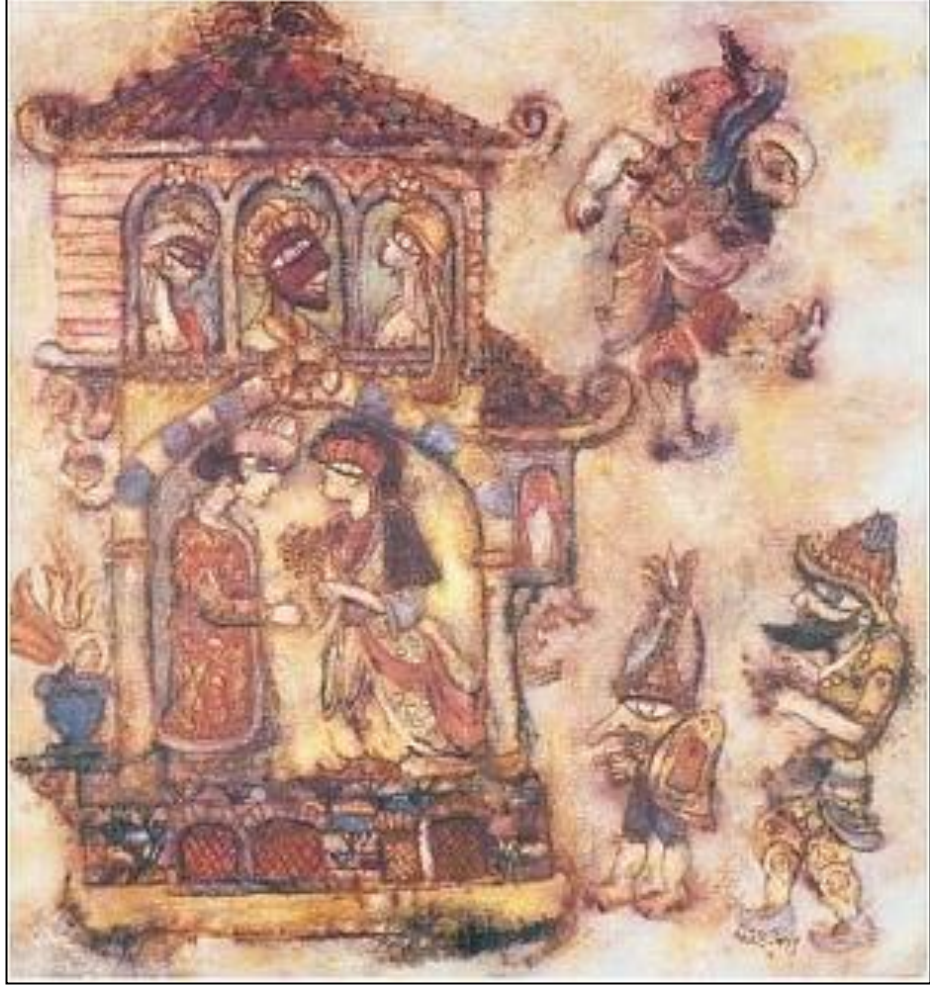

Resim 180 . Prof.Dr. Nazan Erkmen illüstrasyonu, (*Karagöz, Bizim Ünlüler*, Altınkaynak, H. Açı Yayınları, İstanbul, 1995 : 7)

Prof. Dr. Nazan Erkmen, Geleneksel Sanatlar içinde yer alan ve Türk Kültür birikiminin bir parçası olan Karagöz'ü, kendi anlatım dilinde yorumlamıştır.

5.1.5. Nuri Abaç

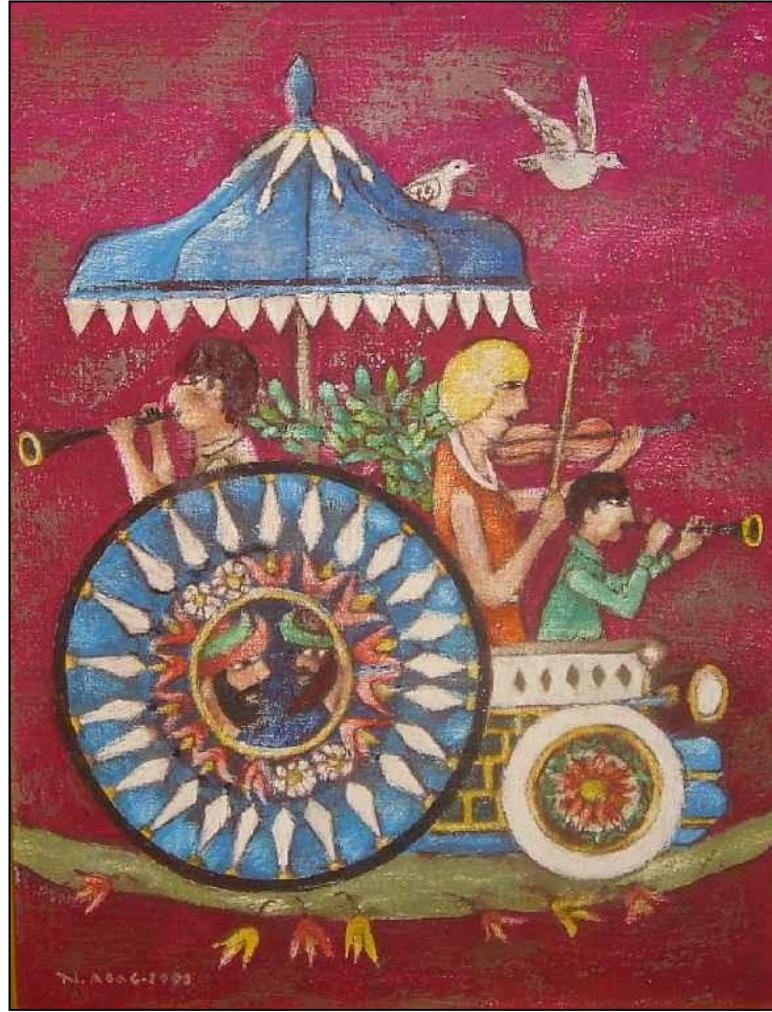
1926 yılında İstanbul'da doğdu. Çocukluk ve gençlik yılları Mersin'de geçen sanatçı, 1944 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'ne girdi. Bir yıl kadar Leopold Levy Atölyesinde çalıştı. Daha sonra Mimarlık Bölümüne devam etti ve 1950'de mezun oldu. İlk kişisel sergisini 1949'da Mersin'de açtı. 1960'ta Ankara'ya yerleşen sanatçı 1969 yılında Birleşik Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği'nin kurulmasında kurucu üye olarak yer aldı. Nuri Abaç'ın resimleri 1970 öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönem altında incelenebilmektedir. İlk dönem resimlerinde Anadolu mitolojisinden kaynaklanan iri yapılı figürler; insanüstü yaratıklar; gerçeküstü varlıklar görülmektedir. <http://www.gorselsanatlar.org>

Resim 181 . Nuri Abaç'ın, Karagöz figürlerinden oluşan çalışması <http://www.turkishpaintings.com>

(2012)

Fantastik dönem olarak da adlandırılabilir bu resimlerin arkasından geleneksel Karagöz tasvirlerindeki biçim anlayışının güncel yaşama uygulandığı, daha yöresel bir beğeni ağır basmaya başlamıştır. Folklor ortaoyunu ve Karagöz araştırmalarının yoğunlaştığı bu dönemde, diğer ressamın da konusal seçimlerinde bu konulara öncelik vermeye başladığı görülmüştür. Bir başka söylemle sanatçıların tuvaleri folklor oyunları, davul, zurna, orta oyunu sahneleri ve karagöz motifleriyle dolmaya başlar. Ankara Sanat Kurumu'nun duvarları gibi bir çok mekan büyük boy Hacivat-Karagöz resimleriyle donatılmaya başlanır. Geleneklerin sanata yansımaları savını benimseyen sanatçılar Karagöz- Hacivat'ı tuvalerine taşımaya başlarlar. Abaç, bu aşamadan sonra “Karagöz” tiplerini üzerine kurduğu yapıtlara imza atmaya başlamıştır. Çalışmalarında iki dönemi birleştiren ortak özellik, fantastik yorumun temel aks olarak benimsenmesi olmuştur. <http://tr.wikipedia.org>

Resim 182 . Nuri Abaç'ın, “Karagöz” figürlü çalışması (<http://www.gorselsanatlar.org>)

Yurtiçinde ellinin üzerinde kişisel sergi açan Abaç, bir çoğu yurtdışında olmak üzere yüz yirmi kadar karma sergiye ve bienallere katılmıştır. 1988’de “Ellinci Sanat Yılı” ödülü alan Abaç, çalışmalarında yerel ve geleneksel motifler ve konular üzerine kurulu bir fantastik düzeni oluşturma ve bu gerçeküstü masalını gerçekleştirme çabalarını ölümüne kadar sürdürmüştür.

2 Mart 2008'de geçirdiği bir rahatsızlık sonucu hayatını kaybetmiştir. (<http://www.turkishpaintings.com>)

Resim 183 . Nuri Abaç'ın “Karagöz” Figürlü bir çalışması, (<http://tr.wikipedia.org>)

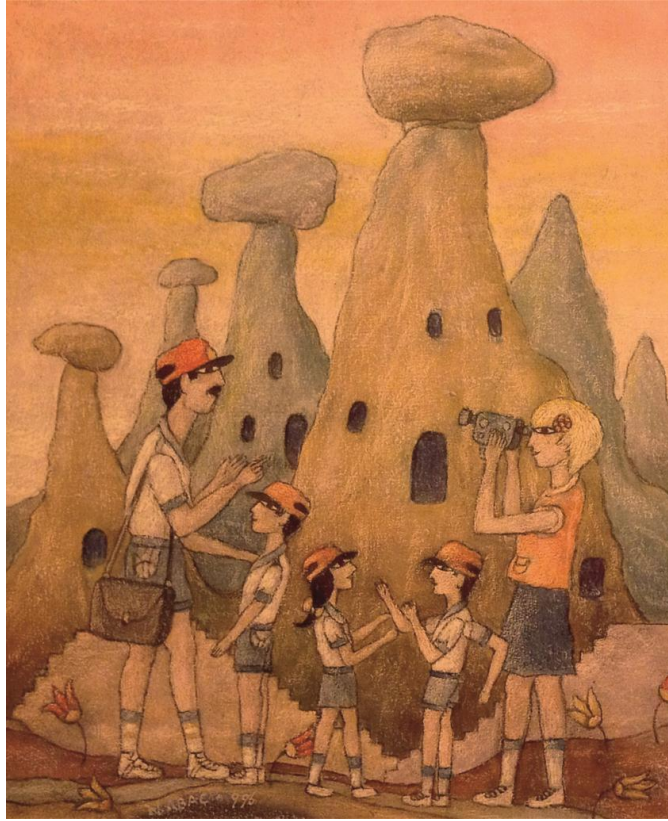
Resim 184 . Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü çalışması, (<http://pdfcast.net>)

Resim 185 . Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü çalışması, (<http://pdfcast.net>)

Resim 186 . Nuri Abaç'ın "Karagöz" Figürlü çalışması, (<http://www.turkishpaintings.com>)

Resim 187 . Nuri Abaç çalışması, (The Secrets Of Cappadocia, Turan,N. Abaç, N. Mavibulut Yayınları, 1996 : 20)

Resim 188 . Nuri Abaç alışması, (The Secrets Of Cappadocia, Turan,N. Abaç, N. Mavibulut Yayınları, 1996 : 23)

Resim 189 . Nuri Abaç alışması, (The Secrets Of Cappadocia, Turan,N. Abaç, N. Mavibulut Yayınları, 1996 : 17)

Resim 190 . Nuri Abaç çalışması, (The Secrets Of Cappadocia, Turan,N. Abaç, N. Mavibulut Yayınları, 1996 : 10)

Resim 191 . Nuri Abaç çalışması, (The Secrets Of Cappadocia, Turan,N. Abaç, N. Mavibulut Yayınları, 1996 : 6)

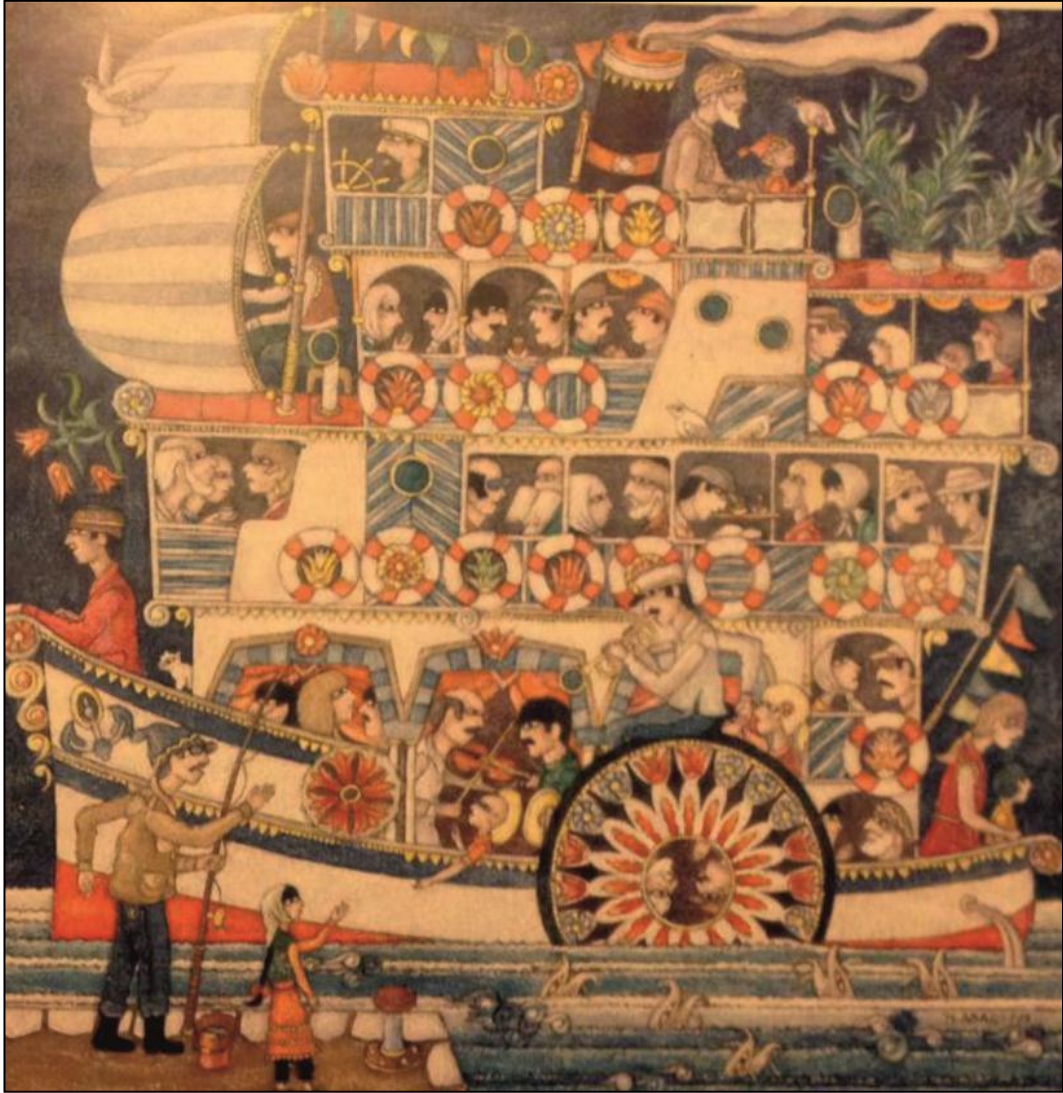

Resim 192 . Nuri Abaç çalışması, (The Secrets Of Cappadocia, Turan,N. Abaç, N. Mavibulut Yayınları, 1996 : 12)

Resim 193 . Nuri Abaç çalışması, (The Secrets Of Cappadocia, Turan,N. Abaç, N. Mavibulut Yayınları, 1996 : 14)

Nuri Abaç'ın resimlediği, ocuk kitabı “The Secrets Of Capadocia” adlı kitaptaki figürlerin, profil duruşları karagöz perdesindeki figürlerle benzerlik göstermektedir.

Resim 194 . Nuri Abaç alışması, (The Secrets Of Cappadocia, Turan,N. Abaç, N. Mavibulut Yayınları, 1996 : 3)

5.1.6. Gültekin Serbest

1955 yılında Kosova'nın Prizren kentinde doğdu.1978 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'nden mezun oldu.

Bir süre İtalya ve Yugoslavya'da galeri ve müzelerde araştırma, inceleme yaptı. Çalışmalarını, bir dönem New York'ta sürdüren sanatçı Çağdaş Sanatlar Vakfı kurucularındandır. Halen bu vakfın genel sekreterliğini yapan sanatçı, 24 kişisel sergi ve çok sayıda karma sergiye katılmıştır. Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği'nin de üyesi olan sanatçı, iki dönem bu derneğin başkanlığını yapmıştır. Yerli ve yabancı birçok ülkede karma ve kişisel sergiler açan sanatçı, çalışmalarını Ankara'daki atölyesinde sürdürmektedir. (<http://www.turkishpaintings.com>)

Resim 195 . Karagöz, Gültekin Serbest çalışması, (<http://www.turkishpaintings.com>)

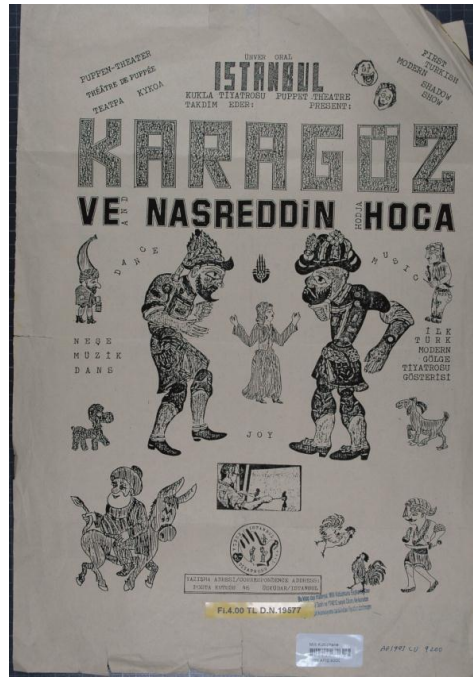

Resim 196 . Karagöz, Gültekin Serbest çalışması, (<http://www.turkishpaintings.com>)

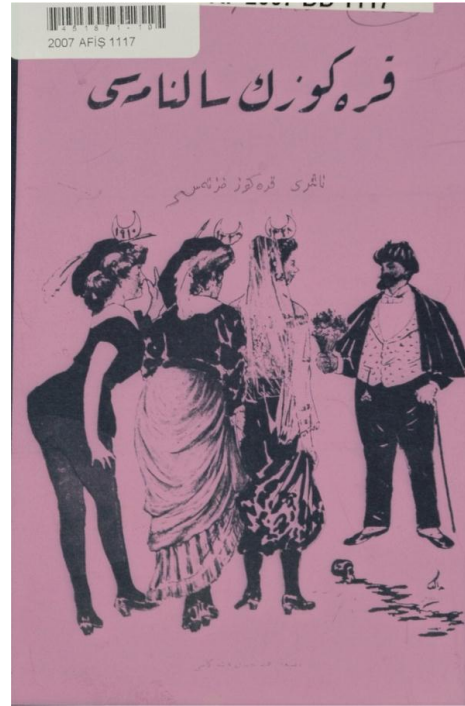
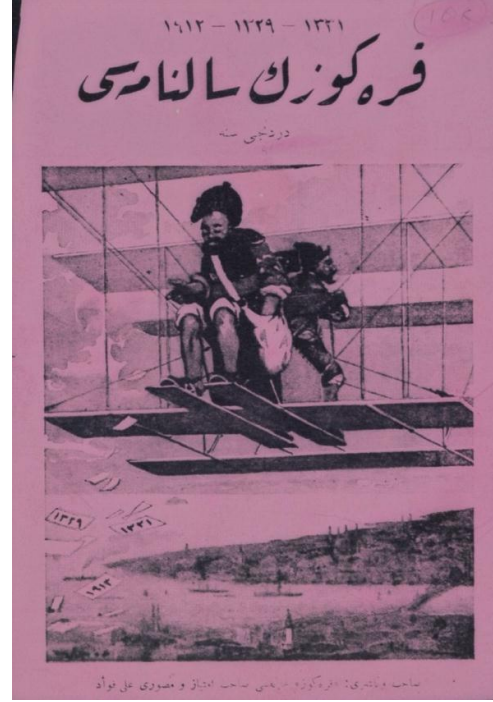

Resim 197 . Karagöz, Gültekin Serbest çalışması, (<http://www.turkishpaintings.com>)

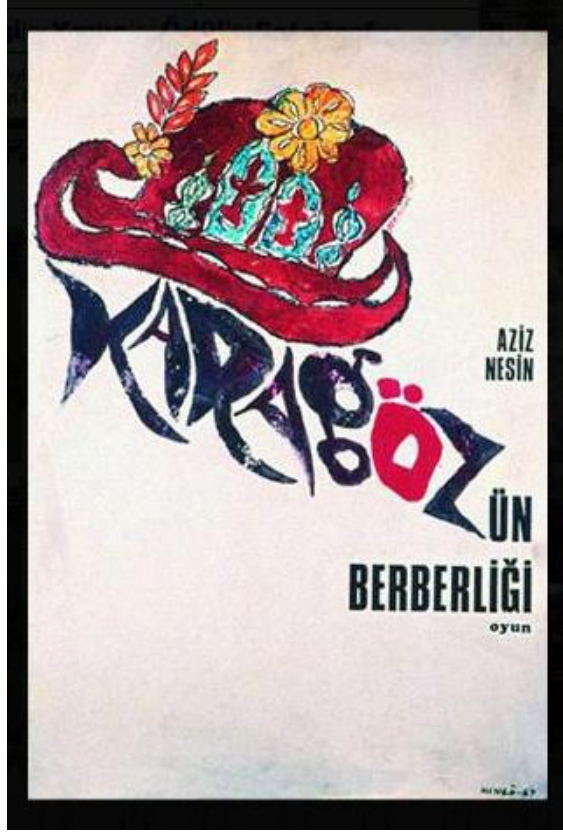
5.2. Karagöz Afişleri

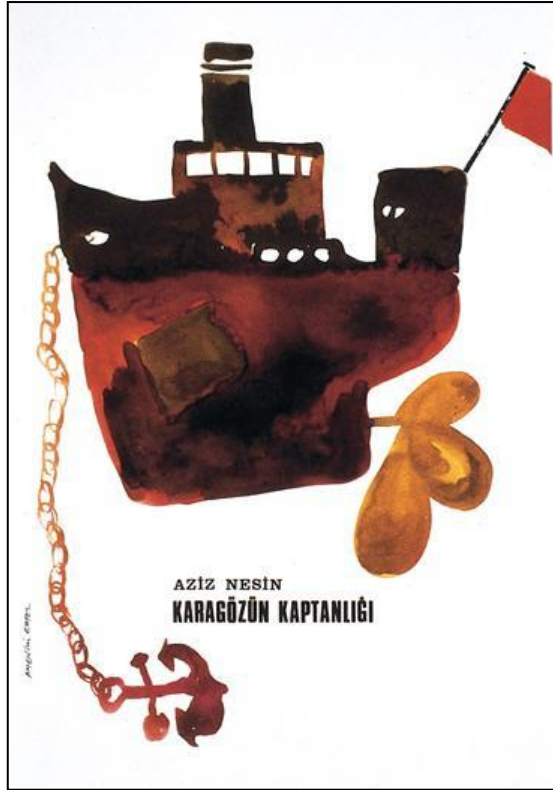
Resim 198 . Çeşitli “Karagöz” Afişleri, (Ankara, Milli Kütüphane, 2012)

Resim 199 . Çeşitli “Karagöz” Afişleri, (Ankara, Milli Kütüphane, 2012)

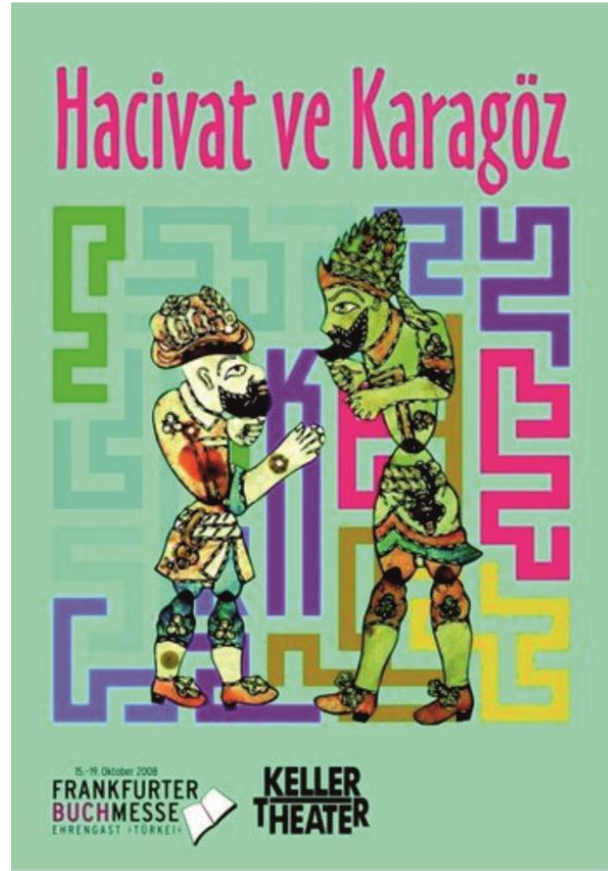
Resim 200 . “Karagöz Afişi” Mengü Ertel,
(<http://www.sanalkurs.net/forum/grafik-tasarim/mengu-ertel/>)

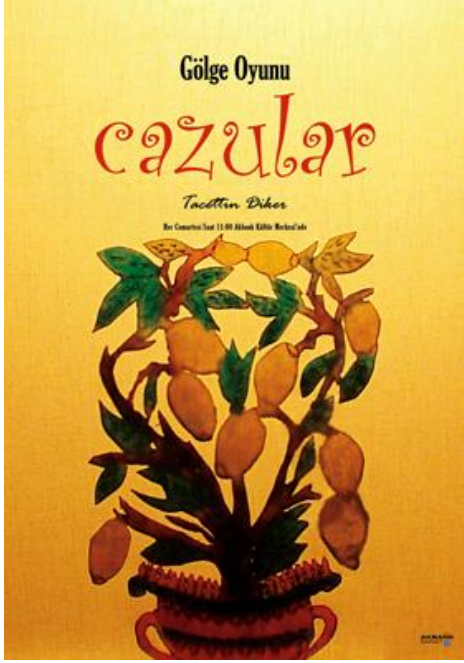
Resim 201 . “Karagöz Afişi” Mengü Ertel, (Ankara, Milli Kütüphane, 2012)

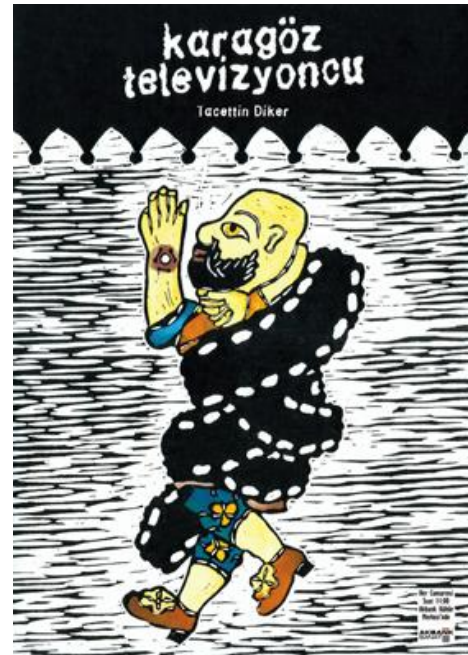
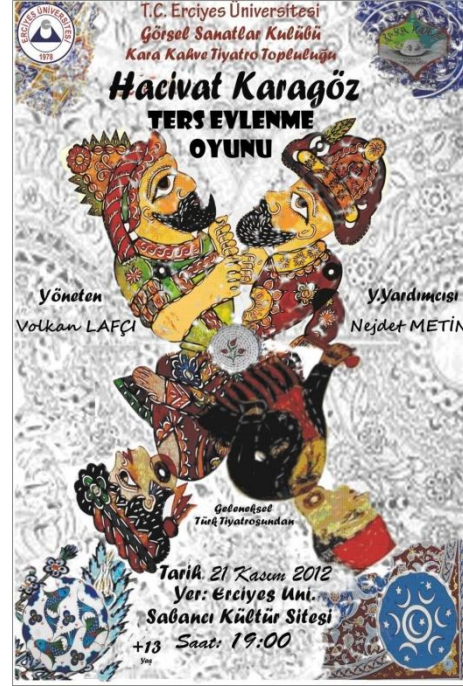
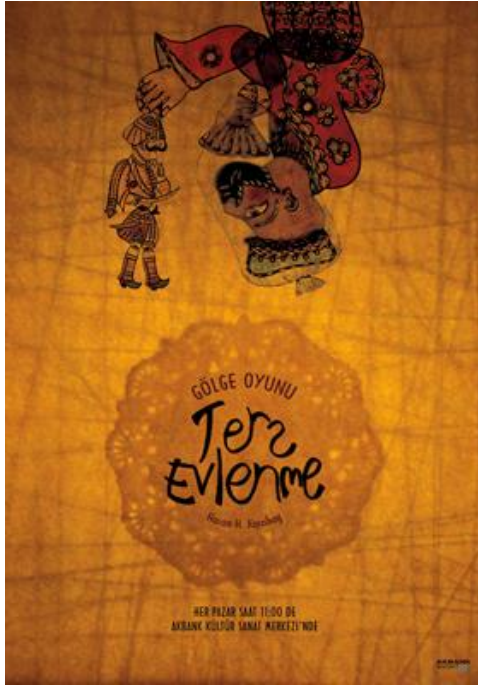
Resim 202 . “Karagöz Afişi” (Ankara, Milli Kütüphane, 2012)

Resim 203 . “Karagöz Afişi” (<http://www.kellertheater-frankfurt.de/produktionen/gaeste/karagoez/index.html>)

Resim 204 . Yeni dönem illüstratörlerden, Karagöz, afiş çalışmaları, (Karagöz Ustası, H. Hüseyin Karabağ arşivi)

Resim 205 . Yeni dönem illüstratörlerden, Karagöz, afiş çalışmaları, (Karagöz Ustası, H. Hüseyin Karabağ arşivi)

5.2.1 Karagöz Pul Örnekleri

Her yıl sadece Ramazan aylarında hatırlanır hale gelen Hacivat ve Karagöz'ün gelecek kuşaklara aktarılması ve yaşatılması için PTT, 2007 yılında pullarda bu karakterleri konu almıştır. Türk, gölge ve hiciv sanatının en bilinen karakterlerinden Hacivat ve Karagöz, Posta Telgraf Teşkilatı'nın Çin'de düzenlenen pul yarışmasına Hacivat ve Karagöz resimlerinden oluşan pullarla katılmıştır. Çin, Yabancı Ülkelerle Dostluk Derneği'nin, Pekin'de düzenlediği 7. En İyi Yabancı Pul Yarışması'na hemen hemen bütün ülkelerin posta teşkilatları katılmıştır. Yarışmada Türkiye'yi PTT'nin 2007 yılında tedavüle sunduğu “Kültür Varlıklarımız Gölge Oyunu Karakterleri” konulu üç seriden oluşan anma pulları temsil etmiştir. Karagöz ve Hacivat resimlerinin bulunduğu PTT pulları yarışmada, “En İyi Tema” ve “Mükemmellik” dallarında birincilik ödülü almayı başarmıştır. Bu pullar, Ajans Türk tarafından yapılmıştır. (Ateş, 2008)

Resim 206 . 13.Eylül.2007 tarihinde tedavüle çıkan, “Kültür Varlıklarımız Gölge Oyunu Karakterleri” konulu, ödül alan üç seri pul. (http://www.sihirlitur.com/gazete/sayfa8_2007.html)

Resim 207 . 30. Mart. 1967 yılında “Turizm Yılı” kutlamaları sebebi ile, kabartma tekniği kullanılarak basılan ve gölge oyunu figürlerinin kullanıldığı “Karagöz Pulları” (Karagöz ve Plastik Tekniği, Oral, Ü. 2001 : 160)

Resim 208 . 1983 yılında Geleneksel Tiyatro Festivali kapsamında basılan Karagöz ve Hacivat figürlü zarf.

Resim 209 . 2007 yılında Kültür Varlıklarımız Gölge Oyunu Karakterleri figürlü zarf.
(<http://www.mertpulevi.com/?cat=27>)

5.2.3. Karagöz, Kitap Kapağı Tasarımları

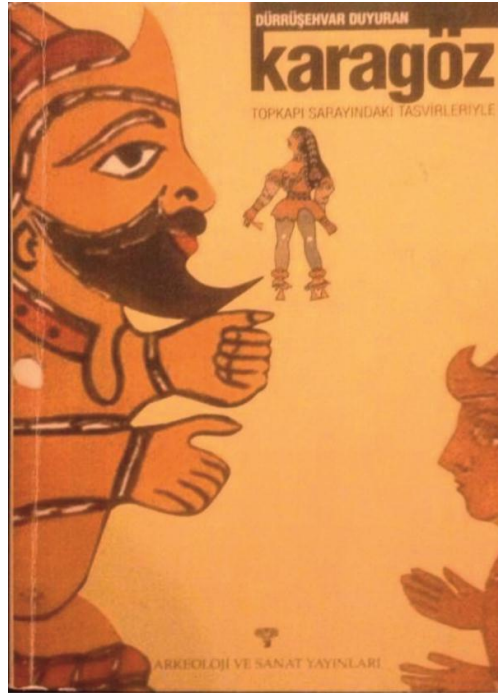
Her insanın bir yüzü olduğu gibi kitap da bir yüze, bir portreye sahiptir. Bu yüz kitap içinde yazılanların ve kitabın ruhunun yansımasıdır.

Kitap illüstrasyonlarının aydınlatmak, betimlemek, tanımlamak, açıklamak kavramlarıyla ilgisi bulunmaktadır.

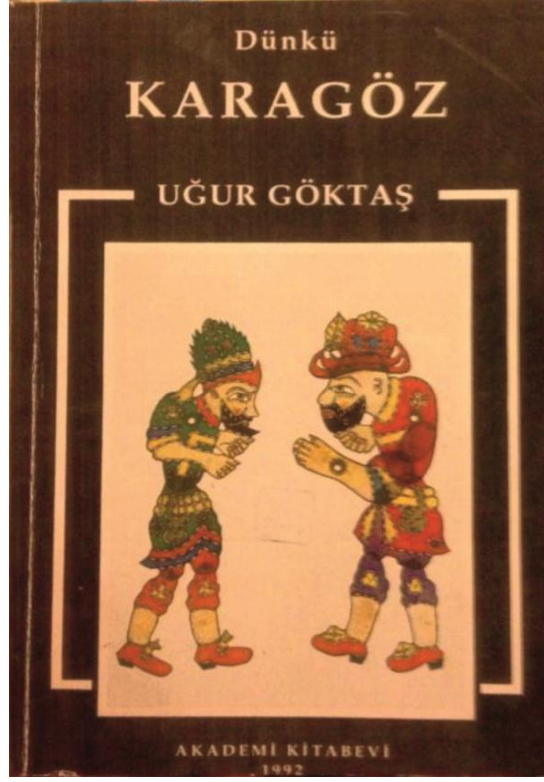
Kitap Kapağı illüstrasyonları sipariş edilerek yaratılırlar ve istenilen mesajı net bir şekilde izleyiciye ve okuyucuya iletme zorunluğu taşımaktadırlar.

Kitap tasarımına geleneksel yaklaşımlar fiziksel özellikleri şu şekilde belirtmişlerdir; rafta tanınması için bir sırtı olan, metin ve resim içeren, cildi bağlanmış kağıtlardan oluşmalıdır. Kitap tasarımcısının görevi ise, yazarın mesajını alışılmış ve özelleşmiş kitap tasarımı yöntemleri ile okuyucuya dürüstçe iletmektir. İyi bir kitap tasarımı okura aradığı bilgiye ulaşmasında yardımcı olacak, tipografik açıdan sağlam bir mimari oluşturmaya çalışmalıdır. (Twemlow, 2011 : 104)

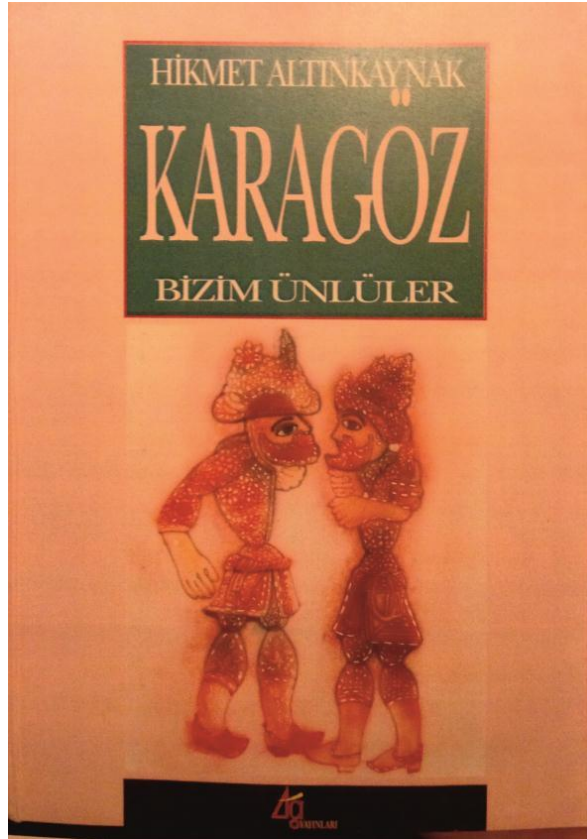
Karagöz Hacivat kitap kapağı tasarımları ile ilgili örnekler:

Resim 210 . Karagöz, Kapak Tasarım: Cem Günübek (Karagöz, Topkapı Sarayı'ndaki Tasvirleriyle, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000)

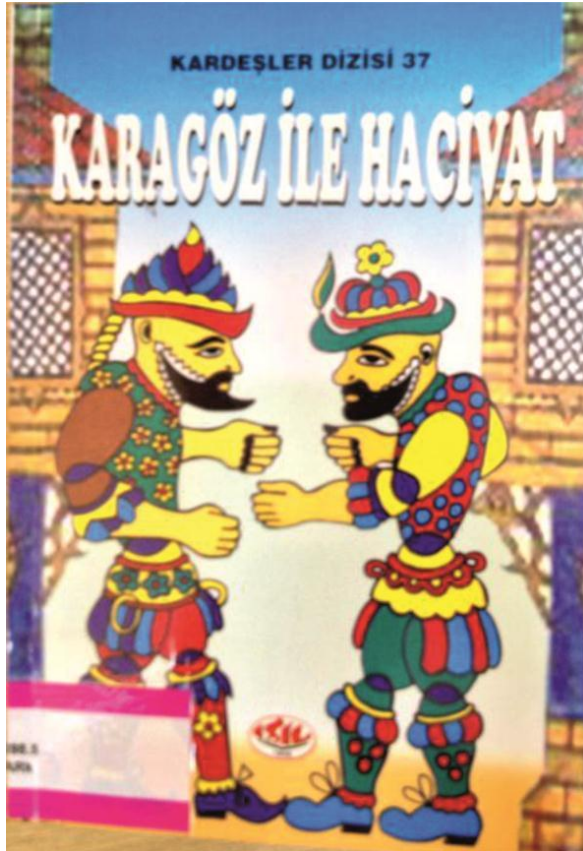
Resim 211 . Karagöz, Kapak Tasarım: Uğur Göktaş (Düncü Karagöz, İzmir, Akademi Kitabevi Yayınları, 2008)

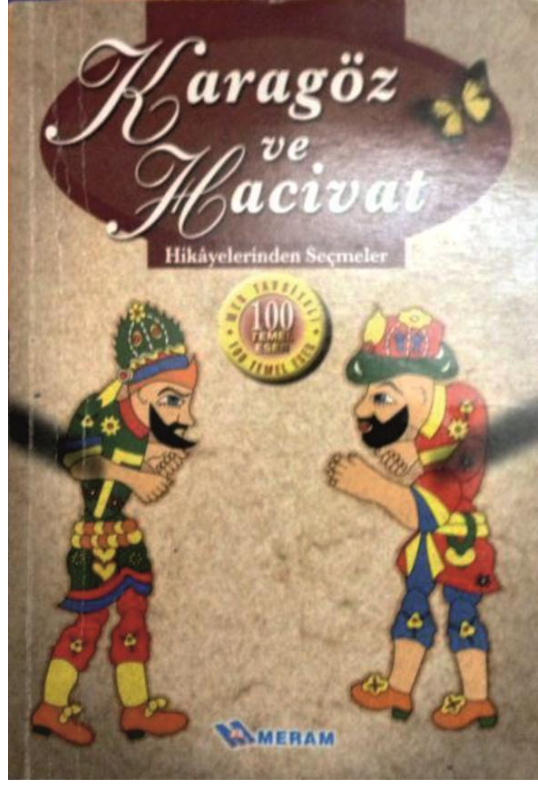
Resim 212 . Karagöz, Resimleyen Prof.Dr. Nazan Erkmen, (Altınkaynak, H. Açı Yay. İstanbul, 1995)

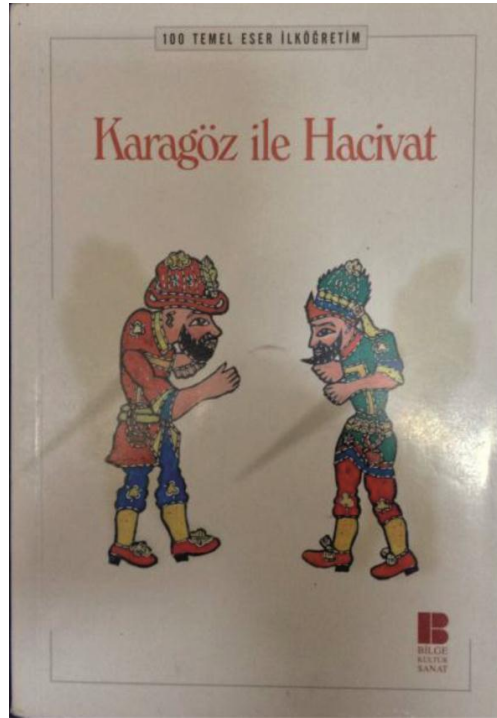
Resim 213 . Kapak Tasarım Yurdaer Altıntaş, (Karagöz, Tansuğ, S. 1987)

Resim 214 . Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım, Norm Ajans, Işıl Yay. İstanbul, 2003

Resim 215 . Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Akın Sarbay

Resim 216 . Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Osman Kehri, Bilge Yay. İstanbul, 2007

Resim 217 . Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Hüseyin Özkan, Bilgecan Yayınları, İstanbul, 2009

Resim 218 . Karagöz ile Hacivat, Kapak Tasarım: Nar yayınları, İstanbul, 2007

6.SONUÇ

İnsanoğlunun binlerce yıl önce mağara duvarlarına ve kayaların üzerine yaptığı resimler çizgi yolculuğunun başlangıcı olmuştur.

Uygur minyatürleri ile gelişimini ve yüzyıllarca hakimiyetini devam ettiren illüstrasyon sanatı, zaman içinde dönemin sanatçılarının çabalarıyla gelişmiştir. Osmanlı Devleti döneminde, önemli bir aşama kaydeden kitap resimleme sanatı, uzun yıllar egemenliğini sürdürmüştür. Geçmiş dönemler hakkında bilgi veren bu kaynaklar, günümüz illüstrasyon sanatına ışık tutmaktadır.

Batı resim sanatının ve kurallarının sanatçılar üzerindeki etkisi arttıkça geleneksel tarzın yerini üç boyutlu eserler almaya başlamıştır.

Baskı tekniğinin gelişmesi ile basılı yayınların artması ve etkili görüntülere ihtiyaç duyulması, illüstrasyon tekniğinin daha fazla ilgi görmesini sağlamıştır.

Cumhuriyet döneminde illüstrasyon sanatı, kitap resimlemelerinde, afişlerde, ilanlarda, reklamlarda kullanılmış ancak yapılan çalışmalar Osmanlı kitap resimleme sanatının etkisinden bir süre kurtulamamıştır. Bu etki sanat okullarının kurulması ile yerini verimli ve sanatsal çalışmalara bırakmıştır.

Ülkemizde illüstrasyon sanatı, yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelerek, sade anlatımı ve çarpıcı işleviyle, her alanda tercih edilen bir araç haline gelmiştir.

Geleneksel sanatlarımızdan biri olan Karagöz'ün Türkiye'deki varlığı 16. yüzyılda kendini göstermiştir. Türklerin bu sanatı Mısır'dan aldıkları ve kendi yaratıcılıklarını katarak, çok renkli, hareketli, özgün bir biçim verdikleri tezi kabul görmektedir.

17. yüzyıldan sonra hızla gelişen Karagöz, 18. Yüzyılda en parlak dönemini yaşamıştır. Türk toplumunun en gözde eğlencesi konumunu uzun yıllar muhafaza etmiştir. Siyasi taşlama özelliğinden dolayı, Cumhuriyet öncesi dönemde çizerlerin gazete ve dergilerde zorluklar yaşadığı, yasaklar ve cezalar aldığı görülmektedir. Aynı zamanda, karagöz sanatçılarının keskin taşlamaları sebebiyle, Karagöz oyunları zaman zaman yasaklanmıştır.

Halkın çok sevdiği ve beğendiği gösteri türü olan Karagöz'e olan ilgi 19. yüzyıldan itibaren azalmaya başlamıştır. Avrupa Tiyatrolarının İstanbul'a gelmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun gitgide zayıflaması ve batılılaşmaya başlaması bu sanata olan ilgiyi azaltmıştır.

Sonuç olarak; başlangıçtan günümüze dek, *hayaliler* tarafından yapılan "Karagöz ve Hacivat" figürlerini incelediğimizde, başlıca tespitler şunlardır;

Figürlerin hepsi profilden çizilmiştir. Bazı figürlerde kollar profil halinde gösterilmemiş ancak, suretlerde vücudun bütün parçaları profil olarak çizilmiştir. Figürlerde anatomi ve perspektif kuralları uygulanmamıştır.

Gölge oyunu karakterlerinin kıyafetleri, Osmanlı döneminin etnik giysileri olarak çizilmiştir. Zaman içinde figürlerin kıyafetlerinin modernleştiği ve çağa uygun kostümlerle çizildiği görülmektedir.

Karagöz ve Hacivat'ın giysileri başlangıçtan itibaren hiç bir değişiklik göstermemiştir. Ancak; bazı oyunlarda (şimdiki tiyatro oyunlarında sanatçıların kostüm değişmesi gibi), kostümleri değişmiş fakat, başlarında bulunan *ışkırlak* ve *börk* adı verilen şapka formlarının değişmediği görülmüştür. Karagöz ve Hacivat'ın giysi, profil ve el hareket duruşlarının, Hitit kabartmalarındaki figürler ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Özellikle Konya'da bulunan İvriz Kaya Kabartmalarında bulunan figürlerin Karagöz figürü ile benzerliği dikkat çekicidir.

Eski dönem Karagöz figürü yapan Hayalilerin yarattığı ve zamanımıza gelene kadar ortaya konulan figürlerde en önemli gelişmenin nevrehan ile açılan delik sayılarının artmasıdır. Bu artış figürlere boyut kazandırmış ve arkadan gelen ışığın geçirgenliği sebebi ile renklerin perdede daha canlı ve parlak görünmesini sağlamıştır.

Karagöz çizimi yapan illüstratörler de, kostüm çizimlerinde gelenekseli takip etmişlerdir. İlk dönemde yapılan illüstrasyonlar ile, Cumhuriyet sonrası okullu illüstratörlerin çizimleri arasındaki sanatsal fark açıkça gözlenmektedir.

Prof. Dr. Yurdaer Altıntaş'ın yaptığı Karagöz illüstrasyonlarında figürlerin çok renkliliği ve çevresindeki ışık etkisinin ve frontal duruşun figürlere Karagöz perdesindeymiş duygusunu verdiği görülmektedir. Prof. Altıntaş'ın Karagöz illüstrasyonlarında figürlerdeki delik sayısının çokluğu da dikkat çekmektedir; aynı

etkilerin 17.yy dan sonra yapılan Karagöz figürlerinde de arttığı ve bu etkilerin illüstrasyon sanatına yansımış olduğunu görmekteyiz. Bu etkiler figürlerin üç boyutlu hissedilmesini sağlamakta ve figür parçalarını belirginleştirmektedir.

Prof. Dr. Nazan Erkmen'in yaptığı Karagöz illüstrasyonlarında ise ince detayların belirtilmesi, hiyerarşik bir düzen olması ve süslemeci unsurlardan dolayı minyatür etkisi gözlenmektedir. Bu etki Karagöz'ü güncel görsellikten uzaklaştırıp gerçeküstü bir estetiğe götürmüştür.

Nuri Abaç'ın "The Secrets Of Cappadocia" adlı kitabındaki illüstrasyonlarda Karagöz plastiğinden etkilendiği görülmektedir. Figürlerdeki göz formları ve profil duruşlar bu etkilenmeyi açıkça göstermektedir. Ünlü sanatçı diğer eserlerinde de çoğunlukla yüzlerde Karagöz suretleri kullanmıştır.

Yeni dönem Karagöz afiş çalışmalarında ise genellikle "Karagöz" figür olarak yer almamış, Karagöz plastiğinde yer alan bazı parçaların kullanıldığı görülmüştür. Yapıtlarda Karagöz'ün şapkası, göz formu veya Karagöz perdesinde yer alan bir göstermeliğin kullanıldığı görülmektedir.

Günümüzde yeralan "Karagöz" çizimleri, daha çok çocuk kitaplarında eğitici ve öğretici bir unsur olarak yer almaktadır. Bu kitaplarda Karagöz ve Hacivat'ın karşılıklı söyleşileri ile verilmek istenen mesaj, Karagöz figürleri ile topluma ulaştırılmaktadır.

Karagöz, yüzyıllar boyunca sadece ülkemizde tanınan bir kültür değeri değil, bizi tüm dünyaya tanıtan kültürel bir renk ve değerdir. "Karagöz" adına yapılan farklı ve özgün çalışmalar ile geleneksel sanatımızın gelişmesi ve gündemde olması en içten dileğimdir.

Hülya YÜCESOY
İstanbul, 2013

7.KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, S. (2007), *Sanat Eğitiminde İllüstrasyon*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim İş Öğretmenliği Bilim Dalı.

AND.M. (1977), *Dünyada ve Bizde Gölge Oyunu*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Yayınları

AND, M. (1969) *Geleneksel Türk Tiyatrosu (Kukla, Karagöz, Ortaoyunu)*, Ankara, Bilgi Yayınevi

ARAZ, Y. (2010) *Çocuk Kitaplarını Resimlemede Dijital Teknolojinin Kullanılması Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim Öğretmenliği Programı.

ASLANAPA, O. (1960) *Türk Sanatı*, İstanbul, Doğan Kardeş Yayınları

ASLANAPA, O. (1992) *Türk Sanatı El Kitabı*, İstanbul, İnkılap Kitabevi

BALTACIOĞLU, İ.H. (1942) *Karagöz, Tekniği ve Estetiği*, İstanbul, Kültür Matbaası.

BAŞBUĞU, Ö. (2007) *Türk İllüstrasyon Sanatının Tarihsel Süreç İçerisinde Teknik ve Anlatım Olarak İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı,

BAYAV, D. (2011) *19.yy. Sonu ve 20.yy Başında Kadın Ressamlarımız*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:29

BAYRAM, M. (2005) *Minyatürün Resim Eğitiminde Bir Yöntem Olarak Kullanılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim İş Öğretmenliği Bilim Dalı.

BECER, E. (1997) *İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara, Dost Kitabevi

CANİKLİ, İ. C. (2005), *Ressam Güzin Duran*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı

COMAMALA, T. J. (1993) *Guaj Resim Tekniği*, Anahid Demir (Çev.), İstanbul, İnkılap Kitabevi.

CUMHURİYET ANSİKLOPEDİSİ, (1970), *Minyatür*, Cilt: 8, İstanbul, Arkın Kitabevi

DÖNMEZ, A. (2010) *Türkiye'deki İllüstrasyon Sanatının Gelişimi ve Önemli Temsilcilerinin Bu Alana Katkılarının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek

Lisans Tezi, Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı

DURMAZ, Ö. (2011) *İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı ve İllüstratörü*, İstanbul, Kültür Yayınları

DUYURAN, D. (2000) *Karagöz, Topkapı Sarayı'ndaki Tasvirleriyle*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları

ELMAS, H. (2000) *Çağdaş Türk Resminde Minyatür Etkileri*, Konya, T.C. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.

ERKMEN, N. (1998) *Tarihsel Süreç İçinde Çocuk Edebiyatı*, Dünya Kitap, Sayı:79

ERZEN, J. N. (1997) *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul, Yem Yayınları

GÖKTAŞ, U. (2008) *Dünkü Karagöz*, İzmir, Akademi Kitabevi Yayınları

GÖL, N.Z.Ö. (2008) *Gölgenin Renkleri*, İstanbul, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

HİDAYETOĞLU, F.T. (2008) *Güzel Sanatlar Fakülteleri Lisans Programlarında yer alan İllüstrasyon Derslerinin Eleştirel Bir İncelemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim Öğretmenliği Bilim Dalı.

KUDRET, C.(1968) *Karagöz*, Ankara, Bilgi Yayınevi.

LİMAN, S. (2007) *İlköğretim 1.Kademe Ders Kitabı İllüstrasyonlarının Tasarım İlkelerine ve Öğrencilerin Algı Düzeyine Uygunluğu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim İş Öğretmenliği Anabilim Dalı

MAHİR, B. (2005), *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul, Kabalcı Yayınevi

MUTLU, M. (2002) *Karagöz Sanatı ve Sanatçıları*, Ankara, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları

ÖĞÜTMEN, F. (1966), *Minyatür Sanatından Örnekler*, Topkapı Sarayı Minyatür Bölümü Rehberi, İstanbul, Güzel Sanatlar Matbaası

ORAL, Ü. (2001) *Karagöz ve Plastik Tekniği*, Ankara, Milli Eğitim Basımevi

ÖZHAN, M. (2010) *Kukla ve Gölge Tiyatrosu*, Ankara, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları

RENDA, G. (1997), *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Minyatür*, Cilt:2, İstanbul, Yem Yayınları.

SARIKAYA, Ş. (2010) *Sayısal Ortamda Yapılan Resimlemelerin (İllüstrasyon) Güzel Sanatlar Eğitimi Grafik Anasanat Atölye Ders Eğitimine Katkısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı.

- SEVİLEN, M. (1990) *Karagöz*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- SEVİN, N. (1968) *Türk Gölge Oyunu*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- ŞAPOLYO, E.B. (1947) *Karagöz Tekniği*, İstanbul, Türkiye Yayınevi.
- TANSUĞ, S. (1987) *Karagöz*,
- TANINDI, Z. (1996) *Türk Minyatür Sanatı*, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- TİLAKASİRİ, J. (2008) *Asya Kukla Tiyatrosu*, Çağrı Yılmaz (Çev.) İstanbul, Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları.
- TOROS, T. (1988), *İlk Kadın Ressamlarımız*, İstanbul, Akbank Kültür Sanat Yayınları
- TONTU, Y. H. (2008) *İllüstrasyonların İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Etkililik Durumlarının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Grafik Eğitimi Bilim Dalı.
- TURANİ, A. (1968) *Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları-264, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- TÜRK GRAFİK TASARIMCILARI, (1999), Alternatif Yayıncılık.
- TWEMLOW, A. (2011) *Grafik Tasarım Ne İçindir?*, İstanbul, YEM Yayınları
- UÇAR, T. F. (2004) *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*, İstanbul, İnkılap Kitabevi Yayınları.
- UYGUN, E. (2010) *Üç Boyutlu Kitap İllüstrasyonlarının İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Yaratıcılıklarını Geliştirmekteki Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim İş Öğretmenliği Bilim Dalı.
- WİGAN, M. (2012) *Görsel İllüstrasyon Sözlüğü*, (The Visual Dictionary of Illustration) Mehmet Emir Uslu, (Çev.) İstanbul, Literatür Yayınları
- YENİ CUMHURİYET ANSİKLOPEDİSİ, (1983) Cilt.6, İstanbul, Arkın Kitabevi Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI:

AKBULUT, U. (2012) *Mağara Resimleri 40 Bin Yıl Öncesinden Bize Ulaştı*,
Erişim Tarihi: 21.10.2012 <http://www.uralakbulut.com.tr/?lang=tr>

ATEŞ, H. (2008) *Yeni Şafak, Hacivat ve Karagöz Pul Üstünde Birinci*,
Erişim Tarihi: 17.10.2012
<http://yenisafak.com.tr/Aktuel/?t=29.12.2008&c=5&i=159246&k=d6>

BASKI SANATI TARİHİ, (2012)
Erişim Tarihi: 22. 10.2012 <http://www.belgeler.com/blg/g62/baski-sanati-tarihi>

BİYOĞRAFİ NET, (2012) *Yurdaer Altıntaş*,
Erişim Tarihi: 12.10.2012 <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1479>

EMRE, T. (2010) *Osmanlı'da Mizah Basının Doğuşu ve Teodor Kasap*,
Erişim Tarihi: 26. 10.2012 <http://tahsinemre.blogspot.com/2010/12/osmanlida-mizah-basininin-dogusu-ve.html>

İŞLER, Ş. A (2003) *Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Yeri ve Önemi*,
Milli Eğitim Dergisi.
Erişim Tarihi: 30 . 10. 2012
http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/isler.htm

KARABAĞ, H. (2012), *Tasvir Yapımı*, İstanbul Katibim Karagöz Evi
Erişim Tarihi: 17.10.2012 <http://www.karagozevi.com/?d=tasvir.html>

ÖZLEN, M. (2012) *Karagöz Tasvirleri Nasıl Yapılır?*,
Erişim Tarihi: 23 . 10 . 2012 <http://owi3.tripod.com/karagoz/tasvir.htm>

ŞENYER, E. (2012) *Gölge Oyunu Nedir?*, Geleneksel Türk Gölge Oyunu
Erişim tarihi: 17. 10. 2012 <http://www.karagoz.net/>

TURKISH PAINTINGS (2012) *Gültekin Serbest Biyografisi ve Çalışmaları*
Erişim Tarihi: 29.12.2012 (<http://www.turkishpaintings.com>)

TÜRKÇE BİLGİ, (2012) *Karagöz*, Türkçe Genel Başvuru ve Bilgi Sitesi,
Erişim Tarihi: 12.10.2012
<http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/karag%C3%B6z>

ÜYEPAZARCI, E. (2008) *Uzunsoluklu Halka Dönük Bir Mizah Gazetesi: Karagöz*,
Erişim Tarihi: 26.10.2012
http://www.birgun.net/book_index.php?news_code=1208930543&year=2008&month=04&day=23

WİKİPEDIA (2012), *Gürbüz Doğan Ekşioğlu Biyografisi*,
Erişim Tarihi: 14.11.2012
http://tr.wikipedia.org/wiki/Gürbüz_Doğan_Ekşioğlu

8. ÖZGEÇMİŞ

Hülya Yücesoy 1961 yılında İstanbul'da doğdu.

1978 İstanbul, Çapa Öğretmen Lisesi'nden mezun oldu.

1998- 2002 Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı'ndan derece ile mezun oldu.

2002-2007 Bursa, Özel İnal Ertekin Okulları'nda, Resim-İş Öğretmeni ve Teknoloji Tasarım Öğretmeni olarak görev yaptı.

2009-2010 Bursa, Mümin Gençoğlu İlköğretim Okulu'nda, Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni olarak görev yaptı.

2011- Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Tasarım Yüksek Lisans Programına başladı.

Sergiler

1999 - Karma Sergi, Etnoğrafya Müzesi – Bursa

2000 - Karma Resim ve Heykel Sergisi, Etnoğrafya Müzesi – Bursa

2001- Karma Resim Sergisi, Uludağ Ün. Rektörlük Sergi Salonu – Bursa

2001- Karma Resim Sergisi, Çekirdek Sanat Topluluğu, 4. Çağdaş Resim Sergisi, Kaş Sanat Galerisi – İstanbul

2001 - Üçlü Grup Resim Sergisi, Ortaköy Kültür Merkezi – İstanbul

2001 - Karma Özgün Baskı Resim Sergisi, Tayyare Kültür Merkezi – Bursa

2002 - Karma Resim Sergisi, Tayyare Kültür Merkezi – Bursa

2005 - Öğretmenler Karma Sergisi, Necatibey Kız Meslek Lisesi – Bursa

2012 - Sosyal İçerikli Afiş Sergisi, Doğa Koleji, Sanat Sokağı – İstanbul

2012 - Haliç Üniversitesi, Grafik Tasarım Sergisi, Astoria AVM – İstanbul

2013 - ÜAK Sanat Dalları Eğitim Konseyi, Güzel Sanatlar Fakülteleri

Derece Mezunları Sergisi VI. Okan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Seminerler:

2004 - İş ve Teknik Eğitimi, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı

2005 - İçinizdeki Zirveye Çıkmın, Özel Okullar Birliği Derneği – Prof. Dr. Acar Baltaş